

**KUR'AN'DA
VELAYET VE BERAET
Rafeq Hamood Naji QASEM
Doktora Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE
2016
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Rafeq Hamood Naji QASEM

KUR'AN'DA VELAYET VE BERAET

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE**

ERZURUM - 2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

17/03/2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**KUR'AN'DA VELAYET VE BERAET**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

17/03/2016

Rafeq Hamood Naji QASEM

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE danışmanlığında, Rafeq Hamood Naji QASEM tarafından hazırlanan bu çalışma 17/03/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Şehmus DEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Şadi EREN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet DAĞ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 17/03/2016

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARI

1.1. VELÂ’NIN TERİM ANLAMI.....	8
1.2. BERÂNIN TERİM ANLAMI	10
1.3. İSLAMDAN ÖNCE VELÂ VE BERÂ.....	10
1.4. PEYGAMBERLERDE VELÂ VE BERÂ	10
1.4.1. Hz. İbrahim (a.s.).....	10
1.4.2. Hz. Hud (a.s.)	15
1.4.3. Hz. Nuh	16
1.5. VELA VE BERA’YA DAİR BAŞKA ÖRNEKLER.....	18
1.5.1. Hz. Nuh’un Oğlu	18
1.5.2. Hz. Nuh ve Hz. Lut’un Eşleri.....	19
1.5.3. Firavun’un Eşi	20
1.5.4. Hz. Meryem bnt. İmrân	22
1.5.5. Firavun Sarayındaki Mü’min	24
1.5.6. Ashâb-ı Kehf	25
1.5.7. Sahabiler	27
1.5.8. Ebu Talib	29
1.6. MEKKE DÖNEMİNDEKİ VELÂ VE BERÂ.....	30
Mekke Döneminde Sahabelerin Velâ ve Berâ Örnekleri	32
1.7. MEDİNE DÖNEMİNDE VELÂ VE BERÂ	32
1.7.1. Ensar ve Muhacirlerin Arasındaki Kardeşlik	33
1.7.2. İslam İle İslam Öncesi Arasındaki Fark	33
1.7.3. Medine Dönemi Velâ ve Berâ Örnekleri.....	35
1.7.4. Velâ ve Berâ Hakkında Güzel Örnekler.....	36
1.8. SELEF-İ SALİHİN’İN VELÂ VE BERÂ MESELESİNE BAKIŞI.....	38

1.8.1. Selef-i Sâlihîn'de Velâ ve Berâ	38
1.8.2. Selefîn Birbirilerine Velâsı.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FIRKALARDA VELA VE BERA

2.1. RAFİZİLERE GÖRE VELÂ VE BERÂ	44
2.2. HARİCİLERE GÖRE VELA ve BERA	46
2.3. ŞİA'DA VELÂ VE BERÂ	50
2.3.1. Şia'nın Tanımı.....	50
2.3.2. Ortaya Çıkışı.....	50
2.3.3. Fitnenin Ortaya Çıkışı	51
2.3.4. Şiilerde Velâ ve Berâ İnancı.....	52
2.4. EHL-İ SÜNNET'İN VELÂ VE BERÂ HAKKINDAKİ İNANCI.....	54
2.5. ASRIMIZDA VELÂ VE BERÂ.....	57
2.6. SELEFİLER'DE YANINDA VELÂ VE BERÂ.....	60
2.6.1. Tanım ve Başlangıç	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE VELÂ VE BERÂ AYETLERİ VE TEFSİRLERİ

3.1. KUR'AN-I KERİM'DE ALLAH TEÂLÂ RESULÜ VE MÜMİNLER İLE İLGİLİ VELÂ VE BERÂ AYETLERİ.....	62
3.1.1. Allah Teâlâ'ya ait Velâ ve Berâ	62
3.1.2. Resulullah'a Yönelik Velâ ve Berâ	72
3.1.3. Müminlere Olan Velâ ve Berâ.....	82
3.2. KUR'AN-I KERİM'DEKİ ŞEYTAN EHL-İ KİTAB KAFİRLER VE MÜŞRİKLER İÇİN OLAN VELÂ VE BERÂ AYETLERİ.....	96
3.2.1. Şeytan İçin Olan Vela ve Bera	97
3.3. EHL-İ KİTABIN VELÂ VE BERÂSİ	102
3.2.3. Müşrikler ve Kâfirler İçin Velâ ve Berâ.....	117
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	125
ÖZGEÇMİŞ.....	131

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KUR'AN'DA VELAYET VE BERAET

Rafeq Hamood Naji QASEM

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

2016, 131 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Prof. Dr. Şadi EREN

Prof. Dr. Mehmet DAĞ

Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ

Hamd yalnızca Allah'a, salat ve selam da kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan zata olsun. Velâ ve berâ kavramları, ayet-i kerimeler, hadisler ve tarihî kıssalarla açıklandığı üzere ilahî kaynağı itibariyle davetin başlangıcında ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar, Allah'a, Rasûlü'ne ve müminlere karşı velayet; şeytan, müşrikler, kâfirlere ve diğerlerine karşı beraette karşımıza çıkmaktadır

“Kur'an'da Velayet ve Beraet”, dinî inançların en belirginlerinden biridir. Günümüzdeki bazı radikal İslamî akımların çeşitli konularda yanlış düştükleri bir vakıadır. Bunlardan bir kısmı “Velayet ve Beraetten” “tekfirciliğe” bir yol açmaya çalışmıştır. Bu aşırı-uç akımların yaptıkları; kâfir olarak gördükleri insanların öldürülmelerine ve sözle tenkitlerine dair fetva aramaktır. Onların davranışları hakikatte Allah'ın rıza ve maksudından çok uzak olup Yahudilerin Kur'an'ı ve İslam'ı bulandırmak gayesiyle yaptığı bir oyundur, yalan ve iftiradır. Öldürme, hakaret etme, yaralama, tekfir, kâfir saydıkları Müslümanlarla savaşma, onların evlerini yok etme, yurtlarından kovma, ekin ve nesli bitirme gibi eylemlerine rağmen bir taraftan da kendilerinin en iyi dindar olduklarını, Kur'an'ı, şeriatı ve onun yöntemini tatbik ettiklerini iddia etmeleri üzücü bir gerçektir. Hakikatte ise Kur'an ve şariat bunlardan beridir. Burada şu hususu da belirtmeliyiz ki, İslam fikhî İslam şeriatinden ayrı olmadığı gibi, İslam şeriatı de İslam akidesinden bağımsız değildir. Fıkıhın asıl kaynağı Kur'an ve onun tefsiridir. Aralarında bir ayrım söz konusu değildir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, peygamberlerde ve Allah'ın salih kullarında velâ ve berâdan bahsettik. Bu akidenin Şia, Rafiziler, Hariciler, Selefiler ve ehl-i sünnetteki keyfiyetini belirttik. Meselenin hükmünü, lügavî, şer'î tariflerini tafsilatlı şekilde açıkladık. Velâ ve berânın izahı, kısımları; hükmü, sebepleri ve önemi üzerinde durduk. İkinci bölümde, Kur'an ayetleriyle Allah'a, Rasulullah'a ve müminlere olan velayet ve beraeti inceledik. Yine ayetler ışığında Şeytan'a, ehl-i kitaba, müşriklere ve kâfirlere karşı velayet ve beraeti ele aldık. Üçüncü bölümde ise ayetler ışığında velayet ve beraetin hükmü açıkladık.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Velâ, Berâ.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****LOYALTY AND ENMITY IN THE HOLY QURAN****Rafeq Hamood Naji QASEM****Advisor: Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE****2016, Page: 131****Jury: Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE****Prof. Dr. Şehmus DEMİR****Prof. Dr. Şadi EREN****Prof. Dr. Mehmet DAĞ****Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ**

All praise is due to God alone, and its Prophet Muhammad (God's blessings and peace be upon him), showing the concept of loyalty and disavowal, it appeared in the beginning of the call to Islam and unifying God the one and only universal the creator and provider of the universe, that shown in his verses and sayings of the Prophet and stories.

The meaning of loyalty and disavowal in Quran, which is one of the main religious beliefs which abused by many religious groups in the current time. To become the inevitable evolution to the concept of « loyalty and disavowal in the Quran » and that according to the perception of the radical religious currents which which revolves around « atonement and death » to everyone has violated and their thoughts and their approach that is incompatible with divine revelation, especially with their perception that says all of dealing with non-Muslims are offenders. However, the religion of Allah and the truth that must be understood in the interpretation of Fiqh-Islamic doctrine is not separate from the Islamic law, which grew out mainly from the Quran and its interpretations, because life is an interconnected system, and this is clearly shown by the Islamic perception during appearance loyalty and enmity in the Qur'an.

From here the referrals began for those though currents, and the necessity of pronouncing anti-enemies of God, by showing hatred and calling for death and defamation, furthermore they call for refraining from participation and cooperating with them. Nevertheless , those ideas are only falsehood and slander of Jewish industry to distort Qur'an and Islam and it includes also offending honorable companions, and their behavior which is away from the law of God, their ideas differed each according to his doctrine and his group. With insults and fabricating wars against the Muslims, and destruction of homes and displacement, raping, and all this under the cover of applying the law of the Qur'an and its approach. But, the Qur'an is innocent from them.

Thus we have shown the concept of the judge and its definitions linguistically and legitimacy, and also the definitions of loyalty and disavowal and its divisions, as well as the reasons and importance of judgment. As well as in the second chapter we showed by Quranic verses the loyalty and enmity to God almighty, and his messenger and the believers, and also we have showed again loyalty and disavowal of the devil and the believers and the polytheists and infidels. In conclusion we included search concept certified by Allah speech «indeed, the Qur'an is a decisive statement, and it is not amusement.

Key Words: Holy Quran, Loyalty, Enmity.

ÖNSÖZ

Hamd, yardımını, rızasını ve hidâyetini talep ettiğimiz yüce Allah’adır. O’na tevekkül eder, azametini yakışır bir şekilde hamd ederiz. Allah’ın tekliğine ortağı olmadığına, evvel, ahir, zahir ve batın olduğuna ve onun gücünün herşeye yettiğine tanıklık ederiz. Yüce Allah kitabında şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا
لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ¹.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجِدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ
فَأَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ
مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا². وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ³

Tabibimiz, öğretmenimiz, mevlamız, habibimiz, efendimiz Muhammed (a.s.)’ın onun resulü olduğuna, doğru sözlü ve Rabbu’l-âlemin’in aydınlatıcı kandili olduğuna da şahadet ederek ona, ehl-i beytine salat u selam ederiz. Allah onun mücahid ashabından ve sadakat sahibi sevgili ensarından, yolunda yürüyen ihlasla onu koruyan takva sahibi, sadakatli, Kur’an’a hizmet edenlerden razı olsun.

Katından indirilen Kur’an ile bizi nimetlendiren yüce Allah’a hamd ve sena ederiz. Kur’an nimeti ki o, heva ve hevesine göre konuşmayan, yaratılanların en hayırlısı olan Muhammed’e (a.s.), âlemlerin rabbi olan Allah tarafından indirilmiş, gücün zirvesinde olan Cebrail (a.s.) tarafından ona ezberletilmiştir. Hz. Peygamber “Onu biz indirdik, biz koruruz.” ayet-i fermanisiyle, Kur’an’ı tam, kâmil halde bize ulaştırmıştır. Kur’an-ı Kerim batılın hiç bir açıdan kendisine ilişemediği, insanı karanlıktan ışığa çıkaran, apaçık gerçekliğe götüren bir ilahi kaynaktır. Öyle ki Kur’an, ayetleri yüce Allah tarafından tahkim edilmiş, kanun koyucu, emreden, nehyeden, açıklayıcı ve öğretici bir konumda indirilmiştir. ⁴کتاب احکمت آیاته ثم فصلت من لدن حکیم خبیر

Velâ ve *Berâ* kavramı, kadim müfessirler tarafından günümüzde revaçta olan mezhepci ve ırkçı taassupla ele alınmamıştır. Zira günümüzde bazıları velâ ve berâ

¹ Haşr: 59/10.

² Fetih: 48/29.

³ Maide: 2/5.

⁴ Hûd: 11/2.

kavramını Kur'an ve sünnette açıklandığı şekliyle değil de kendi tarzlarına uyacak şekilde ele alıp sınırlamaktadırlar. Bu da velâ ve berâ kavramını aslî maksadından uzaklaştırmıştır. Başlangıçta mezhepsel ve ırksal problemler yoktu. Zira Resulullah aralarında hüküm veriyordu ve dolayısıyla vela bera Allah ve resulüyle ya da ehli küfürle sınırlandırılmıştı. Resul-i ekrem ehli kitap ve müşrikleri vela ve beranın kapsamına dâhil etti. Fakat ne zaman ki onlar ahitleri bozup isyan ettiler işte o zaman ihanetlerine karşılık cizye cezasına tabi tutuldular.

Vela ve beranın anlamı Allah resulü tarafından bildirilmiş, keyfiyeti ise Kur'an'da açıklanmıştır. Zira Kur'an İslam'a ve adalete davet eder, Allah'a vela ve beranın delillerini gösterir ve ona itaate çağırır. Kur'an Allah tarafından tek bir şahsa, kabileye mezhebe ya da cemaate değil de tüm insanlığa gönderilmiştir. Yüce Allah **وما أرسلناك الا رحمةً الا للعالمين**⁵ buyurarak Kur'an'ın mümin, kâfir, dahası tüm insanlığa rahmet olduğunu belirtmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de şeytana ve onun izinden giden ehl-i kitap ve müşriklere olan vela ve bera açıklanmış onlara münafıklar da dâhil edilmiştir. Kur'an bunu açıklamış, Hz. Peygamber de devatinde onlarla en güzel şekilde diyalog kurmuştur. Onları apaçık bir gerçeğe çağırılmış, şeytanın âdemoğluna düşmanlığını ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Ehl-i kitabın müminlere olan hilelerinden haber vermiş onların yüce Allah'a savaş açtıklarını bildirmiştir. Ayrıca onların İncil'e ve Tevrat'a uymadıklarını, Allah'tan başka dostlar edindiklerini, dinlerini tahrif ettiklerini ve böylece yanlış yoldan giderek Allah yolundan saptırdıklarını belirtmiştir. Yüce Allah onların hilelerini yalanlarını, ihanetlerini, zikzaklarını ve nifaklarını ortaya çıkarmıştır.

Velâ ve Berâ Kur'an'da İki Kısma Ayrılır

Birinci kısım Allah, resulü ve müminler için; ikinci kısım ise ehli kitap ve müşriklere olan vela ve beradır. Bunlar Kur'an'da belirtildiği gibi aynı şekilde çağdaş ve kadim müfessirlerin tefsirlerinde ele alınmıştır. Bunlardan sonra vela ve beranın hükümlerini Kur'an'da geçtiği haliyle, emir, nehiy, yasak, itaat, yardımlaşma ve yardım anlamlarıyla inceledik. Vela ve beranın hükümleri de aynı şekilde iki kısım olarak Kur'an'da geçer.

⁵ Enbiya: 21/107.

Ayetlerin tefsirinden ilahi vela beranın ve aynı şekilde şeytani vela ve beranın hükümlerini çıkardık. Öyleki bunlar açık, kapsamlı ve kati bir şekilde Kur'an'da ele alınmıştır.

Vela ve beranın hükümlerinin önceliği ve önemi rabbani kaynaktan gelmesi hasebiyle güçlü bir araştırmayı gerektirir. Mutaassıp görüşlere yer vermeden, sarih ayetler ve müfessirlerin ittifak ettikleri görüşlerden faydalanmak gerekir.

Bu konu irdelenirken taassup ve mugalataya düşülmemeli, radikal, itici görüşlere yer verilmemelidir. Bu yüzden, bilimsel ahlaka riayet ederek kaynakları belirlemede titizlik gösterdik itidalli davranarak, icma, kıyas-ı fukaha ve naslara bağlı kalarak çözümleyici yöneme başvurduk. Araştırmamızın ana eksenini olan Kur'an'da velâ ve beranın hükmü, müfessirlerin eserlerinde genel manada ele alınmasından ötürü biz de herhangi bir fırkanın görüşünden ziyade konumuzla ilgili olarak hepsinin görüşünden faydalandık. Çağlaş ve kadim tefsirlerde konuyla ilgili bağlantıyı tespit edip ayrıntılı şekilde açıkladık.

Araştırmamızın sonunda günümüzde din adına ortaya çıkmış ancak İslam'la uzaktan yakından ilgisi olmayan akımlardan kaynaklanan sorunların çözümüyle ilgili sonuçlara ulaştığımızı ümit ediyoruz. Çünkü bu dini oluşumlar velâ ve berâ konusuyla ilgili olarak yıkıma yol açabiliyorlar.

GİRİŞ

Müslümanlar arasında tekfircilik ve karşılıklı düşmanlıklar meydana geliyor. Bunun sebebi onların vela ve berayı dar bir kalıba veya tek bir şahsa indirgemelerinden dolayıdır. Bunun sonucu olarak da kendileri veya liderleri gibi düşünmeyenleri, kendilerine göre delil çıkarıp tekfir edip katledebiliyorlar. Ama ne var ki Kur'an bunlardan beridir.

Konunun Seçiliş Sebepleri

1- Bu konunun büyük bir sorun teşkil ettiği halde üzerinde yeterince durulmaması ve bu hususta yeterli derecede çalışmaların olmaması. Öyle ki bu durum müslümanları ilahi gayeden uzaklaştırıp birbirleri hakkında tekfirciliğe, ihtilaflara ırki ve mezhebi gruplaşmalara yol açmakta ve onlara sıkıntı vermektedir.

2- Bazı grup ve cemaatlerin vela ve bera kavramlarını Kur'an'da olduğu şekliyle anlayamamalarıdır. Bunun sonucunda, İslam beldelerinde birçok batıl iddia ve fırka oluşmakta din adına hilelere başvurulmakta ırkçı büyüklenmeler meydana gelmektedir.

3- Kur'anda olduğu şekliyle velâ ve berânın yönteminin takip edilmemesi ve asli mihverinden uzaklaşması.

4- İlahi velayetin terkedilip din adına baskıcı otoritelere yönelme. Bu otoriter yapıların din adına kin ve nefreti yayıp iyi bir şey yapıyor zannıyla baskı uygulamaları.

5- Kur'an yorumlarında araştırmacılar ve bazı Kur'an yorumcuları arasında ihtilafların çıkması. Bunun sonucunda dini olduğu zannıyla Kur'ani anlayıştan uzaklaşmaları ki bu araştırmamızın en önemli sebebidir.

6- Aslında, gizlice İslam düşmanlarıyla anlaştıkları halde, din adına ortaya çıkıp ehl-i kitap ve müşriklere düşman görünmeleri. İşin aslı ise bu radikal grupların onların lojistik desteği olmalarıdır. Bu grupların sayıları az olmakla birlikte düşmanklıkları çok fazladır.

7- Velâ ve berâ hakkında araştırma yapılırken itidalli yöntem kullanılmaması. Dahası buğz ve düşmanlık tohumlarının ekilmesi, kavramların aslından uzaklaştırılması, sapkın düşüncelerin ortaya çıkması.

Biz araştırmamızda Kur'an tefsirine, fukaha ve müfessirlerin görüşlerine yer verdik. İfrat ve tefritten kaçınarak yüce Allah'ın şu ayetini ilke edindik.

6. قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Konu Hakkında Yapılan Çalışmalar

Araştırmamızı yaparken gördük ki bu konuda yapılan araştırmalar bir elin parmakları sayısı kadar değil. Ayrıca bu çalışmaların bir kısmı, ya siyasi ya da mezhebi açıdan ele alınmış olup meseleye taraflı bir bakış açısıyla yaklaşıyorlardı. Radikal yorumlar içerebiliyor, Kur'an'ı bakış açısını tam olarak yansıtmıyordu.

Bizim bu araştırmamızın orijinal bir yönü de vela ve beranın hükmüne değinmemizdir. Bazı müellifler, velâ ve berâ ekseninde yürüyor ama hükmü konusunda bilgi vermiyordu. Ayrıca mezheb ve fırka taassubunu yansıtıyor kişisel üslupla ele alınıyor bize Kur'an'ın samimiyetini yansıtmıyordu.

Ayrıca, bizim araştırmamız Kur'ani bir yöntemle ele alınmış olması bakımından önceki araştırmalardan farklılıklar göstermektedir.

Diğer önemli husus ise, Arap alemindekinin aksine, bu konuda yazılmış eser sayısının çok daha az olmasıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda, Kur'an çerçevesinde, çözümleyici ve çıkarım yöntemleriyle, lugavi, ıstılahi, Kur'anî, fıkhi ve şeri bir yöntem izledik. Hükümlerin kısımlandırılması hususunda, cumhurun görüşüne ve Kur'ani taksimata azami önem gösterdik. Bilimsel ahlaka aşırı itina göstererek kısımlandırma ve sebepleri açıklamada Kur'an'ın hükmünü beyan ettik.

Velâ ve berâyla ilgili ayetleri açıklarken Kur'an'daki velâ ve berâ kavramlarını eski ve yeni müfessirlerin yorumlarına başvurduk. Velâ ve berâyla ilgili ayetleri, ahkâma dair ayetleri açıklarken Kur'an'ın taksimine ve müfessirlerin görüşlerine yer verdik. Konunun bağlamından uzaklaşmadan Kur'anı esas alarak araştırmamızı tamamladık.

⁶ Yusuf: 12/108.

Araştırmanın Özellikleri

1- Bu araştırmanın ayırıcı vasfı, yöntemini Kur'an'dan alması, Kur'an çerçevesinde onun hâkim kurallarından faydalanmasıdır.

2- Araştırma Kur'an hükümlerinin, herhangi bir din fırka veya gruba karşı düşmanlık ya da onlara karşı intikam duygusu beslemediğini belirtir. Zira Kur'an adil ve toplumu uyarıcıdır. Onun hükmü akan kanı durdurmak, müminleri eziyetten kurtarmak içindir.

3- Kur'an çağın sorunlarına çare olur. İslam dünyasında şu an mevcut olan fitneyi, aralarında düşmanlık ve tefrika çıkaran din adına ortaya çıkıp, kan döken grup ve fırkalara karşı önleyici çözümler üretir.

4- Araştırmamız velâ ve berâ hakkında serdedilmiş görüşleri ele alarak onlardan velâ ve berânın hükmüyle ilgili olarak sarih hükümler çıkarmasıyla ön plana çıkar.

Zorluklar ve Problemler

1- Zorluklardan bahsederken bu konudaki çalışmaların az olduğunu söylememiz gerekir. Ayrıca bu çalışmalar az olmakla beraber, siyasi ve muayyen bir saikle hareket etmekte ve dar bir kapsamda kalmaktadır. Öyleki ya tekfir ediyorlar ya da şüphelenip öldürme hükmü verebiliyorlar. Bu ızdırap duyduğumuz hatta devam etmesinden korktuğumuz bir durumdur. Zira akılları bulandırıyorlar, heva ve hevesleri uğruna yaptıkları aşırılıklarla insanları şaşkına çeviriyorlar. Bu sebepten velâ ve berâ'nın ilahi kaynağına başvurarak bu mütevazı çalışmamızda bu konunun doğru bir şekilde kökleşmesine çalıştık.

2- Karşılaştığımız en büyük zorluklardan birisi de bazılarını mezhebi ve fikirsel yönelimlerle Kur'an tefsir ederken mezhebi ve fikirsel meyillerinin tefsirini yapıyor gibi olmalarıdır. Bu durum, ⁷ **كتاب احکمت آیاته ثم فصلت من لدن حکيم خير** buyuran yüce kitabımız ve onun tefsiri adına esef verici bir durumdur. Zira onlar mensup oldukları cemaat, mezhep veya grup adına Kur'an ayetlerini tahrife yelteniyorlardı. Durum böyle oluncada batılda birbirlerine yardımcı oluyor veya başkalarını dinin dışına çıktığını savunuyorlardı. Bu, fitnenin yayılma sebebidir. Allah'a dayanırız o ne güzel vekildir. Geniş bir alana yayılmış olan bazı dini fırka ve gruplar muhalif olanlar hakkında ölüm

⁷ Hud: 11/1.

fermanı çıkarabiliyorlar. İster âlim olsun ister imam olsun durum değişmiyor. Ve bunu velâ, berâ ve din adına yapıyorlardı. İşte bu durum bugün ulema ve fukahanın en çok sıkıntı çektiği durumdur. Zira kendileri gibi düşünmeyen herkesi sapık diye nitelendirmekte veya tekfir etmekte idirler. Bundan ızdırap duyan ümmetle beraber Allah'a sığınırız.

3- Müslümanlar arasında fitnenin, bozulmuşluğun, düşmanlığın mezheble övünmenin çok olması da konumuzu zorlaştıran sebeplerden birisidir. Öyleki bazı müslümanlar birbirlerini tekfir etmekte hatta öldürmektedir. Fikirleri birleştirememek ve islam dünyasındaki yıkıma ve tahrife yol açan afetler işimizi zorlaştıran sebepler oldu. Bu şeytani gururlanmanın da Allah korkusundan uzak bir halde şeytani düşmanlık sebeplerinden biri olduğunu belirtmemiz gerekir. Müslümanlar arasındaki yardımaşma ve dayanışmanın yerini kişisel çıkarlar almıştır.

4-Bir başka zorluk ise velâ ve berânın önceki ve sonraki algılanışlarının farklı olmasıdır. Başlangıçta velâ ve berâ rabbani bir üslupla iman ve inanç konularını içeriyor, Allah'a, Resule ve müminlere velâ ve berâyla şeytana ve dostlarına velâ ve berâ şeklinde kendini gösteriyordu. O zamanlar velâ ve berâ şu anda olduğu gibi siyasi bir anlam içermiyordu. Hatta Hz. Ali (r.a) ve Muaviye (r.a) arasında çıkan ihtilafa kadar. Abbasi ve Emeviler döneminde siyasi renge bürünürken daha sonra mezhebi bir hale dönüştü. Bunun sonucunda hilafet dağıldı ve şu an olduğu haliyle birçok devlet oluştu.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra din adıyla mezhebi bir şekle dönüştü. Dolayısıyla müslümanlar arasında vahdet bozuldu farklı yönelişler ortaya çıktı. Velâ ve berâ birçok aşamadan geçti. *İlk aşamada* velâ ve berâ dini bir akideydi. *İkinci aşamada* müslüman ve ehli küfür arasında imanla ilgili bir akideye dönüştü. *Üçüncü aşamada* müslümanlar ve hristiyanlar arasında inanç savaşına, *dördüncü aşamada* Allah'a Resulüne ve müminlere olan velâ ve berâ sultanların ve halifelere tabi olma aşamasına *beşinci aşamada* ise günümüzde olduğu gibi mezhebi ve grupsal velâ ve berâyâ dönüştü. Hatta bugün şahıslara ta'zim ve kutsallaştırmaya kadar gitti. Öyleki bazı müşrik beldelerdeki inek gibi bazı tapınma objeleri müslümanlar arasında şahıslara yönlendirildi.

Bütün bu zorluk ve sıkıntılar arasında çalışmamız, mezhebi, siyasi radikalizm ve dini mugatalardan uzak bir şekilde ele alındı. Her türlü dini, mezhebi, cemaatsel tutuculuktan uzak bir şekilde Kur'an'da geçtiği şekliyle işlendi. Zira bu taassup İslam beldelerinin geri kalmışlığının en büyük sebebidir.

Müslümanlar, ehl-i kitap ve müşrikler arasındaki ilişkiler ve çeşitli anlaşmalar mevcuttu. Zira aynı şehirde yaşıyor, çeşitli ticari ilişkiler ve arazileri değerlendirme hususunda sözleşmeler yapıyorlardı. Kur'an hükümleri bu minvalde sözleşmeye uymayan anlaşmalara ihanet eden ve ikiyüzlü davrananlara uyarıcı ve aşağılayıcı bir üslupla gelmiştir. Çünkü Allah, hainleri, münafıkları ve ahitlerini bozanları sevmez.

Kur'an bu hususta uyarıcı olmuştur. Olayları kat'i delillerle müminlere açıklar, münafıklar, ehli kitap ve müşriklerin pozisyonlarını belirtir. Sonuçta herkes için adil, şamil hükümler verir.

Bu çalışmayı yaparken tüm okuyucuların hüsn-i kabulünü umut ederek, hocalarımızdan aldığımız yöntemlere bağlı kaldık ve kolay, anlaşılır bir yöntem belirledik. Yazdıklarımızın mükemmel olduğunu düşünmüyoruz. Zira mükemmellik Allah'ın kitabına hastır.

لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه تنزيل من حكيم حميد⁸.

İmad İsfahani ne güzel söylemiştir:

“Bir kişi bir kitap yazsın da ertesi gün şöyle denilmesin ‘Şunu şöyle yapsaydı daha güzel olurdu şunu yapmasaydı daha güzel olurdu.’ Bu beşerin çalışmalarında noksanlık olduğunun en güzel delilidir.

ربنا افتح بيننا وبين قومنا بالحق وأنت خير الفاتحين⁹

Allah bizi sevdiği ve razı olduğu şeylerde muvaffak kılsın, her türlü kerih, kötü şeylerden uzaklaştırsın. Bizi korusun, dine yardım eden kılsın, hayrı göstere sin.

Yüce Allah bu çalışmayı lvelâ ve berâ hükmünün yeniden kavranmasına vesile kılsın. Allaha, Resule ve müminlere olan velanın, şeytana ve ehli kitaba olan beranın nasıl olacağını bize razı olduğu şekilde öğretsin. Ümmetin sulh ve birliğine vesile kılsın. Din adına yapılan her türlü aşırılıklardan korusun. Bize merhamet ederek çalışmamızı kabul eylesin.

⁸ Fussilet: 37/42.

⁹ A'raf: 7/89.

BİRİNCİ BÖLÜM

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARI

Lügatte Velâ:

“Velâ ya da velayet, birinin arkadaşı ve dostu olmak; ‘alâ’ harf-i ceriyle geldiğinde, birisi hakkında sorumlu olmak, mesuliyetini yüklenmek; bir şeyi yönetmek, idare etmek; hükmetmek; korumak, himaye etmek gibi manalara gelmektedir. “Velayet”, birine veya bir şeye yakın olmak, yanında yer almak, bitişik olmak, izlemek; dost, arkadaş olmak ve sahip olmak gibi manalara gelen ‘ءلا’ kökündendir.¹⁰

Velâ’nın kavramının, itikat ve muamelata göre çok çeşitli anlamları vardır. Örneğin İbn Manzûr’un *Lisanu’l-‘Arab* adlı kitabında velâ kelimesinin *mufâale* babının mastarı olan muvâlât kelimesinin anlamı, kavgalı olan iki kişinin aralarını düzeltmek için aracı olan birinin her iki taraftan birine meyl etmesi veya yanında durması şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca bu kelimenin başka anlamları da vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Allah, mülk sahibi, nimet sahibi, azat eden, destek veren, seven, tabi olan, komşu, amcanın oğlu, müttefik ve nimetlendirilen.” Bunlardan da anlaşılıyor ki bu kelime esas olarak destek ve sevgi anlamlarına dayanmaktadır.

Bu husustaki tanımlardan biri de Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in bu hadisinde gelen şu tanımdır: İmam Ahmed’in Cerîr b. Abdullah el-Becelî’den rivayet ettiğine göre peygamber efendimiz, ondan: “Her Müslümana karşı samimi ol! Her kâfirden beri ol!” diyerek biat almıştır.¹¹

İbn Abbas (r.a.) Resulullah (s.a.s.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “İmanın en sağlam dayanağı Allah için dostluk etmek, Allah için düşmanlık yapmak; Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir.”¹²

İbn Cerîr ve Muhammed b. Nasr el-Mervezî İbn Abbas (r.a.)’in şöyle dediğini rivayet ettiler: “Allah için seven, Allah için düşmanlık eden, Allah için itaat eden, Allah

¹⁰ Bkz. Rağıb, Müfredat, ‘ءلا’ mad.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (2. Baskı), el-Mektetu’l-İslamî, IV, 357-358.

¹² Muhammed Said el-Kahtânî, *el-Velâ’ ve’l-Berâ’ fi’l-İslam*, (1. Baskı) Dâr-u Tîbet-I Mekke el-Mükerrema, Riyâd 1402/1982, 42.

için nefret eden kişi Allah'ın velayetini/dostluğunu/ kazanmıştır. Ve böyle olmadıkça hiçbir kul çok namaz kılsa ve oruç tutsa da imanın tadına varamayacaktır. İnsanların kardeşlik anlaşmaları dünyevi işler için gerçekleşmiştir. Bu da sahiplerine fayda vermeyecektir.”¹³

Yukarıda ifade edilenlerden Allah'a velâ ve berâ doğrudan itikattan meydana gelmektedir Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

“Allah'tan başka ilah bulunmadığına şehadet etmek veya buna gerçekten iman etmek, Allah için sevmeyi, Allah için nefret etmeyi; Allah için dostluk etmeyi ve Allah için düşmanlık etmeyi; sadece Allah'ın sevdiğini sevmeyi ve Allah'ın sevmediğini sevmemeyi gerektirir.”¹⁴ Bu hadis nerede olursa olsun müminleri sevmeyi ve en yakın konumda da olsa kâfirler ile yakınlık kurmamayı gerektirmektedir.

Kur'an'da muvâlâtın anlamı düşmanlığın karşıtı olarak geçmektedir. Yani müvâlât/dostluk eden düşmana karşıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu anlamda Hazreti İbrahim babasına şöyle demektedir: *“Babacığım! Doğrusu ben, sana, çok esirgeyici Rahmân tarafından bir azabın dokunmasından, böylece şeytana bir dost olmandan korkuyorum.”¹⁵*

Bu nedenle Sa'leb veli kelimesinin anlamını şöyle açıklamaktadır: *“Her kim Allah'tan c.c başkasına taparsa Allahtan başkasını velî/dost olarak seçmiş olduğu anlamına geliyor. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah iman edenlerin velisidir.”¹⁶* Yani onları düşmanlarına karşı savunacaktır dinlerini düşmanlarının dininden üstün kılacaktır.” Ayrıca velî kelimesinin, ödül ve ceza vermeyi üstlenen, anlamına geldiği de söylenmiştir.?

Velî: yakınlık ve yaklaşmak anlamına gelir. Müvâlât ise: tabi olmak, takip etmektir.¹⁷

Bu durumda Velî kendisine itaat edilen anlamında ismi meful anlamı kazanır. Mesela Allah iman edenlerin velisidir, denir. Yani onu dost edinmiştir, onun mevlâsı

¹³ Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsfehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ* ' es-Se'âde, Mısır ts, I, 312; İbn Recep el-Hanbelî, Câmî'u'l-'Ulumi ve'l-Hikem, (3. Baskı), Mustafa el-Bânî el-Halebî, Mısır 1382h, 30.

¹⁴ İbn Teymiyye, Ebû'l-'Abbas Takiyyuddin Ahmed b. Abdusselam el-Harrânî, *el-İhticâc bi'l-Kader*, (thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbânî) (5. Baskı), el-Mektebu'l-İslamî, Beyrut 1393/1986, 62.

¹⁵ Meryem: 19/45.

¹⁶ Bakara: 2/257.

¹⁷ İbn Manzûr, II, 841; el-Kahtanî, 89.

olmuştur. Daha önce ifade ettiklerimize göre berâ' ise dilde şöyle tanımlanır: Uzaklık kurtuluş ve terk etmek. İbni arabî şöyle der: Kurtulan kişiye berî dendiği gibi, eğer ihtar edilen ve uyarılan kişiye de berî denir. Allah c.c şöyle buyuruyor: **براءة من الله ورسوله** Yani Allah ve peygamberi tarafından ihtar ve uyarıdır.

Berâ kelimesinin *ber'* kelimesinden geldiği de söylenir. Berâ' bir şeyden uzaklaşmak, hastalıktan kurtulmak ve yaratmak anlamında kullanılır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.”*¹⁸

Berâ şu anlamada gelir: Allah yerine tapılan tağutlardan nefret etmek. (maddi ve manevi putlar: hevâ ve kişisel görüş) ,küfürden nefret etmek (bütün milletleriyle birlikte), küfre tabi olanlardan nefret etmek. Ve bütün bunlara düşmanlık etmek.¹⁹

1.1. VELÂ'NIN TERİM ANLAMI

Velâ'nın dinî ıstılahtaki anlamı ile ilgili olarak bilginlerin sözlerinden şu sonucu çıkarıyoruz: Velâ, Allah c.c. ve Peygamber (s.a.s.)'i sevmek islam dinini ve ona uyan müslümanları sevmek, Allah (c.c.), Peygamber efendimiz, islam ve müslümanlar uğrunda mücadele etmek, onların zaferini söz, fiil ve inanç ile milletçe arzulamaktır.

Velâyet, sevilen kişileri kalben ve fiilen desteklemek, onları sevmek, onlara ikram etmek, onlarla beraber olmak ve onlara saygı göstermektir. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

*“Allah, iman edenlerin dostu ve yardımcısıdır; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostu da tâğutlardır ki, onları aydınlıktan karanlıklara sürüklerler. Onlar ateş ehlidir; orada ebedî olarak kalacaklardır.”*²⁰

Velâ, yine Allah (c.c.)'ı sevmek Peygamber efendimizi sevmek ve dininin tamamını sevmekle olur. Bunun için biz velânın şeriatte şöyle tanımlandığını görmekteyiz:

¹⁸ Hadîd: 57/22.

¹⁹ Hâtim b. 'Ârif b. Nâsır eş-Şerîf, *el-Velâ' ve'l-Berâ' Beyne'l-Ğuluvvi ve'l-Cefâ'*, Dâru'n-Neşr, Mekke 2009, 5.

²⁰ Bakara: 2/257.

Allah'ı, O'nun peygamberini, İslam dinini ve bu dine tabi olan müslümanları sevmek, Allah'ı, O'nun peygamberini, İslam dinini ve bu dine tabi olan müslümanları desteklemektir.²¹

Yukarıda ifade ettiklerimize binaen, hadis ve ayetlere dayanarak iman edenlere velâ etmek, onlara yönelik sevgi, yakınlık, itaat ve onları desteklemekle gerçekleşir. Kâfirlere yönelik velâ' veya müvâlât etmek ise, onlara yakın olmak, onları sevmek ve onlara tabi olmakla gerçekleşir. Bu yüzden kâfirlere müvâlât etmek söz fiil ve niyet olarak onlara yaklaşmakla gerçekleşmektedir.²²

Velâ' ve berâ' ile ilgili şeriat, inanç ve akide anlamında tefsir bilginlerince yapılan tanımlardan çıkan ortak sonuç şudur: Niteliklerini taşıyarak iman etmek, Allah için sevmek ve buğz etmektir. Nitekim es-S'adî şöyle diyor: *Velâ' ve berâ' sevgi ve nefrete tabi olduğundan, imanın temeli Allah için Allah'ın nebilerini ve ona itaat eden kullarını sevmek ve Allah'ın düşmanlarını ve O'nun nebilerinin düşmanlarından nefret etmektir.*²³ Bu nedenle müvâlât Allah'a, O'nun resulüne, veli ve salih kullarına yönelik olmaktadırken berâ ise fasıklardan, kâfirlerden, münafıklardan Müminlerden nefret edenlerden beri olmaktır.

Lügatte Bera: Lügatte berâ şöyledir: Şirkten, müşriklerden, şirke dayananlardan; Allah dışında her ne olursa olsun tapınılan bütün tağutlardan ve onlara ibadet etmekten, hak dinden uzaklaştıran nefret etmektir. Büyük bilginlerimizin, eski veya yeni, sözlerinden çıkardığımız ve ilim ehlinin de ikrar ettikleri bu meyanadır.

O halde yukarıda geçen bilgilerden ulaştığımız sonuç şudur: Yardım ve sevgi velâ ile, buğz ve nefret ise berâ ile gerçekleşmektedir. Allah'ı, O'nun resulünü, İslam dinine yardım etmeyi, Müslümanları ve onlara yardım etmeyi sevmek; küfürden, kâfirlerden, şirkten, müşriklerden, tağutlardan ve münafıklardan nefret etmek bu iki kelimenin etrafında dönmektedir.

Berâ: Allah'ın dışında tapılan bütün tağutlardan (maddi ve manevi putlardan: hevâ ve nefsanî görüş gibi), küfürden (bütün milletleriyle) ve kâfirlerden nefret etmektir.

²¹ eş-Şerîf, 5.

²² Muhammed Nu'aym Yasin, *Kitâbu'l-Îmân -Erkânuhu, Hakikatuhu, Nevâkiduhu-*, Cem'iyet-u 'Ummâli'l-Metâbi', Ürdün tsz., 145.

²³ es-Sa'dî, Abdurrahman b. es-Sa'dî, *el-Fetâvâ es-Sa'diyye*, Mektebetu'l-Me'ârif, Riyâd 1982, I, 98.

1.2. BERÂNIN TERİM ANLAMI

Berâ bütün şeytanî fil, sözlerden ve şeytanın yardımcılardan kurtulmak ve uzak olmaktır. Yine bütün küfür, şirk ve nifak ehlinde; din ve ilahi akidelere düşman olan ve müşrikçe bütün söz ve fillerden beri olmaktır.

Yukarıda ifade ettiklerimizden berâ ile ilgili genel ve kapsayıcı bir tanım elde ederiz: Bir fikir, inanç, mezhep cemaat veya bir gruba tabi olmamak, itaat ve iman etmemek; onlara müvalat etmemektir.

1.3. İSLAMDAN ÖNCE VELÂ VE BERÂ

Kur'an-ı Kerim'de İslam'dan önceki velâ ve berâ anlayışını, aile, akraba ve millet üzerinden açıklayan kıssalar ve ayetler vardır. Yine Kur'an velâyı Allaha davet, itaat, kabul ve dinlemekle açıklamıştır. Yine velâ ve beranın Allah ve O'nun dini, resulleri için olduğunu açıklamıştır. Ayrıca peygamber kıssalarında, geçmiş milletlerde velâ ve berâ konusunda güzel örnekler sunmuştur. Kur'an onları anmış, onların kıssalarında velâ ve berâ anlayışlarını anlatmış ve onların fiillerini, dinlerini ve inançlarını ortaya koymuştur.

1.4. PEYGAMBERLERDE VELÂ VE BERÂ

1.4.1. Hz. İbrahim (a.s.)

Velâ, Kur'an'da, ümmet olarak adlandırılan Hz. İbrahim'de nebevî bir yöntemle, itikadî bir davayla gerçekleşmiştir. Çünkü İbrahim (a.s.) Allah'a, O'nun dinine ve mümin kullarına karşı velasında en güzel örnek ve önderdi. Berâ kelimesi de ayetlerde en mükemmel şekliyle ve açıkça babasından, şeytandan ve şeytana tabi olanlardan beri olmasıyla gerçekleşiyor.

Hz. İbrahim'in hayatı, kavmini en güzel şekilde yalnız Allah'a kulluk etmeye, O'nu birlemeye ve bütün tağutları reddetmeye davet etmesi yönlerinden herhangi bir peygamberin hayatı gibidir. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

“Kitap'ta İbrahim'i de an. Gerçekten o, son derece dürüst bir kimse, bir peygamber idi. Hani babasına şöyle demişti: “Babacığım! İştmeyen, görmeyen ve sana

bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?” “Babacığım! Doğrusu, sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana uy ki seni doğru yola ileteyim.” “Babacığım! Şeytana tapma! Çünkü şeytan Rahmân’a isyankâr olmuştur.” “Babacığım! Doğrusu ben, sana, çok esirgeyici Rahmân tarafından bir azabın dokunmasından, böylece şeytana bir dost olmandan korkuyorum.” Babası, “Ey İbrahim! Sen benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, mutlaka seni taş a tutarım. Uzun bir süre benden uzaklaş!” dedi. İbrahim, şöyle dedi: “Esen kal! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O, beni nimetleriyle kuşatmıştır.” “Sizi ve Allah’tan başka tapıklarınızı terk ediyor ve Rabb’ime ibadet ediyorum. Rabbime ibadet etmekle de mutsuz olmayacağımı umuyorum.” İbrahim, onları da onların tapıklarını da terk edince, ona İshak ile Yakub’u bağışladık ve her birini peygamber yaptık.”²⁴

Bu Hz. İbrahim’in davet yolundaki ilk adımıdır. İyilikle davet etmeye en yakınlarından başlamıştır. Eğer bu davet olumlu yanıt bulmadıysa ve başka bir bölgeye hicret etme imkânı da oluşmadıysa batıl ehlini reddetmek, onları kınamak, onların batıl işlerine katılmaktan kurtulmak ve bu yeni inanç üzerinde düşünmelerini sağlamak açısından onlardan uzak durmak gerekmiştir.

Hz İbrahim, kâfir olan babasına mağfiret dilemiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Hz. İbrahim’e bir müminin bir kâfirden mağfiret dilemesinin doğru olmadığını ve caiz olmadığını bildirmiştir. Yani mağfiret dilemek ve istiğfar etmek, sadece müminlerin birbirlerine yaptıkları bir duadır. Kâfirlerin bunda nasibi yoktur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ* “İbrahim’in, babası için bağışlanma dilemesi, yalnızca ona verdiği bir sözden dolayı idi. Onun, gerçekten Allah’a düşman olduğu kendisine belli olunca, ondan (ve onun için yaptığı duadan) uzaklaştı. Doğrusu İbrahim, çok içten, duyarlı ve halimdi (yumuşak huyluydu).”²⁵

Çünkü Allah Teâlâ, Hz. İbrahim’e, babasının kime tâbi olduğunu açıklamıştır. Bu nedenle Hz. İbrahim, babasından teberri etmiştir (uzaklaşmıştır). Çünkü babası, Allah’ın düşmanıydı. Burada Velâ ve Berâ’nın, sadece Allah, İslam dini peygamberleri ve müminler için olabileceğini görüyoruz. Allah sevgisi, İslâm Dini ve Kur’an için

²⁴ Meryem: 19/41-49.

²⁵ Tevbe: 9/114.

yardımlaşmak ve Müslümanlar arasında muhabbetin bulunması, Allah ve Resulü ve İslâm dinini yaymak ve yüceltmek için gereklidir.

Kur'an-ı Kerim Hazreti İbrahim'in kendi milletini hidayete erdirmek için her delili kullandığını açıkça belirtir. Allah (c.c.) şöyle buyurur:

69. *Ey Muhammed! Onlara İbrahim'in haberini de oku.*
70. *Hani o babasına ve kavmine, "Neye tapıyorsunuz?" demişti.*
71. *"Putlara tapıyoruz ve onlara tapmağa devam edeceğiz" demişlerdi.*
72. *İbrahim dedi ki: "Onlara yalvardığınızda sizi işitiyorlar mı?"*
73. *"Yahut size fayda veya zararları dokunur mu?"*
74. *"Hayır, ama biz babalarımızı böyle yaparken bulduk" dediler.*
75. *İbrahim şöyle dedi: "Sizin ve geçmiş atalarınızın taptığı şeyleri gördünüz mü?"*
77. *"Şüphesiz onlar benim düşmanımdır. Ancak âlemlerin Rabbi olan Allah dostumdur."²⁶*

İbrahim (a.s.) davet etmesine rağmen onlar delil yerine babalarından ve atalarından öğrendiklerini kör bir şekilde taklit etmeye devam edince Hz. İbrahim onlara şöyle dedi: Ben sizin taptığınız ilahların düşmanıyım. Bu olay tıpkı Allah Teâlâ'nın haber verdiği Hz. Nuh'un şu durumu gibidir: *"Artık siz de (bana) ne yapacağınızı ortaklarınızla beraber kararlaştırın ki, işiniz size dert olmasın! Bundan sonra bana hükmünüzü uygulayın; bana mühlet de vermeyin!"²⁷*

Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'in Hz. İbrahim'in kıssasını, babasına ve milletine hitabını anlatır. Onun babası ve milletini nasıl delil, akıl ve hikmet yoluyla davet ettiğini, milletin yaptıklarından utanmasını açıklamıştır. Hz. İbrahim onların şirk ibadetlerinin küfür olduğunu ve kendisiyle onların arasında ayrılık noktası olduğunu belirtmiştir. Sonunda Hz. İbrahim kazanan olmuştur çünkü şirk ehlini bırakıp imanını ve akidesini yalnız Allah'a yönelterek O'na sığınmış, O'na velâ etmiş ve böylece O'nun Halil'i olmuştur. Bu örnek, velâ ve berânın mükemmel bir şekilde tecellisidir. Bu örnek,

²⁶ Şu'ârâ: 26/70-78.

²⁷ Yunus: 10/71.

Allah inancının, Allah'tan istemenin, O'na tevekkül edip güvenmenin ve O'nu sevmenin sonucunda Allah'ın ondan razı olduğunu gösteren bir örnektir.

Allah (c.c.) Hz. İbrahim'in kendi milletinden berâ etmesinin, onlara düşmanlık etmesinin sadece O'nun için olduğunu şu ayetle anlatıyor: “*İbrahim’de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine, “Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir” demişlerdi.*”²⁸²⁹

İbrahim'in itikadı, bu ümmetin öncü âlimlerinden İbn Kayyim'in sözleriyle, şöyledir: “Düşmanlık olmadan müvâlât/dostluk olmaz. Allah c.c haniflerin önderi İbrahim hakkında şöyle buyurmuştur: “*İbrahim, şöyle dedi: “Sizin ve geçmiş atalarınızın taptığı şeyleri gördünüz mü? Şüphesiz onlar benim düşmanımdır. Ancak âlemlerin Rabbi olan Allah, dostumdur.*”³⁰ Yani Hz. Halîlullah'ın Allah'a müvâlâtı bu düşmanlık ile birlikte olmadan sahih olmazdı. Çünkü Allah'tan başkasına velâ olmaz. Allaha velâ ise ondan başka tapılan her şeyden berâ etmeden gerçekleşmez. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: “*Biz de onlardan intikam aldık. Yalanlayanların sonu, bak nasıl oldu!(25). Hani İbrahim, babasına ve kavmine şöyle demişti: “Şüphesiz ben sizin taptıklarınızdan uzağım.”(26). “Ben ancak beni yaratana taparım. Şüphesiz O beni doğru yola iletecektir.*”³¹

Yani o, Allah'a velâ'nın ondan başka her tapılan şeyden berâ (teberrî) etmeden gerçekleşmeyeceğini, ondan sonra gelecek olan peygamberlerin ve onlara tabi olanların daima tabi olacağı bir kural haline getirmiştir. Bu kural da ‘*Lâ İlâhe İllallah*’ tevhid kelimesidir ki bu kelimeyi haniflerin önderi kıyamete kadar gelecek olan tabilerine miras olarak bırakmıştır.³²

İmam Taberî şöyle diyor: “*Ey Muhammedin ümmeti! Biliniz ki, Hz. İbrahim’in ve ona uyanların kâfirlerden uzak durması ve onlara düşmanlık etmesinde, dostluklarını*

²⁸ Mümtahine: 60/4.

²⁹ el-Kahtânî, 103-104.

³⁰ Şu‘arâ: 26/75-77.

³¹ Zuhurf: 43/25-27.

³² İbn Kayyim el-Cevzî, Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb b. Sa’d Şemsuddîn, el-Cevâbu’l-Kâfi limen Se’ele ‘ani’d-Dâ’i ve’d-Devâ’i, (1. Baskı) Dâru’l-Ma’rife, Beyrut 1997, I, 213; İbn Kesîr, Ebû’l-Fidâ’ İsmail b. Ömer, Tefsîru’l-Kur’ani’l-‘Azîm, (thk. Muhammed Huseyn Şemsuddin) (1. Baskı), Dâru’l-Kutubi’l-İlmiye, Beyrut 1998, VII, 212.

terk etmelerinde sizlere çok iyi bir örnek vardır. Lakin **“sana Allahtan mağfiret dileyeceğim”** demesi sizler için bir örnek değildir. Çünkü bu söz, onun Allah'ın düşmanı olduğunu bilmeden önce ona verdiği bir söz gereğince gerçekleşmişti. Fakat onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olduğunda Hz. İbrahim hemen ondan teberri etmiştir. Bu yüzden Allah'ın düşmanlarından berâ' edin! Onlardan, Onlar iman edene ve Allah dışındakilerden berâ' edene kadar, kendinize kimseyi dost edinmeyin.”³³

Çağlar boyunca bütün azgınlar; Allah yolunun davetçilerini, onları tek Allah'a ibadet etmeye davet ettikleri için yok etmeye çalıştığı gibi, Hz. İbrahim'in bu güçlü berâ'ının sonucunda da zalimler onu öldürmek konusunda ittifak ettiler. (Mü'minler sırf aziz, övgüye lâyık Allah'a inandıkları için o (zâlim)ler onlardan öç aldılar.)³⁴ Onlar Hz. İbrahim için büyük bir ateş hazırladılar. Fakat Allah'ın gözetimi ve koruması sadık dostunu (a.s.) kuşattı. Böylece ateş onun için serin ve zararsız oldu. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “Kavmi, “Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın” dedi.(97) Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık.(98)”³⁵

Onlar yenilgiye uğradıklarında tartışma ve münazarayı kestiler. Galip gelmek için kendi güçleri ve egemenlikleri ve azgınlıklarına yönelmek konusunda hiç bir şüpheleri kalmadı. Buna karşılık Allah onların tuzağını bozarak, kelimesini, dinini ve delilini yüceltti, Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “(Küfre sapanlar, şaşkınlara) dediler ki "Eğer (iyi bir şey) yaparsanız, onu yakın ve ilahlarınıza yardımda bulunun." (68) Biz de dedik ki "Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selamet ol." (69) Ona (zarar vermek için) bir düzen-tuzak kurmak istediler fakat Biz (onu değil) kendilerini daha fazla hüsrana (zarara) uğrattık.(70)”³⁶

Allah (c.c.) tarafından peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed (s.a.s.)'e babası Hz. İbrahim'in dinine uyması konusunda yönlendirmeler gelmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

³³ el-Ğaznevî, Muhammed b. Abdullah el-Îcî eş-Şîrâzî, *Câmi'u'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'an*, (thk. Abdulhamid Hindâvî) (1. Baskı), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2004, XXVIII, 62.

³⁴ Burûc: 85/8.

³⁵ Saffât: 37/97-98.

³⁶ Enbiyâ: 21/68-70.

“Sonra da sana, “Hakka yönelen İbrahim’in dinine uy. O, Allah’a ortak koşanlardan değildi” diye vahyettik.”³⁷

“De ki: “Allah, doğru söylemiştir. Öyle ise hakka yönelen İbrahim’in dinine uyun. O, Allah’a ortak koşanlardan değildi.”³⁸

“(Yahudiler) “Yahudi olun” ve (Hristiyanlar da) “Hristiyan olun ki doğru yolu bulasınız” dediler. De ki: “Hayır, hakka yönelen İbrahim’in dinine uyarız. O, Allah’a ortak koşanlardan değildi.”³⁹

“Şüphesiz, insanların İbrahim’e en yakın olanı, elbette ona uyanlar, bir de bu peygamber (Muhammed) ve mü’minlerdir. Allah da mü’minlerin dostudur.”⁴⁰

“Kimin dini, iyilik yaparak kendini Allah’a teslim eden ve hakka yönelen İbrahim’in dinine tabi olan kimsenin dininden daha güzeldir? Allah, İbrahim’i dost edindi.”⁴¹

“Allah uğrunda hakkıyla cihad edin. O, sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yükledi. Babanız İbrahim’in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce, hem de bu Kur’an’da müslüman diye isimlendirdi.”⁴²

“Kendini bilmeyenden başka İbrahim’in dininden kim yüz çevirir?”⁴³

Bu haberler Allah (c.c.) tarafından Hz. İbrahim’in fiiliyle Muhammed (s.a.s.)’in ümmetine, samimiyetle uyulsun, sadece Allah’a tevekkül edilsin, şirkten berâ’ edilsin, batıl ve şirk ehline düşmanlık edilsin diye verilmektedir.

1.4.2. Hz. Hud (a.s.)

Kur’an’da dini berâ’nın genel olarak, Hz. İbrahim ile Hz. Hud bahsinde ise özel olarak defalarca ifade edildiğini görmekteyiz. Hz. Hud şirkten teberri etmiştir. Bu bağlamda tevekkül kelimesi de velâ’yı gerçekleştirme, işitip itaat etme ve veliyi izhar

³⁷ Nahl. 16/123.

³⁸ Âl-i İmrân: 3/95.

³⁹ Bakara: 2/135.

⁴⁰ Âl-i İmrân: 3/68.

⁴¹ Nisâ: 4/125.

⁴² Hac: 22/78.

⁴³ Bakara: 2/130.

etme anlamında geçmektedir. Bu durumu Kur'an'da geçen Hz. Hud (a.s.)'ın sözlerinde görmekteyiz:

(Hud) dedi ki "Allah'ı şahid tutuyorum, siz de şahid olun ki ben sizin şirk koşmakta olduklarınızdan uzağım." O'ndan başka (taptıklarınızdan uzağım). Artık hepiniz birlikte bana dilediğiniz tuzağı kurun sonra bana süre de tanımayın. Ben sadece benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. O'nun, alnından yakalayıp-denetlemediği hiçbir dabbe (debelenen hiçbir canlı) yoktur. Muhakkak ki benim Rabbim, dosdoğru bir yoldadır (değişmez sünneti hak ve dosdoğrudur).⁴⁴

Burada velâ' ve berâ' ayetteki kullanımı ve fikhî çıkarımı itibariyle Allah'a ibadet ve itaat anlamında ifade edilmiştir. Ayrıca buradaki tevekkül düşmanlık ve nefret sadece Allah'ın rızasından başka hiçbir şey için değildir. Bu söylediklerimiz Kur'an'da, nebi ve resullerin kıssalarını anlatan ayetlerde açıkça görülmektedir.

Hazreti Hud (a.s.)'ın velâ' anlayışı, "Allah'ı şahid tutuyorum." sözündeki şahitliğiyle bilinmektedir. Buradaki Allah'ın şahitliği Hz. Hûd'un tabi olması ve itaatının kanıtıdır. Allah'ın onun yüce ve kudretli velisi olduğunu, sadece ona tevekkül edilmesi gerektiğini ve onun destekleyeni, onu ateşten kurtararı olduğunu anlatmaktadır. Burada şahitlik iki anlama gelmektedir: Birincisi, Rabbine inanmış olmanın şهادeti ki bu mutlak velâ anlamındadır. İkincisi ise, müşrikleri kendilerinden, ibadetlerinden, davalarından, sözlerinden ve fillerinden teberri ettiğine şahit kılmasıdır.

1.4.3. Hz. Nuh

Hz. İbrahim'in Rabbine büyük velâsını ve bunu hayatında nasıl gerçekleştirdiğini, Allah'a şirk koşmaları nedeniyle de milletine buğz ederek onlardan uzaklaşmasıyla nasıl teberri ettiğini gördükten sonra Hz. Hud'un velâ' ve berâ'ı kısa bir ayet-i Kerime'de geçen cümlesiyle nasıl özetlediğini gördük.

Aynı şekilde Hz. Nuh'un Allah'a velâ'nın O'na itaat ve emirlerine uymak anlamına geldiğini, onun bu uğurda oğlundan bile teberri ettiğini görüyoruz. Allah (c.c.) Nuh'a yasaklayıcı bir şekilde, "Ey Nuh o senin ailenden değildir.", diye hitap ederek oğlundan teberri etmesini istemiş, Hz. Nuh da hemen bu emri yerine getirerek oğlundan teberri etmiştir. Bunun kanıtı da şu Ayet-i Kerime'dir. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

⁴⁴ Hûd: 13/54-56.

*"Dedi ki "Rabbim, bilgim olmayan şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım. Ve eğer beni bağışlamaz ve beni esirgemezsen, hüsrana uğrayanlardan olurum."*⁴⁵

İsyankâr olan çocuklar ve aile fertlerinden Allah'a sığınmak gerekir. Bu yüzden Hz. Nuh'un oğlundan teberri etmek gerçekleşmiş, halis velâ'ı ve dostluk hisleriyle Rabbinden mağfiret ve rahmet dilemiştir. Çünkü yücedir, uludur, egemenliğin sahibidir. Yalnız O'ndan razı olunur, sadece O'nun uğrunda sevilir ve sadece O'na itaat edilir. Gerçek şu ki, itaati, sevgiyi ve samimiyeti hak eden yalnız O'dur.

Hazreti Nuh'un hayatından üzerinde durmak istediğimiz nokta onun, kendisine isyan eden ve ona uymaktan yüz çeviren oğluyla olan durumudur. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

Nuh uzaklaşıp bir kenara çekilmiş olan oğluna "Ey oğlum bizimle birlikte bin ve kâfirlerle beraber olma" diye seslendi.(42) (Oğlu) "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" deyince (Nuh) dedi ki "Bugün Allah'ın emrinden, Allah'ın rahmetiyle esirgediğinden başkası için (sığınılacak) hiçbir koruyucu yoktur." Ve aralarına dalga girdi böylece o da boğulanlardan oldu. (43) Denildi ki "Ey yer suyunu yut ve ey gök sen de (suyunu) tut." Su çekildi, iş bitirildi, (gemi de) Cudi (yüksek dağ) üstüne oturdu ve zalimler topluluğuna "(Yer üstünden) uzak olsunlar" denildi.(44) Nuh Rabbine niyaz edip-seslenerek "Rabbim, şüphesiz benim oğlum ailemdendir ve Sen'in vaadin de elbette haktır. Sen hakimlerin hakimisin" dedi. (45) (Allah) buyurdu ki "Ey Nuh, kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü (onun yaptığı) salih olmayan (kötü) bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan şeyi Benden isteme. Ben sana cahillerden olmamanı (öğütler) tavsiye ederim." (46) Dedi ki "Rabbim, bilgim olmayan şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım. Ve eğer beni bağışlamaz ve beni esirgemezsen, hüsrana uğrayanlardan olurum." (47)⁴⁶

Bu ayetlerde açıklanan Allah'ın velâyeti İbrahim ve Hûd'un yaptığı gibi sadece müşrik ve kâfirlere veya her hangi bir millete karşı olmaktan mı ibaret? Aksine velâ' ve berâ' Hz. İbrahim'in babası Azer'e karşı aldığı tavırda veya Hz. Nuh'un oğluna karşı aldığı tavırda olduğu gibi en yakınları da içine alacak şekildedir. Burada bilmemiz gereken en önemli şey velâ' ve berâ' sadece Allah'a, onun dinine ve ibadetinde olabilir.

⁴⁵ Hûd: 11/47.

⁴⁶ Hûd: 11/42-47.

Allah'ın dışında, O'nun dini, peygamberi, ibadeti ve O'na iman edenlerin dışındakilere yönelik velâ' ve berâ' olamaz.

1.5. VELA VE BERA'YA DAİR BAŞKA ÖRNEKLER

Daha önce geçtiği gibi peygamberlerin davası Allah'ın tek olduğuna inanmaya, yalnız O'na ibadet etmeye, O'nun hüküm ve şeriatına uymaya, sadece O'na yönelip O'ndan korkmaya ve Allah'ın dışında ibadet edilen her şeyden berâ' etmeye davet etmek açısından birdir. Allah şöyle buyuruyor: “*Andolsun biz, her ümmete, “Allah’a kulluk edin, tâğûttan kaçın” diye peygamber gönderdik.*”⁴⁷ Biz bu apaçık yol üzere pek çok parlak ve yüksek iman örnekleri görmekteyiz.

1.5.1. Hz. Nuh’un Oğlu

İmanın gerçeği, din ve takvada bir mikyas olup onunla hiçbir şey mukayese edilmez. Çünkü dinî hayat, akidede Allah’a velâ' etmek ve O'na inanmakla olup, bunda ailenin akrabanın hiçbir etkisi yoktur. Allah için yakınlık aile vb her türlü yakınlıktan daha üstündür.

Allah (c.c.) Hz. Nuh’a oğlunun neden kendi ailesinden olmadığını açıklıyor: Oğlu salih olmayan bir amel üzere olduğu için aradaki iman akidesi kesilmiştir. Ve Nuh’a, “*Bilmediğin şeyler ile ilgili soru sorma! Senin neslinden de olsa o senin oğlun değildir.*” Denilmektedir.⁴⁸

Cevaben, Allah’a tam bir boyun eğme, her türlü eksiklikten münezzeh olan Allah’tan korkma, O’nun rızasını ve merhametini isteme ifadesi geliyor, Allah’ın sâlih kulu Nuh (a.s) şöyle diyor: *Dedi ki “Rabbim, bilgin olmayan şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım. Ve eğer beni bağışlamaz ve beni esirgemezsen, hüsrana uğrayanlardan olurum.”*⁴⁹ Allah’ın peygamberi duygularını aşip O’nun hükmüne razı oldu. Yani Nuh hiçbir duyguya, yakınlığa, isteğe, ısrara, özür veya yoruma yer bırakmadan Allah’a tam manasıyla teslim oldu. O, Allah’ın isteğine ve rızasına uydu; Allah’ın sevmediği ve hoşlanmadığı şeylerden de yüz çevirdi. Böylece Hz. Nuh’un velâsı Allah’ın sevdiği

⁴⁷ Nahl: 14/36.

⁴⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, (17. Baskı) Dârü's-Şurûk, Beyrut/Kahire 1991, IV, 1887.

⁴⁹ Hûd: 11/47.

kimselere, berâsı ve düşmanlığı da Allah’a düşmanlık eden kimselere -en yakını da olsa- yöneldi.

İtikat ve dinde en büyük yakınlık, velâ’ ve berâ’ nedeniyle oluşan yakınlık olmasına rağmen Hz. Nuh’un kan bağından dolayı oğluna acıyarak, onun din, iman ve inançla şirkten kurtuluşu sağlayan gemiye binmesini istediğini görmekteyiz. Fakat isyankâr oğlunun cevabı, işitip itaat etmek yerine, “ben dağa sığınacağım ve o beni sudan koruyacak” olmuştur. İşte Hz. Nuh’un üzüntüsü, gayreti, ısrarı oğlunu yanında görmek ve onu gözünün önünde kâfirlerle birlikte helak olduğunu görmek istememesinden kaynaklanıyordu. Bu nedenle o, “o benim ailemdendir.” diyordu. En güzel hüküm ve hikmet sahibi Allah (c.c.) ona şöyle cevap veriyor: *(Allah) buyurdu ki "Ey Nuh, kesinlikle o senin ailenden değildir. Çünkü (onun yaptığı) salih olmayan (kötü) bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan şeyi Benden isteme. Ben sana cahillerden olmamanı (öğütler) tavsiye ederim."*⁵⁰

Hz. Nuh oğlunun artık müşriklerin tarafında olduğunu, kurtulanlar arasında olmadığını, iman edenlerden ve velâ edileceklerden olmadığını öğrendiği anda ondan tamamen berâ’ ederek şöyle demiştir: *"Rabbim, bilgin olmayan şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım."*⁵¹ Burada Hz. Nuh, oğlunun müminlerden olmadığı, kendilerinden ayrıldığı açıkça ortaya çıktığında, kesin olarak ondan berâ’ etmiş, Allah’tan onun için yardım istemesinin bir hata olduğunun farkına varıp onun için dua ederken din ve akideyi değil de duyguyu esas aldığını anlamış ve Allah’a yönelerek O’ndan af dilemiş ve tövbe etmiştir. Böylece cahillerden olmamak için Allah’a sığınmıştır.

1.5.2. Hz. Nuh ve Hz. Lut’un Eşleri

Hz. Nuh’un imtihanı sadece oğluyla sınırlı kalmadı. Aksine onun imtihanı eşi ile de aynı şekilde gerçekleşti. Aynı anda hem evlat hem de eş ile imtihan edilmek ne kadar da büyük bir imtihandı. Kur’an Hz. Nuh’un oğlundan söz ettiği gibi bu defa da onun eşinden ve onunla aynı yolda olan Lut (a.s.)’ın eşinden söz etmiştir. Her iki peygamber de Allah Teâlâ’nın bize zikrettiği iki fasit eşle imtihan edilmişti. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *"Allah inkâr edenlere Nuh'un karısını ve Lut'un karısını misal verdi. İkisi de kullarımızdan iki salih kulumuzun (nikâhları-himayeleri) altındaydı ancak onlara*

⁵⁰ Hûd: 11/46.

⁵¹ Hûd: 11/47.

hainlik ettiler. (Kocaları peygamber de olsa) Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıramadı. İkisine de "Ateşe girenlerle birlikte siz de girin" denildi."⁵²

Burada belirtmemiz gereken şey eşlerin ihanetinin iffetsizlikte olmadığıdır. Çünkü peygamberlerin eşleri, onların ismeti nedeniyle iffetsizlikten masumdurlar. Nuh'un eşi iman edenleri kavminin zorbalarına ihbar ediyordu. Lut'un eşi de misafirlerini ihbar ediyordu.⁵³

Bu olaydan anlamamız gereken şey şudur: Eş, evlat, akrabalar, toplum ve millet her zaman senin istediğin gibi olmaz. Hayat kederlerle doludur. Şeytan ise her zaman bozmak için vardır, araya fitne sokar, ihtilaflar çıkarır.

Allah seni eşin, çocuğun ve milletinle imtihan eder. Böylece aile içinde istenmeyen bir durum olan, seni sevmeyen isyankâr oğlunla imanının kuvvetini ve bu belalara karşı nasıl sabredeceğini sınar.

Sevdiğin, ikramda ve iyilikte bulunduğun kimselerin kalplerinde sana yönelik neler beslediklerini bilemezsin. Sonuç itibariyle bu tür belalar bütün nebilerin ve salih kulların başına gelmiştir. Onlara düşen ise sabır etmekten ibaretti.

1.5.3. Firavun'un Eşi

Kitabımız olan Kur'an-ı Kerim'den ibret alıp, dünyamız ve ahiretimiz için en doğru yollar öğrenirsek, Allah'ın bizi kendisiyle onurlandığı ve uygulamakla sorumlu kıldığı Allah'ın davetini yaşayabiliriz. Katade diyor ki: *Firavun yeryüzünün en azgını ve Allah'a en uzak olanıydı. Fakat onun kâfirliği, eşinin doğru yolu bulmasına ve Allah'a itaat etmesine engel olamamış ve ona hiç tesir edememiştir. Böylece Allah'ın ne kadar adil bir hâkim olduğunu ve hiç kimseyi işlediği günahların dışında hiçbir şeyle sorumlu tutmayacağını biliniz.*⁵⁴

Allah (c.c.) Kur'an'da, onu, iman edenlere en güzel örnek olarak şu şekilde zikretmiştir: *"Allah iman edenlere de Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani (güvenli bir yuva hasretiyle) demişti ki "Rabbim bana Kendi katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptıklarından kurtar ve beni o zalimler topluluğundan da*

⁵² Tahrîm: 66/10.

⁵³ İbn Kesîr, VIII, 198.

⁵⁴ İbn Kesîr, VIII, 198.

*kurtar.*⁵⁵ Kur'an iman ve kâfirlere karşı izzetli duruşu bir kadın üzerinden bize anlatmaktadır ki, bu kadın lanetlenmiş olan firavunun karısından başkası değildi.

Bu kadın firavunun sarayında, küfür ve şirk tufanı içinde kuşatılmasına rağmen tek başına Allah'tan kurtuluş isedi. O, Firavundan ve onun sarayından teberri edip vazgeçti ve Allahtan kendisine cennette bir ev ihsan etmesini istedi. Bu kadın firavunun ve toplumununa yaptıklarının kendisine bulaşmasından korktu. Firavun ile bağından, onun ve toplumunun yaptıklarından “Beni bu zalim topluluktan kurtar” diyerek onlardan tamamen teberri etti. O, zamanının en ihtişamlı sultanlarından olan firavunun eşişken, onun, her istediğini bulabileceği en şatafatlı sarayından ve bütün dünyevi varlıklardan yüz çevirerek iman ile yüksek mertebeye erdi. O, sadece firavunun dünyasından yüz çevirmekle kalmadı. Aksine o bu dünyayı, kendisinden Allah'a sığınılması gereken kötülük ve bela kaynağı saydı.

Bu nedenle firavun onu ellerinden ayaklarından bağlayarak işkence ederken, o, firavunun kendisine yaptıklarına bakarak gülüyordu. Bunu gören firavun yanındakilere şöyle demiştir: *“Bakın şu deliye! Kendisine işkence yapılmasına rağmen o hâlâ gülüyor.”* Onun gülmesinin nedeni olarak, onun cennetteki evini ve makamını gördüğü bu yüzden gülererek öldüğü söylenmiştir.

Asiye b. Müzahim'in küfre sabreden kaderini ve hayatını Allah'a adanmış küfre karşı dinine sınıksız sarılmış tertemiz bir mümine olduğunu görmekteyiz. Yani iman etmek için, ne bir toplumun tamamının küfür ve dalalette birleşmesi ne de bütün fertleri iman eden yüksek ahlaki esaslar ve değerlerle bezenmiş bir ailede bulunmak şarttır. Bir âlimin ailesinin tümüyle Kur'an hafızı, abid ve salih; eşinin fakih; annesinin müftü; kardeşinin büyük âlimlerden olması gerekmez. Hiçbir aile veya toplum tamamen mükemmelliğe ulaşamaz. Çünkü kemal sadece Allah'a has bir özelliktir. Kur'an peygamberlerde bulunan bütün iyi özellikleri ve farklı peygamberler ile onların çocukları, aileleri ve toplumları arasında bulunan ihtilaf, düşmanlık gibi eksiklikleri bir araya toplamıştır. Çünkü onlar beşer olmaları yönüyle eksiklik ve kusurlardan beri değildirler. Kemal sıfatı yalnız Allah (c.c.)'a ve onun nurdan yaratılan mahlûkatına mahsustur.

⁵⁵ Tahrîm: 66/11.

1.5.4. Hz. Meryem bnt. İmrân

Meryem'in, Asiye b. Muzahim'in, Hadice b. Huveylid'in ve Aişe'nin faziletleri en büyük fazilet ve ecirdendir. Meryem (r.a.) iffetli, temiz, dindarlığı ve şerefiyle meşhur bir ailenin bakire kızıydı. Allah'ın evine ibadet ve zühd için adanmış olan Meryem'in kıssası ilginçtir. Onun sorumluluğunu ve terbiyesini üstlenen Allah'ın peygamberi Zekeriya (a.s.) idi. O dinî, nebevî ve ahlakî terbiyeyle yetişmiş olup Rabbanî bir makamda bulunan pak ve masum idi. O, müşriklerin arasında yaşadığı halde salih ameli, takvası, dindarlığı ve iffetiyle bilinmekteydi. Meryem, onun ailesi ve onu yetiştiren kişi rezil ve hayâsız fiillerden nefret ettiği halde nasıl hamile kalıp bir çocuk doğururdu. Bu durumun zorluğu açıktı.

İlahi terbiye ve Allah'a adamak daha çocuk anne rahmindeyken başlar. Bu yüzden İmrân'ın karısı hamileyken, karnındakini Beytu'l-Makdis'e hizmet için, *"Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım."* dedi. Sonra da şu şekilde Allah'tan talepte bulundu: Allah'ım benden kabul et! Duamı, yakarışımı, niyetimi, isteğimi ve bu fiilimdeki amacımı işiten ve bilen yalnız sensin! Kur'an bu kıssayı ve Meryem'in annesinin duasını şöyle beyan etmiştir: *"Hani, İmran'ın karısı, "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" demişti. Onu doğurunca, "Rabbim!" dedi, "Onu kız doğurdum." -Oysa Allah, onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- "Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum."*⁵⁶

Sübhanallah! İmrân'ın eşi erkek çocuk beklerken karnındakini doğurduğunda onun kız olduğunu öğrendi. Zira o erkek olacağı beklentisiyle onu Beytu'l-Makdis'in hizmetine adamıştı. Fakat kader onun kız olmasını diledi. Bu durumda ona iman, inanç, Allah'a tevekkül O'nun fiiline rıza ve kabul duygusunu yaratan Allah ne yücedir. İşte bunun üzerine İmrân şöyle diyerek talebini Allah'a arz etti: Ben onu kız olarak doğurdum. Oysa sen benim arzum, amacımı ve adağımı en iyi bilensin. Buna karşılık Allah Teâlâ ona, ne doğurduğunu bildiği şeklindeki cevabını bildirdi. Çünkü Allah (c.c.)'a adamak öyle en kolay biçimde ve ağızdan çıkan bir sözle gerçekleşecek değildi. O Allah yücedir ve yanında hiçbir şey zayi olmaz. Üstelik O bir hardal tanesi kadar bile

⁵⁶ Âl-i İmrân: 3/35-36.

kimseye haksızlık etmez. Şüphesiz Allah Teâlâ bu adağı asla unutmaz ve onun ecrini kat be kat arttırır.

İmrân talebini, adağını Allah (c.c.)’a şikâyetini, “Rabbim! Erkek çocuk kız gibi değildir. Kız erkek gibi olamaz. Benim talebim sana hizmet, itaat ve ibadet edecek bir abid, salih ve temiz bir erkek çocuğu” diyerek belirtti. Böyle dediği halde onun tevekkülünü ve kazaya rızasını, “*Ben onu Meryem olarak adlandırdım.*” sözünde görmekteyiz. Yani Allah’ın kaderine ve kız çocuğuna razı oldum. Bu rızasını da çocuğuna Meryem ismini vererek tekit ederek rızadan sonra Allah’tan şu sözüyle talepte bulundu: “*Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum.*” Burada Allah (c.c.) bu duayı kabul etti, onu ve zürriyetini korudu ve onlar gelecek şekilde ikramda bulundu.

Fakat Allah’ın iradesi bu adakta bulunandan ve bu kızıdan, kimsenin kesin olarak bilmediği, Allah’ın kullarından istediğine bağışladığı hayır, nübüvvet ve salahı meydana getirdi. Bu nedenle kader adağın Allah (c.c.) tarafından kabulü ve Meryem’in salih, abid, tertemiz, takva sahibi bir kadın olmasını ve ondan babasız bir şekilde Hz. İsa’nın dünyaya gelmesini diledi. Allah Teâlâ bu mucizeyi o günden bugüne Rabbanî kudretle Hristiyanların kafalarına şiddetle çarpan ve sürekli ataları ve babalarının akıllarında dolaşan bir şey haline getirdi. Öyle ki tertemiz Meryem’in mazhar olduğu ikram ve Hz İsa’nın doğumu neticesinde Allah’ı inkâr edemediklerinden dolayı O’na teslis ile şirk koşmaya başladılar. Böylece onlar ibadette peygamber ile Allah’ı birbirine karıştırdılar.

Bu nedenle Kuran’da onun terbiye edilşinin kabulü ve onun yetiştirilmesini Allah (c.c.)’ın şu sözüyle açıklamıştır: “*Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya’yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölmeye her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. “Meryem! Bu sana nereden geldi?” derdi. O da “Bu, Allah katından” diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.*”⁵⁷ Böylece nebevî terbiye gerçekleşerek ona bir nebi kefil oldu. Bu ne büyük bir kefalet idi. Meryem ise mihrapta ibadetini ve duasını yapmaktaydı. Bununla birlikte Zekeriya Meryem’in yanında her zaman gıda bulmaktaydı ve bu rızkın bu bakire kızın yanına nasıl geldiğini bu yaşa

⁵⁷ Âl-i İmrân: 3/37.

gelmesine rağmen çözemiyordu. İşte bu ilahi sevgiydi, Allah’a tevekkül ve imanın ta kendisiydi.

Allah c.c şöyle buyurur: “Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmran kızı Meryem’i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi.”⁵⁸ Allah (c.c.)’ın sözü İmrân’ın kızı Meryem’in iffetini koruduğunu beyan etmektedir. Çünkü ayette geçen koruma/ إحصان kelimesi iffet ve hürriyet anlamlarına gelir. (biz kendisine ruhumuzdan üfledik) ifadesi ise Cebrail (a.s.) aracılığıyla bunun gerçekleştiğini anlatır. (Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğruladı) ifadesiyle ise O’nun kudretini ve mesajını doğruladı anlamındadır. (O itaat edenlerdendi) ifadesinde itaat eden şeklinde Türkçeye çevrilen kelimesi ise mütevekkil, salih, çokça dua eden, ibadet eden, Allah’ın kazasına razı müminler anlamına gelmektedir. Meryem, başına gelebilecek her şeyde Allah’a tevekkül eden, yalnız Allah’a güvenen ve Allah’ın mutlaka kendisini insanlar karşısındaki zor durumlardan kurtaracağına inanan bir insandı.

Ayetler bakireliği, iffeti ve takvasıyla bilinen Meryem’in velâsını ise çocuğunu kucağına alıp insanlar arasında yürürken kendisine laf atan insanlara cevap vermesi için çocuğa işaret etmesiyle anlatır. İşte Meryem (r.a)’ın nebevî terbiyesi ve hayâsı; ilahî cesareti, ve ilhamı ve iffet dolu imanı bu şekilde gerçekleşmiştir.

1.5.5. Firavun Sarayındaki Mü’min

Allah’ın doğru yoluna davet eden eşsiz bir örnek daha vardır. Allah’ın dinini yüceltmek için gücü yettiği kadar cihat eden, İslam’a yardım eden ve delillerini sunduktan sonra kâfirlerden berî olan, sâlih kullar arasında eşsiz bir örnek olan, Firavun kavminden bir müminin hikâyesidir.

Bu adamın, Firavun ’un Hz. Musa’yı (a.s.) öldürmek istediğinde sergilediği tavra ve İslâm’ı temsiline bir bakalım. İman eden bu adam, Kur’an’ın tabiriyle şöyle demişti: وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِّن آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ (Firavun ailesinden imanını gizlemekte olan mümin bir adam dedi ki: "Siz 'Benim Rabbinim Allah'tır.' diyen bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o size Rabbinizden apaçık

⁵⁸ Tahrîm: 66/12.

belgelerle (delillerle) gelmiş bulunmaktadır. Eğer o bir yalancı ise yalanı kendi aleyhinedir. Şayet sadık (doğru söyleyen) ise size vadettiklerinin bir bölümü size isabet eder. Şüphesiz ki Allah haddi aşan yalancı kimseyi doğru yola erdirmez.”⁵⁹

O insanlara karşı mantıkla, barışı ve orta yolu kullanarak hayra ve adalete ikna etmeye çalışmıştır. Bu adam meşhur olan bilgiye göre Firavun kavminden bir Kıptî’dir. O güne kadar imanını, kavmi olan Kıptilerden gizlemekteydi. Tâki Firavun, Musa’ya öldürmek istediği gün, Allah için kızdı. Ve zalim bir hâkimin önünde “Hak” kelimesini söyleme cesaretini göstererek eşsiz bir örnek sergiledi. “ ‘Rabbim Allah’tır.’ dediği için mi bir adamı öldüreceksiniz?”⁶⁰ Sözünden daha yüce bir söz yoktur. Burada onun, Allah’a ve elçisi Musa’ya nasıl bağlı olduğunu görmek gerekir. Firavun’un, ona verebileceği cezaya rağmen, taviz vermeden hakkı ikrar etmesi de takdire şayandır.

Bu adam, belki de bu önemli iş dışında Allah için başka bir iş yapmamıştır. Buna rağmen, Allah’ın sâlih, âbid ve tebliğci kullarından ve şeytandan nefret eden Allah’ı ve bütün elçilerini seven kullarından sayılmıştır. (ويعفوا عن كثير)⁶¹ ayetinin sırrınca Allah kulun yaptığı kusurları bağışlar. Ona itaat etmek ne yücedir! Fazilet ve kerem Allah’tandır.

1.5.6. Ashâb-ı Kehf

Bu kısımda son alarak salih gençler Ashâb-ı Kehf’i konuşacağız. Onlar, küfür ehli olan kavimleri ile baş edemeyeceklerini anladıklarında ailelerini, çocuklarını ve ülkelerini bırakıp mağaraya sığındılar. Orada Allah-u Teâlâ bizlere, yani iman eden kullarına motivasyon niteliğini taşıyan bir mucize gerçekleştirmiştir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى (13) وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا (14) هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا (15) وَإِذْ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهْدِيْكُمْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرَفَقًا

“Onlar, Rablerine iman etmiş gençlerdi ve biz de onların hidayetlerini arttırdık. Onların kalplerini (sabır ve sebatla) pekiştirmiştik. (Onlar) kıyam ettiklerinde

⁵⁹ Gafir: 26/40

⁶⁰ Kahtânî, 110

⁶¹ Şûrâ: 42/30

(kavimlerine) demişlerdi ki: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz İlah olarak O'ndan başkasına tapmayız. Aksini söyleyecek olursak, andolsun ki saçmalamış oluruz." (Kavimlerinden ayrılınca gördükleri Rakîm ehline dediler ki) Şu bizim kavmimiz, O'ndan başkasını İlahlar edindiler. Onların İlah olduğuna dair açık bir delil getirselerdi ya. Allah'a karşı yalan düzüp, uydurandan daha zalim kim olabilir?" (Rakim Ehli demişti ki) "Mademki siz, onlardan ve Allah'tan başka taptıklarından kopup, ayrıldınız. O halde mağaraya sığın da Rabbiniz size rahmetini yaysın ve işinizde size bir fayda ve kolaylık sağlasın".⁶²

Bu gençlerin durumu net ve kesindi. Yani inançlarıyla hayatta yaşamaya devam edemeyecekleri zaman, kaçmaktan başka çareleri kalmadı. Onlar kavimlerine Peygamber olarak gönderilmediler ki alenen Allah'ın dinine davet edip küfre dirensinler. Ama Peygamberlerin çektiği sıkıntıyı çektiler. Onlar kâfir ve zalim bir toplum içinde yaşamış ve hak yolunu bulmuş gençlerdir. Orada onlara hayat hakkı yoktu. Çünkü herkes Ateistti ve onlar, herkesi kandırarak, onların ilahlarına yalandan taparak hayatı sürdüremezlerdi. Bu yüzden hayatın bütün güzelliklerinden kaçarak, vazgeçerek o zor koşullu mağaraya sığınmışlardı.

Onlar, Allah'ın rahmetini ruhen hissediyorlar ve o rahmetin çok kapsayıcı olduğunu inanıyorlardı. Allah'ın “يُنْشِرُ لَكُمْ رَبِّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ”(Allah size rahmetini bolca neşreder.) sözü, rahmetin bolluğunu gösterir. O an mağara geniş bir alana dönüşüyor ve rahmet her yeri kapsıyor. İşte bu imandır. Allah'tan uzak olduktan sonra insanların dünyevi değerlerinin ne önemi kalır? Onlar kalpte yaşanacak bir manevi dünyanın varlığına inanıp, o dünyanın rahmetle, huzurla ve rızayla dolu olduğuna kanaat getirmişlerdir.⁶³

Onlar, genç yaşta olmalarına rağmen Allah'tan bir hikmet-i rabbaniye ye binaen mağarada uzun yıllar kaldılar. Allah Teâlâ, onları bulunmuş oldukları zulüm ve küfür dolu toplumdan uzaklaştırdı ve başka bir topluluğun içine gönderdi. Bu yeni toplumda, artık zulüm ve küfür yoktu. Giydikleri kıyafetler, o asra uygun değildi. Ellerindeki paralar, artık geçmiyordu. Onlar, Allah'a davet etmeye yeniden başladı. Çünkü kendilerini koruyan ve bir olan Allah'ın varlığından eminlerdi.

⁶² Kehf 18/13-16

⁶³ Kahtânî, 220.

Allah, Onları zalimlerden korudu ve iman edenlerin koruyucusunun Allah olduğunu bizzat yaşattı. Bu yeni topluma tekrar döndüklerinde ise artık o zalim topluluğun torunları vardı ve atalarının aksine davete icabet edip ehl-i imanın saflarına girdiler.

Buraya kadar yazmış olduklarımızdan görüyoruz ki Velâ ve Berâ, baba-oğul arasında, eşler arasında, kişi ve yaşadığı toplum arasında olabilir. Güzel olan bazı örnekleri sunmaya çalıştık.

1.5.7. Sahabiler

Sahabileri bize anlatan ayetlerden anlıyoruz ki onlar, cesaretin, sabrın, çalışmanın, vefanın ve sağlam iradenin eşsiz temsilcileriydiler. Onlar velâyetin en üst derecesindeydiler. Çünkü onlar, Allah ve Resulü'ne âşıklardı (Allah onlardan razı olsun). Onların inancı, daveti ve amellerinde Peygamber'in nuru tecelli ediyordu. Ayrıca onlarda, Allah Teâlâ'nın zikrettiği vasat ümmet (orta ümmet) tanımını gerçekleştiriyordu. Onlar, müşrik ailelerini, aşiretlerini ve milletlerini dinleri uğruna hiçe sayıp terk ettiler. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur: *لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ* *حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ* (Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir kavim bulamazsın ki “onlar ister babaları, ister çocukları, ister kardeşleri, isterse kendi aşiretleri olsun” Allah'a ve Resulüne karşı haddi aşır, karşı gelen kimselerle bir sevgi bağı kurmuş olsunlar).⁶⁴

Ashab'ın çeşitli ırklardan olduğunu, onların hikâyelerini okuduğumuzda anlarız. Yine aynı şekilde onların çeşitli kültürlerle, dillere ve bilgilere sahip olduklarını da görmemiz mümkündür. Buna rağmen din, onları tek bir ailede; Kur'an ise, onları tek bir anayasa etrafında toplamaktadır. Ve onlar ailenin önderi olan Hz. Muhammed'e (s.a.s.) tabidirler.

Bunun, Suheyb er-Rûmî'yi Bilal'i Habeşî'ye, Selmân'ı Fârisî'yi Ebubekir es-Sıddık'a kardeş kılması gibi güzel örnekleri de vardır. Bu inanç, ırkçılık gibi kabile, cins ve milliyet taassubunu ortadan kaldırmıştır.

Peygamber efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصْبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصْبِيَّةٍ* “Bir ırka taassup eden, taassup nedeniyle

⁶⁴ Mücadele, 58:22.

savaşan ve taassup için ölen biri bizden değildir”⁶⁵. Bunun üzerine milliyet ve cinsiyet taassubu sona ermiştir. İnsanlar, artık daha yüce hisleri anlamaya ve yaşamaya başlamıştır. O günden beri Müslüman’ın vatani, yeryüzü değil sadece İslam diyarı olmuştur. Çünkü o diyarda, Allah’ın dini yaşanmaktadır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **انما المؤمنون اخوة** “İman edenler, ancak kardeşler.”⁶⁶ Peygamber Efendimiz’in emirleri doğrultusunda ırkçılık yok olmuştur. Yâni, hem aynı ırk içindeki aşiret ve soy ayrımcılığı, hem de ırklar arası ayrımcılık sona ermiştir. Artık Arap, Fars, Türk vs. ayrımcılığı kalmamıştır. Peygamber efendimiz, özellikle yabancı ırklardan olanların toplumun içine karışmasını sağlamış ve ırkçılığın herkesin nefretle bakacağı bir şey olduğunu göstermek istemiştir.

Peygamber efendimiz’ in (s.a.s.) ve güzel ashabının hayatı, bizlere doğru yolu göstermek için bir aydınlatıcı olmuştur. Bu yolu reddedip başka yollara sapanlar, Allah Teâlâ’nın dininden uzaklaşmış olur. Onların velisi, mutlaka Şeytan-ı Racîm olacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** “Küfredenlerin velisi, ancak Tağut’dur. Onları, aydınlıktan karanlığa çıkarır. İşte onlar, ateşin ashabıdır. Orada ebedî olarak kalacaklardır.”⁶⁷

Allah Teâlâ, bizlere bu kıssaları, peygamber efendimizin ve ashabının nasıl zorluklar çektiğini, müşriklerin zorbalığına nasıl dayandıklarını göstermek için anlatmaktadır. Allah’ın, nasıl onların velisi olup, onları koruduğunu bizlere göstermektedir.

Eğer iman edenler, hak yolunda direnip o yoldan ayrılmasalar ve Allah’a gerçekten tevekkül edip yalnızca Allah’tan korksalar, işte o zaman herkes İslâm’a girmeyi isteyecek ve Allah’ın hidayetine erecektir.

Allah yoluna davet edenlerin, böyle örneklerden alacakları çok dersler vardır. Böylelikle karşılaşacakları her türlü zorluk ve hafife alınma durumlarının üstesinden geleceklerdir. Peygamberler ve sahabeler, böyle zorluk ve işkencelere maruz kalmışlarsa, bizim ve Allah yoluna davet edenlerin, böyle bir durumla karşılaşması normal bir şeydir. Çünkü bunlar, mutlaka Allah’ın kullarına imtihanlarıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **اللَّهُ لِيَدْرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ** “Allah,

⁶⁵ Kahtani, 220; Ebu Davut’tan nakil IV, 512/341. Hadis.

⁶⁶ Hucûrat,49/10.

⁶⁷ Bakara: 2/257.

müminleri içinde bulunduğu durumda bırakacak değildir. Murdarı (pis olanı), temizden ayıracaktır.”⁶⁸

Bu din, insanları yani iman edenleri, ırk ve soy üzerinden bir araya getirmiyor. Bunları bir araya getiren şeyler; vatan, ülke, ırk, aşiret, aile, renk, dil, makam, seviye veya cinsiyette değildir. İman edenleri bir araya getiren şeyler; Allah inancı, din ve İslami hayat bağıdır.

1.5.8. Ebu Talib

Peygamberimizin amcası, ona yardım etmiş ve Onu evinde büyüttüştür. Fakat Allah Teâlâ, insanlara iman edenlerin arasında tek bir bağ olduğunu göstermek istemiş ve bu bağın İslâm olduğunu belirtmiştir. Akrabalığın bir işe yaramayacağını, hidayetini ise Allah’ın elinde olduğunu vurgulamıştır. Ebu Talib ölüm döşeğindeyken Peygamber efendimiz, yanına gelip kelime-i şهادet getirmesini isteyerek şöyle buyurmuştur: يا عم قل لا إله إلا الله، كلمة أحاج لك بها عند الله “Ey amcam, kelime-i şهادet getir ki, Allah’ın katında seni savunabileyim”, kâfirler ise onun bu kelimeyi söylememesi için çalışıyor ve şöyle diyordu: “Ey Ebu Talib, sen Abdulmuttalib’in milletinden mi berâ edeceksin (uzak duracaksın/teberri edeceksin/beri olacaksın)?” Bütün bu çabalara rağmen Ebû Tâlip ölürken “Ben, Abdulmuttalib’ in milletindenim.” demiş ve ölmüştür. Peygamber efendimiz (s.a.s.) ise لأستغفرنَّ لك ما لم أُنْه عنك “Allah’ım sen yasaklamadıkça onun için senden mağfiret dileyeceğim”⁶⁹ demiş. Burada Peygamberimiz’in (s.a.s.), Allah ile ilişkisinde ne kadar edepli olduğunu görüyoruz. Bu durumda Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (Müşrik olarak ölüp) cehennem ashabı-halkı oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra akraba dahi olsalar müşrikler için mağfiret (bağışlanma) dilemeleri Peygambere ve iman edenlere yaraşmaz.⁷⁰

Ebu Talib’in durumu şu ayetle özetlenmiştir: Allahu Teâlâ şöyle buyurur: إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ “Sen, istediğini hidayete erdiremezsin. Fakat Allah, dilediğini hidayete erdirir.”⁷¹ Allah’ın Peygamberi, durumu anlamış. Allah, şirk ehline

⁶⁸ Ali İmran: 3/179.

⁶⁹ Buhari, Muhammed b.İsmail Buhari, *Sahihul Buhari*, Muhakkık: Muhammed b. Zühreir b. Nasır en-Nasır, İhyau Turasil Arabi, Beyrut 2001, IX, Hadis no: 1360,

⁷⁰ Tevbe: 9/113.

⁷¹ Kasas: 28/56.

mağfiret dilemeyi yasaklamıştır. Aynı şekilde Hz. İbrahim'in de, babası için mağfiret dilemesi yasaklanmıştır. Peygamber efendimiz, hadisleriyle Velâ ve Berâ'nın sadece Allah, İslâm ve Müslümanlar için olabileceğini bizlere anlatmıştır.

Burada müşriklere dua etmek ile mağfiret ve istiğfar dilemek arasında fark vardır. Dini çok iyi bildiklerini zannedenlerin söyledikleri gibi, “Şirk ehliyle ne ilişki, ne de dua olmaz.” sözü yanlıştır. Peygamber efendimiz (s.a.s.), Allah'tan kendi kavmi için mağfiret dilemiştir.

1.6. MEKKE DÖNEMİNDEKİ VELÂ VE BERÂ

Mekke dönemindeki velâ ve berâ meselesiyle ilgili konuşacağımız zaman muhakkak ki Hz. Peygamber'in sireti hakkında konuşmamız gerekir. Allah'ın kitabından ve peygamberinin sünnetinden ve Hz. Peygamber'in hayatını anlatan kitaplardan bilgiler alacağız.⁷²

Hz. Peygamber'e ilk defa vahiy Hira mağarasında Allah'ın c.c şu sözüyle inmiştir: *Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı bir alaktan (rahime tutunup-bağlanan kan pıhtısından) yarattı. Oku, Rabbin sonsuz kerem sahibidir. Ki O, kalemle (kalemin yazdıklarıyla) öğretendir. İnsana bilmediğini öğretti*⁷³. Sonrasında şu ayetler indirildi: *Ey örtüsüne bürünen. Kalk (ve) uyar*⁷⁴.

Hz. Peygamber (s.a.v) insanları gizlice İslam'a davet etmeye başladı. Çok az kişi onun söylediklerine inandı ve iman etti. İman edenlerin başında Hz. Ali, Hz. Hatice vardı -Allah onlardan razı olsun-. Hz. Peygamber iman edenlerin gönüllerinde -Allah'a ve resulüne imanın gereği olan- Allah'ın ve kendisinin sevgisini, onların bu sevgi etrafında toplanmalarını, müminlere yardımı, samimi sevgiyi, dostluğu, şirk ve küfür ehlinen nefret etmelerini yerleştirmeye başladı. İman eden sahabiler çok büyük işkencelere maruz kaldı, bazıları köle gibi satıldı bazıları annesi ve babasından uzaklaştırdı, birçoğunun mallarına el konuldu, bir kısmı evlerine hapsedilip bütün sahip oldukları şeylerden mahrum bırakıldılar. Onlar sahip oldukları çok şeyi islam yolunda

⁷² El Celaleyn, Celaleddin Abdurrahman B. Ebubekr Es Suyuti, *El İtkan Fi Ulumul Kuran*, (1. Baskı), Muhakkık, merkez eddirasatul kuraniyye, Riyad 2005, 37.

⁷³ Alak:1-5.

⁷⁴ Müddessir:1-2.

feda ettiler, canlarını hiçe saydılar işkence gördüler yine de yollarından dönmeyerek İslam'ın sonraki çağlara ulaşmasına büyük katkıda bulundular.

Bu dönemde müminlerin kalbinde gerçek akidenin sevdası başlamıştı, o sevgi ve bağlılık açıkça gözüküyordu. Onlar artık cahiliye dönemindeki küfür ve şirk bağlantılarını koparıp onlara karşı nefret dolu bir gözle bakıyorlardı. Ve her iman edenin kalbinde bu tür küfür ve cahiliye adetlerine karşı aynı duygu oluşuyordu.

Gerçekte İslam, kişinin önce kelime-i şهادeti kalbiyle tasdik edip diliyle söylemesi, yaşadığı şirk toplumunun adetlerinden ve kanunlarından kopması, İslam dinini her anlamda yaşamaya çalışması ve İslam'ın liderliğine velâ etmesidir. Bu nedenle Kureyş kâfirleri bu davaya var güçleriyle karşı koyuyorlar ve İslam'a karşı savaş açıyorlardı. Müminler dinlerini ve hidayetlerini direkt olarak Allah'ın peygamberinden almaktaydılar. Onların kalpleri Allah ve peygamberinin aşkıyla doluyordu. Artık iman edenler birbirlerine Allah ve iman bağıyla bağlanıyorlar, akraba olmaları veya tanıdık arkadaş olmaları önem taşıymıyordu⁷⁵.

Allah c.c Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini olaylara göre istediği gibi indirmektedir. Kuran'ın ayetleri İslam inanç esaslarını adım adım yazıyordu. Velâ ve berâ ise bu ayetlerin verdiği yükümlülükler arttıkça artmaktaydı ve ona göre şekillenmekteydi. Kur'an-ı Kerim'in İslam inancını insanlara sunma şekli düzen ve titizlik açısından en güzel örneği teşkil etmekteydi. Çünkü ayetler hadiseler arkasından inmekteydi. Bu hal örnek yoluyla uygulamalı eğitime benzemektedir.

Konumuza, Kur'an'ın şu ayeti iyi bir örnektir: *Allah'dan başka veliler-dostlar edinenlerin misali, kendine ev yapan örümceğin misali gibidir. (Oysa) evlerin en çürüğü-dayanıksız olanı (birçok yere bağlanıp-bağımlanan) örümcek evidir. (Bunu) anlayıp-bilselerdi.*⁷⁶ Bu gerçeği anlayan ve ona inanan müminler karşılıklarına çıkacak olan bütün güçlerin üstesinden gelmeye yenmeye hazırlardı. Yalnızca Allah'ın gücü gerçek güçtür, yalnızca Allah'ın velâyesi gerçek velâyettir. Ondan başkası ne kadar büyük görünse de ne kadar çok silah ve malı olsa da zayıftır.⁷⁷

⁷⁵ Muhammed Kutup, *Menhecû't-Terbiye el-İslamiye*, Daru's-Şuruk, (16. Baskı), Kahire, Mısır 2014, 38.

⁷⁶ Ankebut: 29/41.

⁷⁷ Kutub, Muhammed İbrahim Kutub, *el-Mealim fit-Tariki Seyyid Kutub*, Daru's-Şark, Mısır 1979, 50.

Mekke Döneminde Sahabelerin Velâ ve Berâ Örnekleri

Siret kitaplarının anlattığına göre, Hz. Zeyd b. Desinne, Safvan b. Ümeyye tarafından babasının fidyesi olarak öldürülmek için satın alınır. Zeyd'i alıp Kureyş'ten bir sürü insanın toplandığı yere getirirler bunların arasında Ebu Süfyan da vardır. Ebu Süfyan Zeyd'e şöyle der: *“Ey Zeyd Muhammed'in senin yerinde idam edilmek üzere oturmasını ve senin de -onun şu anda yaptığı gibi- ailenle oturmanı istermiydin?”* Zeyd şöyle der: *“Vallahi ben şu an Muhammed'in olduğu yerde bir dikenin bile ona zarar vermesini istemem”* demiş. Bunun üzerine Ebu Süfyan şöyle der: *“Sahabilerinin Muhammed'i sevdikleri gibi birbirini seven hiç kimse görmedim.”*⁷⁸

Bu, sevgi ve fedakârlığa velâ ve berâyâ güzel bir örnek teşkil etmektedir. Onlar durumlarının zorluğuna, ölüm tehdidi olmasına rağmen, kardeşlerini satmadılar ve onlardan vazgeçmediler. Onların isteği Allah'ın ve peygamberinin rızasını kazanmak ve cennet olmuştur.

Bu dürüst ve sadık velâyî kişilerde büyüten inançtır. Neticesinde de bu eşsiz, benzersiz büyük örnekler ortaya çıkmıştır. Onları Allah c.c Kur'an'da anlatmış ve övmüştür. Hz. Peygamber de hadislerinde anlatmış ve onları övmüştür.

1.7. MEDİNE DÖNEMİNDE VELÂ VE BERÂ

Bu dönemle ilgili konuşmak istediğimizde tarihle ilgili bir şeyler konuşmamız gerekir. Hz. Peygamber Medine'ye hicret etme izni verdiği zaman müslümanlar tek tek ve gruplar halinde hicret etmiştir. Medine'de sadece Hz. Peygamber, onun yatağında yatması için Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir kalmıştır.

Müşrikler Hz. Peygamber'in ashabının güvenli bir yer olan Medine'ye hicret etmek için mallarını ve çocuklarını hazırladıklarını gördüklerinde Hz. Peygamber'in de Medine'ye hicret etmesinden korktular. Bu konuyu görüşmek üzere bir toplantı düzenlediler. O toplantıdan çıkan karar şöyleydi: her kabileden bir genç gelecek ve hepsi birlikte Hz. Peygamber'i evinden çıktığı zaman öldüreceklerdi. Böylelikle Hz. Peygamber'in kanı kabileler arasında dağılmış olacaktı. Gerçekten de bu gençleri Hz. Peygamber'in evinin önünde topladılar ve evden çıkmasını beklediler. Bu arada Cebrail

⁷⁸ İbni Hişam, Abdul Melik b.Hişam, *es-Siyerul Nebeviyye*, (3.b.), Darul Kitabel Arabi, Lübnan, Beyrut 1990, 181.

a.s. Hz. Peygamber'e o gece yatağında uyumamasını söylemişti. Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Bekir ile birlikte evinden çıktı ve o gece Hz. Ali Peygamberimizin yatağında kaldı. Ve böylece müşrikler amaçlarına ulaşamadılar⁷⁹.

1.7.1. Ensar ve Muhacirlerin Arasındaki Kardeşlik

Hz. Peygamber s.a.v Medine'ye vardktan sonra orada Allah'ın destekçilerini savaşçıları gördü. Onlar oraya hicret eden Mekkeli müslümanlarla mallarını paylaştılar. Bu aynı zamanda Ensar için de Medineliler için de bir zaferdi. Çünkü onların arasında bulunan aşiret kavgası sona erdi. Ve Yahudilerin fitnesini de yendiler. Hz. Peygamber'in (s.a.v) Medine'de yaptığı ilk iş Allah'ın adının yükseleceği bir mescit inşa etmek oldu. Bu mescit müslümanların dinlerini öğrenmek ve namaz kılmak için bir toplanma yeri olacaktı. Aynı zamanda bu mescit islam askeri başkanlığının merkeziydi.

Ondan sonra Hz. Peygamber Enes b. Malik'in evinde Ensar ve Muhacirler arasında kardeşlik ilan etti. Orada bulunanların sayısı 90 adam idi. Yarısı Muhacir yarısı Ensardan idi. Kardeşlik, miras hakkını birbirine kan bağı olan akrabalarından önce bu kardeşlere veriyordu. Bu durum bedir savaşına kadar sürdü, orada miras meselesinin kan bağı akrabılığıyla yeniden devam etmesi gerektiği yönünde bir ayet-i kerime indi. Allah c.c şöyle buyurmaktaydı: *Akraba olanlar, Allah'ın Kitabına göre, (mirasçılık bakımından) birbirlerine diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Bundan sonra iman edip hicret edenler ve sizinle birlikte cihad edenler de sizdendir.*⁸⁰. Onlar birbirini kendi nefisleri gibi seviyorlardı bu eşsiz benzersiz bir kardeşlik idi.

1.7.2. İslam İle İslam Öncesi Arasındaki Fark

Bu iş sır değil, sihir de değildir, bu islamdır herkesi Allah'ın akidesi etrafında toplar. Onlar Allahı ve peygamberini severdi bu sevgi her şeyin üzerindeydi⁸¹.

Medine dönemi ile ilgili konuşan çoğu yazar o dönemin öncesindeki zor günleri ve çekilen çileleri yapılan zalimliği hatırlatır ve sahabelerin bütün bu zorluklara rağmen nasıl kardeşlik yaptıklarını da nakleder. Medine dönemini İbn-i Kayyim şöyle özetler:

⁷⁹ Muhammet b. Ebi Bekr b. Eyyûb b. Kayyim el-Cevziyye, *Zadu'l Mead fi Hude Hayr'il-İbad*, (thk. Şuayb el-Arnâvud) Müesseset'ür-Risale, Beyrut/1989, 50- 51.

⁸⁰ Ahzab: 33/6

⁸¹ Kutup, Muhammed, 40.

Hız. Peygamber (s.a.v) Medine'ye geldiğinde kâfirler üç gruba ayrılmışlardı. Birinci grup; onunla anlaşma yaparak, onunla savaşmamayı, düşmanlarına karşı Hız. peygamberin yanında olmayı ve barış içinde yaşamayı seçmişlerdi. İkinci grup ona karşı düşmanlıkla bakmış Kureyş, yahudiler ve bedeviler gibi. Bunlar Rum ve Bizanslardan talimat almaktaydı. Üçüncü grup ise onu bıraktılar, yani onunla ne barıştılar ne de savaşdılar. Sadece sonunun ne olacağını görmek için beklemek istediler. Bunların bazıları içinden Hız. Peygamberin galip gelmesini ve yücelmesini istiyordu. Bazıları ise onun yenilmesini istiyordu. Bazıları onunla bir olup aslında düşmanlarıyla berâberdiler, yani iki tarafı da razı etmeye çalışan münafıklardı. Hız. Peygamber bu taraflarla Allah'ın emrettiği gibi muamele ediyordu⁸².

Modern çağda bulunan velâ ve berâyla onların zamanındaki velâ ve berâ karşılaştırılırsa, onların asrındaki kardeşlik ve sevginin sadece Allah için olduğu görülür. Aralarındaki bu sevgi ve saygının islam ümmeti kavramının temelini nasıl oluşturduğu anlaşılır. Bu ümmet Allah'ın akidesi etrafında toplanmaktaydı. Onlar ve ümmet sadece bu akide için yaşamıştır. Kan bağı, aşiret, milliyet, dil, vatan vs. işler için değildir. Yani Allah'ın akidesine karşı gelecek herhangi bir anlayış taşımıyordu. Bu durum Allah'ın bir rahmetiydi ve Allah c.c bu durumu anlatan Ayet-i Kerime'de şöyle buyurur: *O hâlde hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'ân'a) sınıksız sarılın ve parçalanmayın! Hem Allah'ın size olan ni'metini hatırlayın! Hani (siz) (birbirinize) düşmanlar idiniz de (Allah) kalblerinizin arasını (İslâm ile) birleştirdi; böylece O'nun ni'meti sâyesinde kardeşler oldunuz. Hem ateşten bir çukurun kenarında (küfür içinde) idiniz de sizi oradan kurtardı. Allah, size âyetlerini böyle açıklar, tâ ki hidâyete eresiniz. O hâlde içinizden, hayra da'vet eden ve iyiliği emredip kötülükten men' eden bir topluluk bulunsun! Ve işte kurtuluşa erenler, ancak onlardır. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ihtilâfa düşenler (yahudi ve hristiyanlar) gibi de olmayın! Hem işte onlar yok mu, kendileri için (pek) büyük bir azab vardır⁸³.*

Müminler artık birbirlerinin velisiydi. Her biri kardeşini kendi nefsi gibi severdi. Ona destek verir ve gerektiğinde onu en yakınlarına bile tercih ederdi. Allah c.c şöyle buyurur: *Müminler birbirilerinin dost ve yardımcılarıdır⁸⁴*. Onlar güçlendi ve tek bir

⁸² El-Kahtani, 126.

⁸³ Âl-i İmran: 2/103-105

⁸⁴ Tevbe: 9/71.

beden haline geldiler. Hz. Peygamber şöyle buyurur: “Bir mü'minin diğer mü'min kardeşlerine karşı ilgisi, birbirini bağlayıp destekleyen bir binanın taşları gibidir” Numan b. Beşir şu hadisi şerifi rivayet eder: “Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”⁸⁵

Allah c.c Muhacir ve Ensarı övmüştür. Allah muhacirleri överken şu ayet-i kerimeyi indirir: “(Bu ganîmetler,) Allah'dan bir lütuf ve bir rıdvan (O'nun rızasını) ararlarken, yurtlarından ve mallarından çıkarılan ve Allah'a (O'nun dinine) ve peygamberine yardım eden o fakir Muhâcirlere âiddir. İşte onlar, gerçekten (îmanlarında) sâdık olanlardır.”⁸⁶

Sonrasında Allah (c.c) ensarı şu ayetle över: *Onlardan önce o yurda (Medîne'ye) yerleşmiş ve (samîmâne) îmâna sarılmış olanlar (Ensar), kendilerine hicret edip gelen (Muhâcir)leri severler; hem (onlara) verilenlerden dolayı sînelerinde bir bir rahatsızlık duymazlar ve kendilerinde bir sıkıntı (bir ihtiyaç) bile olsa, (o kardeşlerini) kendi nefislerine tercîh ederler! Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar gerçekten kurtuluşa erenlerdir.*⁸⁷

Bu durum daha ileri derecelere yükseldi ve Hz. Peygamber'i ve Muhacirleri evlerine alan Ensarı sevmek akidenin şartlarından oldu. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurur: “İmanın delili Ensar'ı sevmektir, nifakın delili onlardan nefret etmektir”⁸⁸. Ayrıca şöyle buyurmuştur: “Ensarı sadece müminler sever ve sadece münafıklar onlardan nefret eder, onları seveni Allah sever onları sevmeyeni Allah c.c sevmez.”⁸⁹

1.7.3. Medine Dönemi Velâ ve Berâ Örnekleri

Kim onlar kadar Allaha ve peygamberine düşmanlık edenlerden nefret edebilir. Müslüman, din kardeşine ne durumda olursa olsun yardım etmelidir. O Müslüman öz kardeşleri tarafından dışlanmış olsa bile.

⁸⁵ El-Kahtani, 139. Naklen Sahihul Buhari 10-438.hadis6011.

⁸⁶ Haşr: 59/8.

⁸⁷ Haşr: 59/9.

⁸⁸ Kahtani, s, 139. Naklen Sahihul buhari, I, 62.h,17,kitabul iman,Müslim 1.85,h.74.

⁸⁹ Kahtani, 139. Naklen Sahihul buhari. VII, 113.h,3783, Kitabul İman, Müslim 1.85,h.75.

Kim ki büyük maddi teşvikle, güzel bir makam ve yüce bir kıymet ile imtihan olursa bu durumda çok dikkatli olsun. Ka'b b. Malik Hz. Peygamber'in hicret emrine uyup -eşi bile onu bırakarak ailesine gitmiş olmasına rağmen- her şeyden vazgeçmiş ve Medine'ye gitmiştir. Medine'ye gittikten sonra Pazar da dolaşırken yanına yiyecek satan bir Şamlı tacir yaklaşmış ve Ka'b b. Malik'i kim bilir demiş, hemen herkes kendisine işaret etmiş adam ona yaklaşmış ve bir mektup vermiş ona. Bu mektup Şam'da hüküm süren Gassanilerin kralındandır der. Mektupta şöyle yazmaktaydı: Ey Ka'b duyduk ki seni kardeşlerin bile bırakmış kimsesiz kalmışsın, yanımıza gel senin günlünü alalım hak ettiğin değeri verelim. Bu yazıyı okuyan Ka'b onunla tandırın ateşini körüklemiş ve bunun bir imtihan olduğunu söylemiş.

Evet, Ka'b doğru demiştir. Bu imtihan idi. Karşılaştığı o kadar zor duruma ve cazibeli teşviklere rağmen Ka'b'in velâsı Allaha idi. O açık bir şekilde Allah'a ve peygamberine velâ etmiş ve Gassanilerin kralına berâ etmiştir. İşte bu velânın dürüstlüğünden ve Allah'a, peygambere ve müminlere olan büyük sevgiyi iyi düşünmek gerekir, bu sevgi ve velâdan kişiyi uzaklaştıracak her türlü dünya malı ve cazibesinden uzaklaşması gerekir. Çünkü dünya Allah'ın yanında bir sivrisinek kanadı kadar değerli değildir⁹⁰.

İbn-i Hacer Ka'b'in hikâyesiyle ilgili şöyle der: Ka'b'in yaptığı onun Allahı ve peygamberi ne kadar sevdiğini ve ne kadar büyük bir imana sahip olduğunu gösteriyor. Yoksa bu zor durumdayken, bu kadar büyük bir teklifin karşısında durup reddedemezdi. Bu teklifi daha cazip kılan ise kendisine davet veren kralın güçlü olması ve yanında güvenlikte olacağıdır. O yazıda dininden vazgeçmesi istenmiyordu ama o yine de korktu ve mektubu yaktı. O Allahı ve peygamberini her şeyden çok seviyordu bunun için o, büyük teklifi reddetti. Onun imanı çok büyük ve çok temizdi⁹¹.

1.7.4. Velâ ve Berâ Hakkında Güzel Örnekler

Allah'ın Peygamberi Kur'an okuyarak Allaha davet etti ve İslamı insanlara sevdirmeye çalıştı. Şunu ekledi “eşlerinizi ve çocuklarınızı koruduğunuz şeylerden beni korumanız şartıyla size biat ediyorum.” Berâ b. Ma'rur elinden tutup: “Evet seni

⁹⁰ Kahtani, 139.

⁹¹ Kahtani, 143, Sireti İbni Hişam'dan naklen. 2.84-85. Müsned . II, 274.

gönderen Allaha yemin ederim ki; çocuklarımızı ve eşlerimizi koruduğumuz şeylerden seni de koruyacağız.” Dedi. Burada Ebu’l-Heysem itiraz etti ve dedi ki:

“Ey Allah’ın peygamberi bizimle Yahudiler arasında bağlantılar vardır. Biz bu bağlantıları kesersek, sonra seni de Allah yüceltir ve zafer verirse, kavmine dönüp bizi bırakır mısın?”

Hiz. Peygamber s.a.v tebessüm edip şöyle buyurdu: *“Kanım kanınızdır, zimmetim zimmetinizdir, ben sizdenim ve siz de bendensiniz, savaştıklarınızla savaşıyorum, barıştıklarınızla barışıyorum.”⁹²* Sonrasında Es’ad b. Zürene dedi ki: *“Yavaş olun ey Medine ahalisi, bizim ona karşı yaptıklarımızın sebebi onun Allah’ın Resulü olduğuna inanmamızdır. Ve ona destek vermemiz bütün Araplara karşı gelmemiz ve birçok yiğidimizin ölümü demektir. Eğer siz buna sabredecekseniz kabul edin ve eğer korkaklık yapacaksanız şimdiden söyleyin ki Allah’ın yanında bir özrüünüz olsun.”* Oradaki topluluk şöyle cevap verdi: *“Ey Es’ad biz bu biati hiç bırakmayacağız.”* Sonrasında onun yanına giderek ona tek tek biat ettiler.⁹³

Evet bu, Allah’a iman etmek ve onun için sevmek kardeş olmak ve onun adıyla birbirine destek vermektir. Bu duygu karanlıkta Mekke’nin yakınında toplanan adamların yüreğinde vardı. Burada ne pahasına olursa olsun Hiz. Peygamber’i savunacaklarını ve ona her türlü zararın gelmesini engelleyeceklerini ilan eden Allah’ın adamları söz veriyordu.

Bu velâdan daha dürüst bir velâ var mıdır acaba? Bu biat Allah’ın dini ve rızası içindi. Allah’ın Peygamber’i verdiği cevapla gerçek ilişkiyi ve dürüst kardeşliği göstermektedir. Müslümanlar kardeşler ve birbirilerine böyle bağlı olmalıdırlar. Çünkü kan aynı kan, bir kan olmuştur artık. Böylece İslam öncesi kan bağı, kabile bağı aşiret ve diğer kardeşlikler bu kardeşliğin gelmesiyle bir kenara bırakılmıştır. Yani küfür velâ ve berâsı bitmiş, islam ve iman velâ ve berâsı gelmiştir. Çünkü bütün iman edenler kardeşlerdir artık.⁹⁴

Bu örnek Mekke döneminde velâ ve berânın en büyük örneğiydi ve aynı zamanda sahabelerin yanında davetin başlaması ve hidayet ile itaatın en büyük örneğiydi.

⁹² Kahtani, 143, Sireti İbni Hişam dan naklen.2.84-85.Müsned . II/274.

⁹³ Esad b. Zürene Ebu umami el Ensar Hazreci el Buhari, 2. Akabe biatında kabile başkanı olup hicretten 9 ay sonra ölmüştür.

⁹⁴ Kahtani, 139.

1.8. SELEF-İ SALİHİN'İN VELÂ VE BERÂ MESELESİNE BAKIŞI

1.8.1. Selef-i Sâlihîn'de Velâ ve Berâ

Kısaca selef: Hicri ilk üç asırda yaşayan, Allah Resulü'nün "Ümmetimin en hayırlıları benim asrımda yaşayanlar, daha sonra onlardan sonra gelenleri, daha sonra ise, onlardan sonra gelenlerdir..." hadisine mazhar olan Müslümanları karşılayan bir ifadedir.

Ehl-i Sünnetin ilkleri olan selefin velâ ve berâ davranışlarıyla ilgili bir örnek olarak şu hadis-i şerif sunulabilir, Salim b. Abdullah rivayet ediyor *"İbni Ömer dedi ki: Peygamber efendimiz şöyle buyurdular: "Eğer eşleriniz sizden camiye gitmek için izin alırlarsa onlara izin veriniz". Bilal bin Abdullah dedi ki: Vallahi onlara camiye gitmeyi yasaklayacağız. O anda Abdullah, onun üstüne giderek "Sana, Peygamber efendimiz dedi diyoruz, sen ise yasaklayacağız diyorsun" deyip ona ağır sözler etmiştir."* Bazı rivayetlerde göğsüne vurduğu söylenir.

Başka bir rivayetde ise şöyle geçiyor: Abdullah b. Ömer, Peygamber efendimiz şöyle buyurdu diyor: *"Kadınlarınızın camiye gitmelerini yasaklamayınız. Yine de evde kılarsa onlar için daha hayırlıdır."* Bunun üzerine Abdullah'ın bir oğlu, : *"o zaman camiye gitmelerini yasaklamamız gerekir"* demiş. Abdullah bu sözüne çok kızmış ve demiş ki: *"Sana peygamberimizin söylediklerinden bahsediyorum sen ise ne diyorsun."* Bu meseleden onların peygambere velayette, saygı ve itaat konusunda ne kadar ciddi ve hassas davrandıklarını görmekteyiz.⁹⁵

İmam Ahmed'in kitabında (Müsned) şöyle bir rivayet geçer: Horasan'dan bir adam, Muhammed b. Ebu Musa'ya sormuş. *"Bizim oralarda namaza başlarken ellerimizi kulaklarımızın hizasına kaldırmamız konusunda iki görüş vardır: bir görüş doğrudur diyor, diğeri ise bunu yasaklıyor. Hangisinin doğru olduğunu öğrenmek istiyorum."* demiş. Cevaben: *"Elleri kaldırmayı yasaklayan kimse, bidat sahibidir. Çünkü Allah Resul'ü bunu (el kaldırmayı) yapmıştır."* diye cevap vermiş.

⁹⁵ İbn Huzeyme, *İmamül Eimme Ebu Bekir Muhammed b. İshak b. Huzeyme el-Niysaburi*, (thk, Muhammed Mustafa el-Azami), el-Mektebul İslami, Beyrut 2013, II, 1684.

İmam Ahmed, “Sünnet’i bilerek terk eden, hicran edilir (küsülür) ama sürekli bir şekilde değil. Bu hicran, vacip bir şey terkedilmediği için, farz değildir. Sünnet olan şey terk edildiği için caizdir.”⁹⁶ demiştir.

Selefler arasındaki muamele ve münakaşalarla ilgili bir örnek sunmak istiyoruz: İbn Mâce’de şöyle bir rivayet bulunmaktadır: İbn Velîd, Muaviye ile birlikte Kâfir Rumların diyarına düzenlenen bir sefere katıldı, orada milletin para karşılığı altın aldığını gördüğünde “bunu Peygamber efendimiz yasakladı ve bize bunun ribâ olduğunu söyledi.” demiş. Muaviye ise: “*Ben bunda bir ribâ olduğunu düşünmüyorum.*” diye cevap vermiş. Orada İbn Samit kızmış. Ve ben, “*Peygamber dedi.*” diyorum, *sen ise “ben diyorum.”* diyorsun. Seni şikâyet edeceğim.” demiş. Hz. Ömer’e şikâyet etmek üzere, Medine yolunu tutmuş. Hz. Ömer bu olayı duyduğunda İbn Velid’e geri dönmesini, yaptığına doğru olduğunu ve her zaman onun gibi adamların eksik olmaması gerektiğini söyleyerek, Muaviye’ye İbn Velid’in haklı olduğunu söylemiş.

Dârimi’nin Sünen’inde şöyle geçiyor: Ubâde b. Samit: “*Peygamber efendimiz bir dirhem alıp iki dirhem vermeyi yasaklamıştır.*” demiş. Oradan biri çıkıp “*ben bunda bir yanlış görmüyorum.*” demiş, bunun üzerine Ubâde, kızarak demiştir ki: “*Ben Peygamber efendimiz dedi.*” diyorum, “*sen karşı çıkıyorsun. Vallahi bundan böyle seninle aynı yerde oturmayacağım.*”⁹⁷ demiştir.

Yukarıda söylediklerimiz ışığında, sünnete karşı gelen ve ona uygun davranmayan kişilere, hicran (küsmek) etmenin caiz olduğunu görürüz. Ve onların Velâ ve Berâ etmeleri dini perspektiften kaynaklanır.

Onların itaat ve sevgisi, Allah’ın Resulü’ne ve sünnetine idi. Hayatlarındaki Velâ ve Berâ’lar bu noktadan ortaya çıkardı. Bu çerçevede hükümler veriyorlardı. Birinin yanlış bir iş yaptığını gördükleri zaman doğru hükmü uygular ve hadislerle delil gösterirlerdi. Mesela Hz. Ömer, Ziyad b. Hâdir’i, bıyıklarını uzattığı için terk etmiştir. Çünkü bıyık bırakmak ve sakalı tıraş etmek onlara göre açık bir günahı. Bu konudaki sakınca ise Yahudiler ve Mecûsilere benzemektir. Onlar, Yahudi ve Mecûsilere benzemek ve onları taklit etmekten kaçınırlardı.

⁹⁶ et-Tuveycerî, Hamûd b. Abdullah, *Tuhfetu'l-İhvan bima Cae fi'l-Muvalati ve'l-Muâdâti ve'l-Hubbi ve'l-Buğdi ve'l-Hicran*, Mektebetu'l-İrşad, 2008, I, 42-43.

⁹⁷ et-Tuveycerî, 44.

İmam Ahmed Zevaid ez-Zuhd kitabında, Hasan Basri'nin şöyle dediğini nakleder: “Üç kişiyi gıybet etmekte sakınca yoktur. Biri hain imam, ikincisi kendi yoluna davet eden keyif sahibi, üçüncüsü ise fâsıklığını ilan eden kişidir.”⁹⁸

Bu gibi durum ve hadislerle iyi bakar ve incelersek görürüz ki, onların Peygamber efendimize duydukları sevgi bambaşka bir sevgi idi, ebeveyn ve çocuk sevgisiyle mukayese edilemez. Ayet-i Kerime’de Allah Teâlâ Onlar hakkında şöyle buyurur: “Ticaretin ve alışverişin, onları Allah’ın zikrinden, namazı ikame etmekten ve zekâtı vermekten alıkoymadığı adamlardır (onlar), kalplerin ve gözlerin (dehşetten) döneceği günden korkarlar⁹⁹”. Onların temizliği ve Allah Teâlâ’yı ne kadar sevdikleriyle ilgili olarak şöyle buyrulur: *لَمَسْجِدٍ أُسَسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا لِلَّهِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ* “İlk günden temeli takva (Allah’a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit (Kuba mescidi), içinde namaz kılmana elbette daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.”¹⁰⁰ Kur’an-ı Kerim, onların Allah’a verdikleri sözü tutmaları ve dürüstlüklerine dair şöyle buyurur: *مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا* (Müminlerden öyle adamlar vardır ki, Allah’a verdikleri söze sâdık kaldılar. İçlerinden bir kısmı verdikleri sözü yerine getirmiştir (şehit olmuştur). Bir kısmı da (şehit olmayı) beklemektedir. Verdikleri sözü asla değiştirmemişlerdir.)¹⁰¹

Ehl-i Sünnet’in, Velâ ve Berâ hakkında Allah ve Resulü’nün rızasına ne kadar bağlı olduklarını gördük. Ehl-i Sünnet’in bu fikirlerine dayanarak diyebiliriz ki:

- Müslüman, yapılması yasaklanmayan ve Müslümanlara karşı kullanılmayacak olan şeyleri, kâfirlerle alım-satımını yapabilir.
- Meveddet (sevgi) ve müvalat sağlamak için olmayan hediyeleri, kâfirlerden kabul etmek caizdir. Meveddet ve müvalata ulaşmak için verilen hediye kabul etmek günahdır.
- Onların selamını şöyle cevaplamak gerekir: “ve aleyküm (size de)”. Çünkü Peygamber efendimiz, “Diğer semâvî dinlerinden biri size selam verirse, onlara “ve

⁹⁸ et-Tuveycerî, 61-62.

⁹⁹ Nur: 3/24

¹⁰⁰ Tevbe: 9/108.

¹⁰¹ Ahzab: 33/23.

aleyküm selam” demeyin. Sadece “ve aleyküm” deyin. Çünkü onlar her zaman size “es-Sâmu aleyküm (Size ölüm olsun)” derler. Yani ölümünüzü istiyorlar.”¹⁰²

• Müslüman, kâfirin yanında en ufak aşağılayıcı bir anlam taşıyan herhangi bir işte çalışmamalıdır. Kendisini küçük düşürmeyen işlerde çalışabilir ama iki şartla:

a- Helal olan işler

b- Müslümanlara zarar vermeyecek olan işler

• Kâfirlerin bilgilerinden istifade edilebilir. Örneğin; Peygamber efendimiz, Medine’ye hicret ederken bir kâfiri yol göstermesi için kiralamıştır.

• Baba ve anneyi kâfir olsalar bile ziyaret etmek vaciptir. Çünkü dünyevi mükâfat başka, müvalat başkadır. İyi davranmak, kâfirleri İslam’a davet etmek için çok önemlidir. Küfürlerinden dolayı meveddet ise yasaktır. Çünkü bu meveddet, kâfirin küfrünü kabul etmek anlamına gelir.¹⁰³

Şimdiye kadar anlattıklarımıza baktığımızda, dini görüşün ve anlayışın, herhangi bir taassup, radikalizm ve şiddetten yana olmadığını, böyle bir şey içermediğini açıkça görmekteyiz. Ayrıca Müslümanların, kâfirlerin diyarına hicret etmelerinde farkı görüşler vardır. Caiz olmadığını, dünyevi bir işin peşinden koşmak olduğunu ve dine de tehdit olduğunu düşünüyoruz. Bu yüzden Müslümanlar, İslam diyarında kalmalı ve küfür diyarındaki Müslümanlar da İslam diyarına gelmelidir. Diye düşünmekteyiz.

1.8.2. Selefin Birbirlerine Velâsı

Selefin kardeşliği sadece Allah için olup, hiçbir şekilde dünyevi işler için değildi. Kardeşlerini dürüst ve samimi bir şekilde seviyor, Allah yolunda ölmek için yarışıyorlardı. Bir hediye aldıkları zaman birbirine veriyor, en muhtaç oldukları zamanlarda bile kardeşlerini kendilerine tercih edip yardım ediyorlardı. Tarih, birbirlerini, Allah ve Resulünü, onlar kadar seven bir topluluk daha görmemiştir.

Bu konuda detay için siyer ve rical kitaplarına bakılabilir. Bu kitaplar, sahabenin ayet-i Kerime’nin anlattığı gibi olduklarını gösterir. *وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ* *شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ* “Onlardan önce (Medine’yi) yurt edinmiş ve (gönüllerine)

¹⁰² el-Medânî, Muhammed İbrahim el-Medânî, *el-Hubbu Fillah Yeştemilu ala Ahkâmin ve Fevaide Muhimmetin fi'l-Velâi ve'l-Berâi, Dâru'l-İman*, tsz., I, 72.

¹⁰³ el-Medânî, 72.

imani yerleştirmiş olanlar, kendilerine hicret edenleri severler ve onlara verilen şeylerden dolayı da içlerinde bir ihtiyaç (arzusu) duymazlar. Kendilerinde bir açıklık (ihtiyaç) olsa bile (kardeşlerini) kendi nefislerine tercih ederler. Kim nefsinin 'cimri ve bencil tutkularından' korunmuşsa, işte onlar felah (kurtuluş) bulanlardır."¹⁰⁴

Bir başka ayette Allah Teâlâ onları, dünya malına değer vermeyen, dünya malı için Allah'a ibadet etmekten geri durmayan, gerçek adamlar diye nitelendirir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا (تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ) لِيَجْزِيَ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ* (Allah'ı tesbih eden) bu kimseleri ne ticaret ne de alış-veriş kendilerini Allah'ı zikretmekten, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin inkılabına uğrayacağı (dehşetden allak bullak olacağı) günden korkarlar. Allah (da) onlara yaptıklarının en güzeliyle karşılık verecek ve onlara Kendi fazlından (lutuf ve ihsanından) arttıracaktır. Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.¹⁰⁵

Başka ayetlerde de Allah Teâlâ onların dürüstlüklerini ve yollarından vazgeçemediklerini anlatırken şöyle buyurur: *مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَا وَعَدَ وَمِنْهُمْ مَن مَّتَّعْنَا لَهُ حَيَاتًا مُّوَدَّةً مِنْ رَبِّهِ فَمَتَّعْنَاهُ مَا يُرِيدُ وَمِنْهُمْ مَن قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَا وَعَدَ وَمِنْهُمْ مَن مَّتَّعْنَا لَهُ حَيَاتًا مُّوَدَّةً مِنْ رَبِّهِ فَمَتَّعْنَاهُ مَا يُرِيدُ* Mü'minlerden öyle erler vardır ki, Allah ile yaptıkları ahde (verdikleri söze) sadakat gösterdiler. Onlardan kimi adağını gerçekleştirdi (şehit veya gazi oldu), kimi de beklemektedir. Onlar (ahidlerini-sözlerini) hiçbir şekilde değiştirmediler.¹⁰⁶ Allah Teâlâ onlardan razı olduğunu anlatarak şöyle buyurur: *لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ* *فَتْحًا قَرِيبًا* (And olsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş ve böylece üzerlerine sekine (güven ve huzur) indirmiş ve onlara yakın bir fethi nasip etmiştir).¹⁰⁷

Onlar cömertlik sevgi ihlas ve dürüstlükte sınır tanımazdı, onların arasına nifak giremezdi, onlar Allah'ı ve Peygamberini seviyor ve itaat ediyorlardı. Ve ne kadar anlaşmazlıklar olsa da bir din kardeşlerini harcamazlardı. Sadece din ve cihatta

¹⁰⁴ Haşr: 59/9.

¹⁰⁵ Nur: 24/37,38.

¹⁰⁶ Ahzab: 33/23.

¹⁰⁷ Fetih: 48/18.

birbirleriyle yarışırlardı. Onlar kardeşti. Birbirlerine müvalat eder kâfirler gibi düşmanlık etmezlerdi.¹⁰⁸

¹⁰⁸ İbn-i Teymiye, Mecmû'ul-Fetava, 108.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FIRKALARDA VELA VE BERA

2.1. RAFİZİLERE GÖRE VELÂ VE BERÂ

Rafizilerle ilgili konuşmak istediğimizde öncelikle onları tanıtmamız ve onların başlangıcı ve asıllarını anlatmamız gerekir.¹⁰⁹

Rafizi, sözlükte reddeden manasına gelir. Hz. Ebu Bekir'i ve Hz. Ömer'i reddettikleri için bu adla adlandırılmışlardır.

Rafiziler, Peygamberimiz Muhammed (s.a.v) ve sahabelerinden berâ eden, onları tanımayan, onlara küfür eden kişilerdir. Ali, Ammar, Mıkdad, Selman hariç bütün sahabeyi tekfir ederler¹¹⁰. Şehristani kitabında şöyle der: *“Rafiziler beş kısımdır: 1. Kisaniler 2. Zeydiler 3. İmamiler 4. Galiye 5. İsmailiye. Bu, Rafizilerle ilgili en tanımlayıcı bir ifadedir. Çünkü onlar batını bir harekettir.”*¹¹¹

İbni Kesir Rafizileri şöyle tanımlar: *“Rafiziler en iyi sahabelerden nefret ederler, onlara küfür ederler, bu akıllarının ters olduğunu kalplerinin kilitli olduğunu gösterir. Onlar kurandan çok uzaklar, çünkü onlar Allah'ın razı olduğu kişilere küfür etme cüretinde bulunmuşlar”*¹¹².

Rafiziler işöyle düşünür: Ebu Bekir ve Ömer'den berâ etmeden ehli beyte velâ edilemez.¹¹³

Rafiziler tarihi boyunca İslam'a karşı savaşmış haçlılarla tatarlarla Müslümanlara karşı anlaşmıştır. Şeyhülislam İbni Teymiye, Rafiziler hakkında şöyle der: *“Rafiziler ehl-i sünnet vel-cemaatle savaşan herkesi destekler. Onlar Hristiyan ve Tatarlarla bir olup Müslümanlara karşı savaşmıştır. Rafiziler sahildeydi ve onlarla Bizans arasında anlaşma vardı. Müslümanlar kâfirlere karşı savaş kazanması durumunda yas ilan*

¹⁰⁹ Kahtani, 182.

¹¹⁰ Ahmed b. Hanbel, 82.

¹¹¹ Kahtani, 182.

¹¹² Kahtani, 182.

¹¹³ el-Behnesavi, 82.

ederlerdi. Müslümanların yenilgiye uğramasında ise sevinç gösterileri yaparlardı. Ayrıca onlar Tatarların Bağdat'ta halifeyi öldürmeleri için yol göstermişti"¹¹⁴

Müslümanlara karşı ihanet edip tatarlarla anlaşılan İbnu'l-Alkami Bağdat'ta bir Rafizi vezir idi. O sırada tatarların Irak'a girmesini ve millete onlara karşı savaşmamaları gerektiğini anlatarak girişlerini kolaylaştırmıştır.

İslam dini bilginleri Rafizileri şöyle anlatmıştır: Onlar din düşmanlarına meyil eder onları severler. Onlar Kahire'de hüküm sürerken vezirleri bazen Yahudi bazen Ermeni Hristiyan olurdu. Bu yüzden Hristiyanlar Mısır'da büyümüş güçlenmiş ve orada çok sayıda kilise inşa etmişlerdir. Bu münafık Rafizilerin yönetiminde sokaklarda her kim sahabilere küfür ederse bir dinar vereceğiz diyerek herkesi küfre davet etmişlerdir. Onların zamanında Rafiziler Müslümanların bir sahilini ele geçirmiş, Nureddin Zengi ve Salahattin Eyyubi ise tekrar geri almıştır.

Günümüz Rafizilerin torunları ise Nusayrilerdir. Nusayriler İbni Teymiye ve Rafiziler ile ilgili araştırma yapan İslam bilginlerinin dediklerine ve tespitlerine göre, Yahudi ve Hristiyanlardan daha fazla kâfirdirler. Fransızlar Şam'a saldırdıklarında onlara tam destek vermişlerdir. Bugünlerde Müslümanlara karşı amansız bir savaş vermektedirler.

Ehl-i Sünnet ve el-Cemaat ise Hz. Peygamber'i ve ashabını severler, hiç birinin sevgisini azımsamazlar, hepsine velâ eder hiç birinden berâ etmezler. Onları seveni severler nefret edenden nefret ederler. Onlardan nefret etmek onlara göre küfürdür¹¹⁵.

Böylece Rafizilerin ashaba küfür etmeleri ve onlardan nefret etmeleri (Ali, Ammar, Mıkdad ve Selman hariç) hiç kuşkusuz küfür ve nifaktır. Akidede eksiklik ve fasıklıktır. Onlar peygamberimiz için savaşan Allah'ın adını yüceltmek için savaşan ashabı sevmezler. Oysa ashab Allah c.c tarafından Kur'an'da övülmüş ve en güzel sıfatlarla sıfatlandırılmış adamlardır. Hz. Peygamber onlarla ilgili şöyle buyurur: *"eğer biriniz Allah yolunda Uhut dağı kadar altın harcarsa onların ayağının kenarı bile olamaz"* demiş. O halde nasıl onlara küfür edilir. Onları seveni sevmek gerekir onlardan nefret edenden aynı şekilde nefret etmek gerekir.

¹¹⁴ İbn-i Teymiye, Takiyyuddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abd'ul-Halim b. Teymiyye el-Harrani, *Kitab'ul-Fetava*, Mecmeul Melik Fahd li-Tıbaat'il-Mushaf eş-Şerif, Suudi Arabistan 1995, 636.

¹¹⁵ el-Behnesavi, 96.

Onlar bizden sahabilerin imanından şüphe etmemizi istiyorlar. Onları tekfir etmemizi ve en büyük sahabelerin bile değersizleştirilmesini istiyorlar. Onlar küfür girmiştir. Çünkü onlar Hz. Peygamber'i bütün sahabilerden berât etmemekle suçlarlar. Sahabeleri Allaha isyan etmekle ve günah yapmakla suçlarlar. Kur'an her şeyi belirlemiş ve açıklamıştır ve sahabilere övgü ayetleri içermektedir. Kur'an herkesin ne yaptığını belirtmiştir. Allah c.c şöyle buyurur: *Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp Rablerinin huzuruna getirilecekler.*¹¹⁶ Onlar sahabileri küçümsedikleri, peygamberi eleştirdikleri, sahabeleri tekfir ettikleri ve Kur'an-ı Kerimi eksiklikle itham ettikleri için kâfirlerdir. Demek ki onların velâ ve berâsı Allah'ın dininin akidesine terstir. Şeriata aykırıdır. Söylediklerimizin ve onlara karşı cevabımızın özeti şudur: Ehl-i Sünnet ve el-Cemaat onlardan bidatleri ve dalaletleri nedeniyle onlara vela etmezler ve hiçbir şeylerine güvenmezler.

2.2. HARİCİLERE GÖRE VELA ve BERA

Harici lügatte çıkmış, ayaklanmış demektir. Haricilerle ilgili birçok tanım vardır, bunlardan biri Hz. Ali'ye karşı geldikleri için bu adı aldıklarını, bazıları ise halife Osman'a karşı geldikleri için bu adı aldıklarını söyler. Diğerleri ise Hz. Hasan ve Hüseyin'e karşı geldikleri için bu adı aldıklarını söylerler. Bu tanımların yanında İslam dini ve peygamberin din anlayışından çıktıkları için harici adını aldıkları da söylenir.

Ayrıca bu zamanda onların izinden giden tekfir ve hicret gurupları da bu kapsama girmektedir. Buna rağmen hariciler her zaman ortaya çıkabilirler.

Hariciler, ortaya ilk olarak Hz. Osman zamanındaki fitne günlerinde çıkmışlardır. O zaman birinci Sebeiye fırkası olarak adlandırıldılar. Anlayış ve özelliklerinin farklılığına rağmen menşeleri aynıdır. Burada belirtmemiz gereken en önemli şey onların şia gibi grupların ortaya çıkmalarının sebebi olduklarıdır. Onlar aynı zamanda ibadiya fırkasının uzantısıdır. Şeyh Abdulkadir el-Bağdadi onların hakkında: Onlar; Beni Mürre aşireti Beni Temim kabilesinden olan Abdullah b. Abad'ın tabileridir. Onlar bir tür harici gruptur. Onlar bu ümmetin kâfirleri ile ilgili koydukları tanım ile gruplara

¹¹⁶ En'am: 38

ayrılır bazıları onların ne mümin ne de müşrik olduğunu savunur bazıları da onları müşrik bilmektedir.

Onlar 4 gruptur

1. Bu grupların ve sonrasında ortaya çıkan fitne gruplarının ortak özelliği Müslümanların imamlarına ve cemaatlerine karşı çıkmaktır. Bu çoğu zaman reform, emri bilmaruf ve nehyi anilmünker, zulüm karşıtlığı, din sevgisi ve ümmet çıkarları adı altında ve hak ile batılın karışacağı diğer şeyler adı altında yapılmaktadır.

2. Birinci fırkaların tabilerinin (hariciler ve şiiler) çoğunluğu şu özellikleri taşır:

1- Yaşı küçük, boş rüyaları olan, ilim ve fıkıh yoksulu, ilim ve fıkıh ehli yanında terbiye almamışlardır.

2- Dini duyguları kabarmış olanlarının çoğu tecrübesiz ve bilgisizdirler, tecrübe ve ilim ehline hiçbir saygıları yoktur.

3- Bu nedenle, onları üçüncü bir gurup ele geçirmiştir, bu grup çıkar peşinde olan zındık, intikam ve nifak sahibi, fitne çıkaran, tefrika isteyen adamlardan oluşmaktadırlar. Bunların peşine takılmışlardır.¹¹⁷

Haricilerle ilgili konuşmak istiyorsak, önce onları tanımlamalıyız. Onların başlangıcını ve asıllarını öğrenmeliyiz.

Haricilerin Velâ ve Berâ Anlayışı:

Hariciler ile ilgili konuşmak istediğimiz zaman kökleri olan Şiilikten bahsetmemiz gerekir. Ayrıca aralarındaki yakınlığa bakmamız gerekir. Hariciler cemaati itikat ve amelde toplumdan ayrıldılar. Ve Müslüman imamlara saldırdılar.

Onların itikadının Muaviye ile Hz. Ali arasında yapılan tahkim meselesinden başladığı rivayet edilir. O zaman Müslümanlar Hz. Ali tarafından Ebu Musa el-Eş'ari ve Muaviye tarafından Amr b. el-As hakem olarak tayin edilmesini kabul etmişlerdi. Sebei hariciler itiraz etmişler ve onlardan ilk itiraz edenin Urve b. Cerir olduğu söylenir ve şöyle demiştir: *“Allah’ın dini ortadayken bu adamları mı hakem kılıyorsunuz?”*.

Bu cümleyi, bazı cahiller, bedeviler, Osman’ın katilleri ve Hz. Ali’nin bazı adamları okumuş ve şöyle bir deymi ortaya atmışlardı: Allahtan başka hakem yoktur.

¹¹⁷ El-Akl, 7,8.

İmamı ve Müslüman cemaati bırakıp günah işlemekle kâfir olunur anlayışını ortaya çıkarmışlar¹¹⁸.

Şiiler ise, itikat ve amelle toplumdan ayrılmışlardır. Silahla başkaldırmayı caiz bulurlar ama bunu kendilerinin bildiği ve iddia ettiği mehdi çıktığında yapacaklardır. Buna rağmen Müslümanlara zarar verecek fitneleri desteklemekte hiç gecikmezler.

Haricilerin din ve tabilik açısından benimsedikleri akide gereği Ali, Osman, Muaviye, Ebu Musa el-Eş'ari ve Amr b. el-As gibi sahabileri tekfir ederler. Cemel ve Sıffin adamlarını da tekfir ederler. Bazı selefi de tekfir ederler. Sahabeleri Muhacirleri ve Ensar'ı tekfir ederler ve her kim onlardan razı olursa onları da aynı şekilde tekfir ederler.

Rafizi şiiler ise küçük bir kısmı hariç bütün sahabileri tekfir ederler. Selefleri, imamları ve bütün ehl-i sünneti tekfir ederler.

Haricilerin peygamber zamanında var olmadıkları ve Hz. Osman'ın son dönemleri ile Hz. Ali'nin hilafeti sırasında ortaya çıktıkları bilinmektedir. Onların iddia ve sözlerine bir örnek olarak şu olay anlatılır: *“Ey Havlan sana ne diyorlardı, Havlan dedi ki: bana sadece onların görüşünü benimseyenlere sadaka vermemi ve sadece onlar için istiğfar etmemi söylerlerdi”* demiş. Onu dinleyen Vehb şöyle demiş: *“Doğru söyledin.”* Bunların sahte sevgisi işte budur. Sadaka konusuna gelince, Hz. Peygamber'den bir kadının sadece bir kediyi eve hapsedip aç bıraktığı için cehenneme girdiğini söylediğini duydum, bu hayvanlar için geçerli bir şey ise, Allah'a inanan ondan başkasına tapmayan birine sadaka vermek iyilik yapmak daha iyi değil midir.¹¹⁹ Allah c.c şöyle buyurur: *“Düşküne, yetime ve esire seve seve yemek yedirirler. Size sırf Allah rızası için yemek yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür bekliyoruz. Biz sert ve belalı bir günde Rabbimizden korkarız.”* derler. *Allah da onları o günün fenalığından korur, yüzlerine parlaklık, gönüllerine sevinç verir.*¹²⁰

Sadece onlara istiğfar etme emri ile ilgili ise şöyle der: *“Onlar dünyadakilere istiğfar eden meleklerden daha mı iyidir, onlara dünyadakilere istiğfar etmelerini muhakkak ki Allah c.c emretmiştir çünkü onlar sadece Allah'ın emirlerini yerine getirirler. Ey Havlan haricilerin hiçbir zaman cemaati olmamıştır. Allah o cemaati*

¹¹⁸ el-Akl, 22.

¹¹⁹ Taberi, *El Mucemul Vasit*, Ebu Hureyra rivayeti, I, 169.

¹²⁰ İnsan, 8-11.

oluşmadan yok eder. Onlardan biri içindekileri açıklayınca Allah onun ömrünü bitirir. Ümmet-i İslam ise hiçbir zaman onlardan birinin etrafında veya sözünün etrafında toplanmamıştır. Eğer ki Allah c.c onları dünyada hâkim kılsa yeryüzü fesat dolar, yollar kesilir Allah'ın evinde hac yasaklanır. Onlardan on veya yirmi adam başkaldırır ve kendinin halife olduğunu açıklar ve etrafına on binlerce kişiyi toplayıp birbiriyle savaşırlar. İslam öncesi zamana dönülür. Herkes birbirini tekfir eder. O kadar ki mümin adam nereye gideceğini kendisini ve ailesini nasıl koruyacağını şaşırır. Oysa Allah'ın rahmeti büyüktür. Müminlerin kalbini birliğe meyil ettirmiş ve insanların tek bir kişi etrafında toplanmasını böylece kanları ırzları ve çocukları korunmuştur¹²¹.

Velâ ve berâ konusuna gelince. Bu grup Hz. Osman'ın hilafetinin son dönemleriyle Hz. Ali'nin hilafetinin ilk dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Ortada çok siyasi anlaşmazlık ve tedirginlik vardı. Bu grup kendisini ve görüşlerini en çok ve en sert biçimde savunan gruptur. Onlar Hz. Osman Hz. Ali ve Muaviye hükmünden berâ ediyorlardı. Ayrıca Müslümanların liderini her zaman en ufak şeylerden dolayı sorgulamayı istiyorlardı. Barış zamanında Müslümanların bir halifeye ihtiyacının olmadığını düşünüyorlardı. Hz. Ali haricilerle ilişkiler konusunda çok doğru bir yöntem kullanmış. Bu yöntem şu kelimelerde ortaya çıkıyor: “Sizlere karşı üç madde kullanacağız. Birincisi: size Allah'ın evine gitmenizi yasaklamayacağız. İkincisi: bizimle olduğunuz sürece sizi sudan ve yeşillikten men etmeyeceğiz. Siz bize saldırmadıkça sizinle savaşmayacağız.” Onlar önce kendilerini müminlerin cemaati diye adlandırmış, sonrasında onlara karşı olan fikir adamları onlara Hariciler diye ad vermiş çünkü onlar hak yolundan çıkmışlar. Sonrasında onlar bu adı kabul etmiş bu adlandırmayı ve zulüm ve nifaka karşı çıkanlar anlamında anlamışlar.¹²²

¹²¹ Abd'us-Selam b. Bercis b. Nasır, Tedvinul akidetul selefi cuhud eimmetul islam islam akidesi yayınları (1. baskı), Mektebetü İbn-i Kuteybe, Daru s-Selef, Suudi Arabistan 1998, 16-19.

¹²² Muhammed İmara, *İslami Akımlar*, (2. b.), Şark Yayınevi, Kahire Mısır 2007, 9-12.

2.3. ŞİA'DA VELÂ VE BERÂ

2.3.1. Şia'nın Tanımı

Şia kavramının geçmişte ve günümüzde ne anlamda kullanıldığına ve kimlere şii denildiğini bilmemiz gerekir. Dolayısıyla biz lugatta, şianın ne anlama geldiğine bakarak başlıyoruz.

Lugatta yardım eden, taraftar, ashab anlamına gelir. İstılahta; bir kişinin velâyeti için dini, ırk, milli taassupla, onun ilmini, amelini ve muhabbetini ön planda tutarak bu konuda yardımlaşan ve savaşılan grup, kavim ve taifelere şii denilmektedir. Dini ıstılahe bir kavram olarak şii, Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) taraftar olanlara denir. Derlerki o, imamate Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'dan daha evladır. Rasul-i Ekrem kendisinden sonra onu imam olarak vasiyet etmiştir. Aşırı taassuplarından ötürü derler ki ilk üç halife (r.a.) ve diğer ashab onun hakkını çiğnemiş ve ona zulmetmişlerdir.

Yüce Allah'ın şu sözünde taraftar manasında kullanılmıştır: “Bu onun taraftarı bu da onun düşmanıdır.”¹²³ Başka bir ayette kabile, taife ve kavim anlamında kullanılır: “İbrahim'in taraftarlarından.”¹²⁴

2.3.2. Ortaya Çıkışı

Raşit Halife Hz. Osman döneminde bu fitne ateşinin çıktığını ve buna sebep olanın birkaç kişi olduğunu görmekteyiz. Ancak biz bu konuda her zaman İbn Sebe'yi ele almayacağız fakat bu İbn Sebe'nin, şianın ortaya çıkışında herhangi bir rolünün olmadığı anlamına gelmez. Nitekim açık sarıh deliller göstermektedir ki bu fitne ve komplolarda İbni Sebe'nin oynadığı rol inkâr edilemez. Ayrıca biz bu fitnenin çıkışında Hz. Osman'ın valilerinin sebep olduğu şeklindeki görüşlere de konumuz dışında olduğu için çok girmeyeceğiz.

¹²³ Kasas: 28/15.

¹²⁴ Saffat: 37/82.

2.3.3. Fitnenin Ortaya Çıkışı

Bu fitnenin saçılmasında ona sebep İbn Sebe denilen ve annesinin Habeşli olmasından ötürü zencinin oğlu adıyla da çağrılan, görünüşte Müslüman ama aslında İslam'ı kabul etmeyen Yemenli bir yahudidir.

Seyt b. Ömer, İbn Sebe hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Onun yemenli bir Yahudi olduğunu, Hz. Osman (r.a) döneminde İslam'a girdiğini, Hz. Ali'ye aşırı bağlılık gösterdiğini ve Hz. Ali'nin ilk üç halifeden faziletli olduğunu açık bir şekilde söylediğini belirtir. Ayrıca halkı Hz. Osman'a karşı kıskırttığından, Basra, Kufe ve Mısır gibi diğer bölgelere gidip oralarda Hz. Osman'ı kötülediğinden ve onun hal' edilmesi için halkı teşvik ettiğinden bahseder. Onun taraftarlarının arttığını, Ammar b. Yasir gibi ashabın büyüklerini kutuplaştırdığını anlatır. Ebu Zer'i etkilediğini ve onun Hz. Osman ve özellikle de Hz. Muaviye'yi tenkit ettiğini anlatır.

Böylece İbn Sebe ve takipçileri hilelerini yaymakta ve halkı Hz. Osman'a kıskırtmada başarılı oldu. Hz. Osman'ın evinin muhasara edilmesinde ve onun şehit edilmesine neden oldu. Sonra Hz. Ali taraftarlarının arasına sızarak *ricat* kavramını ortaya atarak Ali'nin Hz. Peygamber'in varisi olduğunu, onun *dabbetu'l-arz*¹²⁵ ve Allah'ın velisi olduğu fikrini yaydı. Böylece onun fikirleri Hz. Ali taraftarları arasında kabul gördü.¹²⁶

Taberi, tarihinde Yusuf b. Atıyye, Yezid el-Fakasi tarikiyle demiştir ki: “İbn Sebe, San'a ehlinde bir yahudidir. Annesi zencidir ve Hz. Osman'ın döneminde İslam'a girmiştir. Sonra İslam beldelerinde sapık görüşlerini yaymıştır.

Önce Hicaz, sonra Basra, Kufe sonra da Şam'da kabul görmüştür. Fakat Şam'da istediği sonucu elde edememiştir. Şam'dan çıkarılıp Mısır'a gitmiştir. Orada “Kuran'ı sana farz kılan Allah şüphesiz seni dönülecek yere döndürecek.”¹²⁷ ayetini okuyarak şöyle demiştir: “Müslümanlar çok garip. Zira İsa'nın geleceğine inanıyorlar; ama Muhammed'in geleceğine inanmıyorlar. Muhammed tekrar dönme konusunda İsa'dan önceliklidir.”

¹²⁵ Neml: 27/82.

¹²⁶ Al, Muhsin, *Abdullah b. Sebe*, Daru'l-Hadi, Riyad 1422/2001, I, 33-34.

¹²⁷ Kasas: 28/85.

Bu söz onlarda etkili olmuş ve *ricat* fikri ortaya çıkmıştır. Sonra onlara demiştir ki: “Bin Nebi vardır ve herbirinin de vasisi olacaktır. Muhammed de Ali’yi vasi kılmıştır. Muhammed nebilerin sonuncusu Ali de vasilerin sonuncusudur.” Ve demiştir ki: “Peygamber’in vasiyetini yerine getirmeyenden daha zalim kim olabilir. Zira Ali O’nun vasisidir ve ümmetin işlerinin yürütücüsü olduğu sabittir. Dolayısıyla Osman haksız yere Ali’nin yerine geçmiştir.” Böylece onlar ayaklanmış, emirleri kötölemeye başlamıştır. Bu şekilde propaganda yaparak görüşlerini yaymışlardır. Önemli şehirlerde yazışmalar yapmış, önceleri gizli yaptıkları propagandayı aleni hale getirmişlerdir. Şehirdekilerle yazışmalarında yöneticileri kötölemiş, sonuçta görüşlerini yaymayı başarmışlardır.¹²⁸ Ayrıca gerçek niyetlerini gizleyerek demişlerdi ki: “Şiilerdeki velâ ve berâya baktığımızda görüyoruz ki onlar Ali, ehl-i beyt muhabbetini ön planda tutarak onlara tabi olmak, onların yönetiminde onlara itaat etmeği esas almaktadırlar. Onlarda velâ, hadisler siyer ve kıssalara dayanmaktadır. Onlara göre ehli beyti sevmeyen onlara muhalefet eden onlara tabi olmayan Emevilere tabi olmamak gerekir. Yine onlara göre berâ, büyük bir akidedir. Bu hususta mücadele ve gerekirse savaşmak gerekir.

2.3.4. Şiilerde Velâ ve Berâ İnancı

Daha önce de belirttiğimiz gibi onlarda velâ ve berâ ehl-i beyte mahsus büyük bir akidedir. Bu yüzden onların anlayışında bu konuyla ilgili deliller bulunur. Şöyle ki onlara göre Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’a biat peygamberin vasiyetine ihanettir. Hz. Ali’nin peygamberden sonra halife olması gerektiğine inanırlar. Ancak bu durum ehl-i sünnete göre sabit değildir.

Şiiler Hz. Peygamber’in kendisinden sonra Ali’yi vasi kıldığını rivayet etmişlerdir.¹²⁹ Onlara göre, Hz. Peygamber amcaoğluna hilafeti miras bıraktı derler korkusuyla bunu belirtmemiştir. Bu yüzden Allah Teâla şu ayeti indirmiştir: “Ey Resul, sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan onun risaletini yerine getirmemiş

¹²⁸ Al, I, 35.

¹²⁹ Şii-İmami Muhamed Hüseyin Al-Kaşifil-Ğıta’nın *Aslu’ş-Şia ve Usuluha* isimli kitabında şöyle geçer: “Allah Teâla’nın “Ey peygamber, sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan onun risaletini tebliğ etmemiş olursun.” kavli, peygamberden sonra Ali’nin velâyeti hususundaki Allah’ın emrini yerine getirmekten korktuğu zaman nazil olmuştur. Fakat ne zaman ki Gadir-i Hum’da -Rasulullah’ın veda haccı dönüşünde uğradığı bir yerdir- ayet geldi, bu defa Ali’nin velâyetini emretti/açıkladı.” Bazı Şii kaynaklarda da burada Ali’nin halifeliğini vasiyet ettiği geçmektedir ki ehl-i sünnet bunu sahabe neslinde sabit/şayi olmadığı gerekçesiyle kabul etmemektedir (Muhamed Hüseyin Al-Kaşifil-Ğıta, *Aslu’ş-Şia ve Usuluha*, Müessesetü İmam Ali, thk.: Ala Al-Cafer, byy. 1415, 107).

olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah kafirler topluluğunu hidayete erdirmez.”¹³⁰

Ebu Cafer b. el-Hasen et-Tusi ve Şii ve diğer bazı Şii âlimlerin dediğine göre bu mana ayetin sibakında bulunmaktadır. Oysa İbn Abbas’a göre manası, “sana indirilen mesajı tebliğ etmeyip şayet gizlersen” demektir.¹³¹ Bu açıkça göstermektedir ki onların ehl-i beyte tabi olma konusundaki inançları hatalıdır. Sahabeye biat etmemeleri ve hilafeti Hz. Ali’ye has kılmaları yanlıştır.

Onların zan ve iddialarına göre bu vasiyet kitaplarında mevcuttur. Hatta inançlarına göre ehli beyte tabi olmak bir vasiyettir. Bazıları bunu 5 kişiyle sınırlandırmış ve Hz. Peygamberin birçok konuda bunu vurguladığını belirtmişlerdir.

Onlara göre sünni kaynaklarda bu konuyla ilgili birçok hadis mevcuttur. Demişlerdir ki ehl-i sünnet bunları rivayet etmiş; fakat tatbik etmemiştir. Onların iddialarına göre Sünniler Hz. Ali’nin ve diğer ehl-i beytin, peygamberin vasiyeti olduğunu bilmektedir. Çünkü ehl-i beyt hakkında sika raviler tarafından rivayet edilen ve Sünnilerce sahih kabul edilen hadisler sünni kitaplarda da mevcuttur. Buna muhalefet eden Resulün emrine muhalefet etmiştir ve ehl-i beyte kinini açığa çıkarmıştır.

Yine onlar Tirmizi’nin *Sahih*’inde rivayet edilen şu hadisi delil göstermektedirler: “Size Allah’ın kitabını ve ehl-i beytimi bırakıyorum. Onlara tutunursanız asla dalaletle düşmezsiniz.”¹³² Yine Tirmizi’nin *Sahih*’inde, Cabir b. Abdullah ve Zeyd b. Erkam’dan rivayet ettiği: “Size bıraktığım biri diğerinden daha azametli olan yüke: Yere sarkıtılmış Allah’ın ipi olan Kur’an ve soyum ehl-i beyte sıkıca tutunursanız asla sapıtmazsınız. Onlar havz-ı Kevser’de bana kavuşana kadar asla birbirinden ayrılmaz.”¹³³ hadisini delil göstermişlerdir.

Diğer bir delilleri de Müslim’in *Sahih*’inde Zeyd b. Erkam’dan rivayet ettiği hadistir. Rasullah (s.a.s.): “Ey insanlar! Ben (de) bir insanım ve Rabbimin elçisini (Azrail’i) göndermesi yakındır. Ben diyorum ki size iki ağır emanet bırakıyorum.

¹³⁰ Maide: 5/67.

¹³¹ Salim Behnesavi, *es-Sünnetü’l-müftera aleyha*, Daru’l-Vefa, Kuveyt 1992, 96 (Şeyhu’t-Taife et-Tusi, *Tefsiru’t-tibyan*, III, 588’den naklen). 88.

¹³² Tirmizi, 2/308.

¹³³ Behnesavi, 102, Sahihi müslimden naklen Ali bin Ebu Talibin faziletleri, Ahmet b.Hanbel müsnedinde, c.4 hadis, 366; Sünen Beyhaki, I, 45.

Onlardan ilki hidayet ve nur olan Allah'ın kitabıdır. Allah'ın kitabını alın ve ona sıkıca tutunarak ona teşvik edin. Diğeri de ehl-i beytimdir. Ehli beytim hakkında size Allah'ı hatırlarım.” buyurmuş ve bunu üç defa tekrar etmiştir.¹³⁴

Gerçekte sahih hadisler Hz. Peygamber'in ehl-i beytini vasiyet ettiğini ve onlara bu konuda Allah'ı hatırlattığını, Rasul-i Ekrem'in de havz-ı Kevser'de bunun sonucunu beklediğini ortaya koymaktadır ki Efendimiz onların havz-ı Kevser'de kendisine kavuşana dek ayrılmayacaklarını bildirmiştir. Bundan anlaşılacağı üzere bu nebevi bir vasiyettir. Ve burada sahabe değil ehl-i beyt vurgulanıp onlar hakkında Allah hatırlatılmaktadır. Müslim'de rivayet edilen hadisler bu konuda yeterlidir.

2.4. EHL-İ SÜNNET'İN VELÂ VE BERÂ HAKKINDAKİ İNANCI

Kitap ve sünnette güçlü bir delili olmayan, ancak Kur'an'dan delilleri olduğunu iddia eden yalancı ve bidat ehline en iyi cevabı vermek için, Ehl-i Sünnet'in Velâ ve Berâ hakkındaki inancını belirtmemiz gerekir.

Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye (r.h.) der ki: “Müminlerin görevi, Allah için düşmanlık ve Allah için dostluğu sürdürmektir.” Meselâ bir mümin zulmetse de, diğer müminlerin görevi, onu dost edinmek ve veli olarak tanımadır. Çünkü adamın zulmetmiş olması, imana bağlı olan dostluk ve velayet ilişkisinin kesilmesine neden değildir. Nitekim Rabbimiz (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا** “Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa, aralarını düzeltin.”¹³⁵

Müminler, aralarında savaşsalar da, haksızlığa ve isyana kalkışsalar da kardeşirler. Böylece olanların aralarının düzeltilmesi ve barıştırılmaları emredilmektedir. O halde mümin, çok iyi düşünmelidir. Doğrusu müminin kardeşi, ona zulmetse ve aleyhine haddi tecavüzde bulunsa bile, onunla dostluğunu sürdürmelidir. Kâfirlere karşı ise; iyilik yapsa bile, müminin görevi onu iyi tanımadır. Muhakkak Allah Teâlâ'nın, Peygamber göndermesi ve kitap indirmesi, din ve hâkimiyetin tamamen Allah'a ait olduğunu belirtmek içindir. Mümin, Allah dostlarını sevmeli. Allah

¹³⁴ Müslim, Fezailü's-Sahabe,

¹³⁵ Hucûrat: 49/9.

düşmanlarından da nefret etmelidir. İkrâm ve iyilik Allah dostlarına, nefret ve azap ise Allah düşmanlarıdır.

Mesela; Ehl-i Sünnet ve Cemaate göre kişi, hayır ve şer, günah ve sevap, sünnet ve bidat gibi vasıfları kendisinde toplarsa, yaptığı iyi vasıflar nispetinde mükâfat ve kötü vasıflar nispetinde de cezayı hak eder. Hırsızlık yapan kişinin elinin kesilmesi ile cezalandırılacağı ve aynı zamanda ihtiyaç esnasında aynı kişiye kamu malından ihtiyaçlarının karşılanması gibi. Hariciler, Mutezile ve onlara tabi olanlar ise bu görüşe muhalefet etmektedirler.¹³⁶

Velâ ve Berâ konusu, daha önce de belirttiğimiz gibi sevgi ve nefret esasına dayanmaktadır ve bu esas değişmezdir. Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın nazarında insanlar, Velâ ve Berâ konusunda üç sınıfa ayrılırlar:

Birincisi: Her yönüyle sevilenlerdir. Allah ve Resulüne iman edip, islâmî vazifelerini, ilim, amel ve inanç noktasında hakkıyla yerine getiren, amel ve eylemlerini Allah için ihlâsla yerini getirenlerdir. Allah'ın emirlerini yerine getiren, yasaklarına riayet eden, Allah için seven, onun için nefret ve düşmanlık eden ve her fırsatta sözü Allah ve Resulüne getirenlerdir.¹³⁷

İkincisi: Bir yönüyle sevilen ve bir yönüyle sevilmeyen insanlardır. Yani iyi amelleri ile kötü amelleri karışmış olan Müslüman, bu tür insanlara yaptığı iyilikler kadar sevilir ve değer verilir. Yaptığı kötülükler kadar nefret ve beri edilir. Eğer birileri bu tür davranışa dayanamayıp, sadece kötülük yapmak isterse, işte o doğru ve sağlıklı düşünmek yerine kötülüğe ve fesada sürüklenir. Eğer bu söylediklerimizin delili Peygamberimizin sahabilerinden olan ve içki içen Abdullah b. Himar'ı örnek verelim: Onu, yaptığından dolayı Peygamberimizin huzuruna getirirler. Peygamberimiz'in yanında oturan bir diğer kişi, içki içen bu sahabeye lanet eder. Peygamber efendimiz ise şöyle cevap verir: “*Ona lanet etme. O, Allah ve Peygamberini sever.*”¹³⁸ Peygamber efendimizin, içkiyi içeni, satanı, sıkı, hazırlayanı ve sunanı lanet etmesine rağmen bu cevabı vermesi çok ilginçtir. Hz. Ömer, bu laneti daha kapsayıcı yaparak “Onunla ilgili konuşan da melundur.”¹³⁹ demiştir.

¹³⁶ Kahtânî, 95.

¹³⁷ Sem'ani, Süleyman b. Sem'ani, *İrşadü t-Talib*, 1 Matbaatü'l Menar, Mısır 1921, 13.

¹³⁸ Sem'ani, 3.

¹³⁹ Sem'ani, 13.

Üçüncüsü: Tamamen reddedilen ve nefret edilen kişidir. Bu kişiler, Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına, Peygamberlerine, Ahiret gününe, Kaderin iyi ve kötüsünün Allah'tan olduğuna inanmayı kabul etmeyen, ölümden sonra dirilişi reddeden, İslam'ın beş rüknünden birini kabul etmeyen kişidir. Yine, bir Nebî, Velî, veya Salih kişiyi, Allah'a mahsus olan herhangi bir sıfat ile tanımlayarak, Allah'a ortak koşan veya Allah'ın bir sıfatını inkar eden, müminlerin yolundan başka bir yol seçerek bidat ehline tabi olan, İslam'ın on ihlal şartını ya da birini yapandır.¹⁴⁰

O zaman ehl-i Sünnet, dinini tam anlamıyla uygulayan kişiyi sever ve velâ eder. Kâfir ve inkârcılardan ise tamamen berâ ve nefret ederler. İyi ve kötü amelleri karıştıran kişilerden ise amelleri kadar velâ veya berâ ederler.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın, Allah'a ve Peygamberine düşmanlık edenlerden en yakınları olsa bile berâ (nefret/teberri) ettiklerini görürüz. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ بِنَاتِهِمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ “Allah'a ve ahiret gününe îman eden hiçbir topluluk bulamazsın ki -onlar ister babaları, ister çocukları, ister kardeşleri, isterse kendi aşiretleri (soyları) olsun- Allah'a ve Resulüne karşı haddi aşır, karşı gelen kimselerle bir sevgi (ve dostluk) bağı kurmuş olsunlar.”¹⁴¹ Onlar, Allah'ın yasakladıklarından uzak dururlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (23) قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ “Ey iman edenler! Eğer imana karşı küfrü sevip, tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veliler edinmeyin. Sizden kim onları veli edinirse, onlar zalimlerin ta kendileridirler.” De ki "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz (toplumunuz), kazandığınız mallar, kesata (durgunluğa) uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden meskenler sizlere Allah'tan, O'nun Resulünden ve O'nun yolunda cihat etmekten daha sevimli geliyorsa, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar topluluğunu hidayete (doğru yola) erdirmez.”¹⁴²

¹⁴⁰ Semhan, 13; I, 19.

¹⁴¹ Mücadele: 58/22.

¹⁴² Tevbe: 9/23, 24.

İbn Teymiyye, Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat mezhebinin şöyle özetlemiş: “Övgü ve kınama, sevgi ve nefret, dostluk ve düşmanlık, sadece Allah’ın delil olarak sunduğu şeylerde olur, Allah’ın delili ise Kur’an-ı Kerim’dir. Bir Mümine, ne olursa olsun velâ edilmelidir. Kâfire ise, kesinlikle berâ edilmelidir.”¹⁴³

2.5. ASRIMIZDA VELÂ VE BERÂ

Asrımızda velâ ve berâ, ortaya çıkan çeşitli mutaassıp cemaat ve gurupların, dini temsil ettiklerini ve gereklerini uyguladıklarını savunmaları olarak karşımıza çıkar. Bu durum yanlıştır. Çünkü onlar, Allah Resulü’nün (s.a.s.) hayat tarzından ve tebliğ metodundan uzak bir yaşantıya sahiptirler. Onlar, din ve hakikat için çalıştıklarını iddia ederler. Fakat radikalizme sürüklenip, din adına insan öldürmeyi, evleri yıkmayı ve İslam ülkelerini harap etmeyi dine hizmet sayarlar. Yani onlar, sadece kişiler, mezhepler veya guruplar adına velâ ve berâ ederek, Allah için yapılması gerekenleri bırakıp, şahısların hizmetine girerler. Garip ve anlaşılmasız istekleri doğrultusunda, Müslümanlara zarar verirler. Âlim ve fakihlere bile dil uzatıp zarar verirler. Onlar, kendileriyle aynı görüşte olmayan herkesi yok etmek isterler.

Bu durum, birkaç nedenden kaynaklanmaktadır. Birinci neden; bu radikal gurupların, dini yanlış anlamasıdır. Bunlar, Allah’ın kitabı ve elçisinin sünnetini, ümmetin gerçek âlimlerinden almamışlardır. Örneğin, kendileri Peygamber efendimiz’in (s.a.s.) *لا يجتمع دينان في جزيرة العرب* “Arap yarımadasında iki din, bir arada olamaz.”¹⁴⁴ demesini yanlış anlamaktadırlar. Çünkü onlar, Arap yarımadasına giren Müslümanların maslahatı için müttefikleri bile başka dine mensup düşman sayarak, öldürmek istemektedirler. Bu müttefikler, imamın yani o Müslüman ülkenin liderinin iznini alarak o ülkeye girmişlerdir. Bu nedenle onlar, Müslümanların himayesindedirler. Dolayısıyla onlara saldırmak, dinen yasaktır. Peygamber efendimiz şöyle buyurur: *من قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة وإن ريحها توجد من مسيرة أربعين عاماً* “Kim ki bir müttefik öldürürse 40 yıl uzaktan duyulan cennetin kokusunu bile alamaz.”¹⁴⁵ Zaten Peygamber efendimizin hayatında müttefiklerin öldürülmesi ve herhangi bir saldırıya uğraması yasaklanmıştı. Ve bunlarla beraber, Müslümanlarla eşit haklara sahipti.

¹⁴³ İbn Teymiyye, 108-201.

¹⁴⁴ İbn Hacer, *et-Temyîz fî Telhîs*, IV, 1465.

¹⁴⁵ Buhari, 3166.

Burada, bizi şaşırtan mesele şudur: Radikal mutaassıplar, bu hadis-i şeriften kendi isteklerine göre anlamlar çıkarıyorlar. Hâlbuki hadis-i şerifin manası açıktır. Eylemlerini de zikredeceğimiz Hz. Ali'nin (r.a.) rivayet ettiği şu hadis-i şerife dayandırmaktadırlar: *“Medine, Âir ile Sevr arası (olmak üzere) bir haremdir. Binaenaleyh kim (orada), bir bidat işler veya bidat ehlini barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. (Kıyamet gününde) Allah, onun farz veya nafile hiçbir ibadetini kabul etmez. Müslümanların zimmeti birdir. Bu zimmet uğrunda onların en aşağı olanı, sa'y ü gayret gösterir. Kim, bir Müslümana vermiş olduğu ahdi bozarsa (Kıyamet gününde) Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. (Hürriyetine kavuşturulmuş kölelerden) birisi (eski) efendilerinin izni olmadan bir başkasını efendi edinecek olursa (kıyamet gününde), Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir.”*¹⁴⁶

“İki din, bir arada olmaz.” sözü ise “Arap yarımadasında, bir daha şirk ortaya çıkmaz.” demektir. Peygamber efendimiz şöyle buyurur: *أن الشيطان قد آيس أن يعبد المصلون* “Şeytan, namaz kılanların ona ibadet edeceğinden umudunu kesmiştir. Ancak, aralarına fitne sokar.”¹⁴⁷ Bu hadisi şerifin anlamı bellidir. Yani İslam diyarında şeytan halkın arasına nifak ve fitne sokabilir. Fakat Şeytan’a ibadet edilmez. Arap yarımadasında, Hristiyan ve Yahudiler’in bulunması, dünyevî bir iş veya herhangi bir faydalanma için olabilir. Fakat bir ibadeti zorla uygulamak için olamaz.

İkinci bir durum: Peygamber efendimizin *أخرجوا اليهود والنصارى من جزيرة العرب* “Hristiyan ve Yahudileri Arap yarımadasından çıkartın.”¹⁴⁸ Hadisini, yanlış anlayıp, yorumlamalarıdır. Bu Hadisi Şerife dayanarak, Müslüman olmayan herkesi öldürmek, kovmak, hakaret etmek ve onlara istedikleri her şeyi yapabileceklermiş gibi bir anlayışa sahip olmuşlardır. Ve hatta kendilerini, bu Hadis-i Şerif’e muhatap saymışlardır. Kendilerini, ümmetin lideri ve Allah’ın dinini yeryüzünde uygulamakla mükellef tek topluluk zannetmektedirler. Müttefikleri, zimmîleri ve kendilerinden olmayan herkesi

¹⁴⁶ Buhârî, hadis no:1870.

¹⁴⁷ Müslim, Müslim b.Haccac El Kuşeyri El Niysaburi, *Sahihi Müslim*, (thk, Abdul Azim Abdul Kavi ve Zekiyeddin el Munziri) Mektebul İslami, Beyrut Lübnan 1978, Hadis no: 2812.

¹⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned el İmam Ahmed*, Tahkik, Ahmed Muhammed Şakir, Darul hadis y.e Kahire, Mısır,1995,I, 110.

öldürmenin sevap, hatta ibadet olduğunu düşünmektedirler. Farkında olmasalar bile onlar, yalancının ta kendileridir.

Üçüncü durum: Ehl-i kitap ve diğer din mensupları ile karşılıklı ilişkilerin, alım, satım, kira, sözleşme ve diğer dünyevî muamelelerin yasak olması. Bazı radikal (mutaassıp) gruplar, ehli kitap ve diğer din mensuplarıyla herhangi bir muamelede bulunmayı yasaklıyor ve bunu küfür olarak nitelendiriyorlar. Bu büyük bir yanıltır. Çünkü Peygamber efendimiz, vefat ettiğinde kendi zırrı bir Yahudinin yanında rehin idi! ... Bu olay, diğer din mensupları ile açıkça muamele edilebileceğini bizlere net bir şekilde göstermektedir. Bir Müslüman, diğer din mensupları ile mal alım-satımı, borç alımı, kira ödeme, bilgi paylaşımı ve silah konusunda yardım almak gibi birçok muamelede bulunabilir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber, Abdullah b. Uraykıt gibi müşrik bir rehberi Mekke'den, Medine'ye hicret ederken kiralamıştır.¹⁴⁹

Bir gece evinde yemeksiz kalan Hz. Ali dışarı çıkıp, iş ve yemek aramaya başlamış, yolda giderken, bir Yahudiye kuyudan su çıkarırken görmüş ve O'na, yardım etmeyi teklif etmiştir. Yahudi, ona *“Her bir kova için sana bir adet hurma veririm.”* der. Hz. Ali, bu teklifi kabul eder ve 16 kova çıkararak, karşılığında 16 hurmayı alır. Medine'de, Allah Resulü ve Sahabilerinin, Yahudilerle olan bu gibi ilişkileri apaçık ortadayken, acaba bu radikal ve mutaassıp gruplar bunları neden reddediyorlar. Dini doğrudan Allah'tan alan Peygamberimizin yaptıklarını neden kabul etmiyorlar.

Peygamber efendimiz, Müşrik, Yahudi ve Hristiyanlarla, onların yalancı, hain ve arkadan vuran tipler olduklarını bilerek anlaşma ve sözleşmeler yapmıştır. O, Allah tarafından hata yapmaktan korunan (Masum) ve vahiy doğrultusunda konuşan bir Peygamberdir. O'nun sünnetine muhalefet niteliği taşıyan herhangi bir amel, yolundan sapmak ve getirmiş olduğu dine aykırı davranmaktır.

Bazıları ise, Peygamber efendimizin Hûdeybiye anlaşmasının, Müslümanlar hakkında bir boyun eğme anlamına geldiğini savunuyorlar. Oysa gerçekte o anlaşma, bir zafer ve Mekke Fethi'nin başlangıcıydı. Peygamber efendimiz, anlaşmayı yazan kişiye *“Bismillahirrahmanirrahim şeklinde yaz.”* demiş. Süheyl b. Amr, buna karşı çıkarak *“Ben, Rahmanı tanımam.”* demiş ve kendi inançlarına uygun bir şekilde *“Bismikellahumme”* yazılmasını istemiş, Peygamber efendimiz de kabul etmiştir. Daha

¹⁴⁹ Kahtani, 222.

sonra, “Bu anlaşma, Allah’ın Peygamberi Muhammed ile Kureyşliler arasında olmuştur.” şeklinde yazmasını istemiştir. Süheyl, yine itiraz ederek: “Eğer Allah’ın Peygamberi olduğunu kabul etseydik sana karşı gelmezdik.” demiş, Peygamber efendimiz de “Ben, siz yalanlasanız da Allah’ın Peygamberiyim” demiş ve Süheyl’in istediği gibi yani “Muhammed b. Abdullah” şeklinde yazdırmıştır.¹⁵⁰

2.6. SELEFİLER’DE YANINDA VELÂ VE BERÂ

2.6.1. Tanım ve Başlangıç

السَّلَفُ kelimesi س ve ل harfinin fethası ile, geçmiş ve bitmiş anlamındadır. والقوم وسلف الرجل ise, kişinin ataları demektir. السَّلَافُ geçmişler, وسلف الرجل ise, kişinin ataları demektir.

Selefilik, “Söz ve fiilleri ile Kitap ve Sünnete çağıran, kendilerinden önce gelen Sahabe, Tabiun ve Tebe-i tâbiuna yani İslam’ın ilklerine, her hususta uymaktır.”¹⁵¹ Bu yönüyle selefiler, Kur’an’a ve Hz. Peygamber’in sahih olan sünnetlerine uyarak, İslâm’ın özüne uymayan ve batıdan gelen müdahalelerden sakınan ilk Müslümanları temsil ettiklerini iddia eden İslâmî bir eğilimdir.

Selefilere göre “velâ ve berâ” meselesine gelince, onlar, bu konudaki tavırlarının dini inançlarından geldiğini ve peygamberin sünnetinden aldıklarını savunmaktadırlar.

Onlar, kendilerinden önce gelen hadis ve hikâyelere dayanarak, velâ ve berâ meselesini değerlendirirler. Ancak selefilerin bir kısmı, şiddet dolu hadiselerle dayanır. Herhangi bir konuyu ele alırken, orta yollu ve ılımlılığın hiçbir kuralını dikkate almamaktadırlar. Hicr, yani ilişki kesme yöntemini kullanmaktadırlar. Bunu da Peygamber Efendimizin eşlerinden 40 gün hicran ettiği (terk ettiği) ve İbn Ömer’in, bir oğlundan ölene kadar hicran ettiği rivayetleriyle temellendirirler.

Onlarla ilgili okuyup anladıklarımıza göre, ilişkilerinde şiddet ve acımazlığı uygulamaktadırlar. Hatta akrabalarıyla bile tamamen ilişkilerini kesmektedirler. Belki de kendilerini milletin gözünde çok bilgili ve din sahibi insanlar olarak göstermek için, ilginç şeyler yapmak peşindedirler.

¹⁵⁰ Buharî, hadis .no.2731.

¹⁵¹ Mustafa b. Muhammed b. Mustafa, *Usûl ve Tarih’l-Firak’l-İslâmiyye*, Mektebetu Sîydu’l-Fevaid, 2003, 141

Bu sözlerle seleflerin tamamını kastetmiyoruz. Bu anlattıklarımız, ılımlı olan çoğunluğun içindeki bazı radikal mutaassıp kişiler ve guruplar hakkındadır. Çünkü onlar, her zaman hükümlerinde şiddete ve katı olmaya meyillilerdir. Örneğin, Ömer b. Abdulaziz'in, ehl-i *Kitap*'tan birini gördüğünde yüzünü kapatmasını delil olarak gösterirler. Bu bağlamda Hattâbi' nin, Peygamber efendimizin, “*Müslümanlar, üç günden fazla birbirine hicran (küslük) edemezler.*”¹⁵² hadisinden çıkardığı mana çok açıklayıcıdır. Hattâbi diyor ki: “Müslümanların üç günden fazla küs olmasının yasaklanması, küslüğün zor olduğu için değil, iyi ilişki ve sevginin devam etmesi gerektiği içindir.” Bu küslük, bazı kişilerin olumlu olmayan davranışlarını düzeltmeleri için bir ihtar niteliğini taşır. Oysa bazı Müslümanlar, bidat ehli ile o bidatten vazgeçene kadar hicran eder ve onlarla her türlü ilişkiyi keser. Evet, onların bid'atlerine buğz beslemeliyiz. Fakat bu durum onlarla her türlü ilişkiyi kesmek anlamına gelmez.

Böylece biz, inancımızın bize belirlemiş olduğu mesafeyi, çok daha katı hale getiriyor ve onlarla daha büyük düşmanlıklar yaşamaya başlıyoruz. Oysa Peygamber efendimiz, Yahudilerle ve diğer müşrik Arap kabileleriyle barış anlaşmaları yapmıştır. Onlara karşı, sebepsiz bir savaş yapmamış, ihanet ve saldırıda bulunmadıkları sürece onlarla savaşmamış ve onlara herhangi bir yaptırım yapmamıştır.

¹⁵² Tevbe: 9/188.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE VELÂ VE BERÂ AYETLERİ VE TEFSİRLERİ

3.1. KUR'AN-I KERİM'DE ALLAH TEÂLÂ RESULÜ VE MÜMİNLER İLE İLGİLİ VELÂ VE BERÂ AYETLERİ

Allah Teâlâ', O'nun Resulü ve Müminler ile İlgili Velâ' ve Berâ' Ayetlerinden söz ettiğimizde, Kur'an-ı Kerim'deki bizzat Allah Teâlâ, Onun peygamberi ve müminlerle ilgili Rabbanî taksim bağlamından söz ediyoruz. Biz bu taksimde kendi kusurlu görüşlerimizi katmak ya da ifrat ve tefrite düşmek yerine bizzat Kur'an-ı Kerim'in yaklaşımına dayanarak konuyu delillendirdik.

3.1.1. Allah Teâlâ'ya ait Velâ ve Berâ

Allah Teâlâ velayeti ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ¹⁵³

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”

Resûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir: “Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki sizden biriniz beni babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmediği sürece, iman etmiş olmaz!”¹⁵⁴ Hz. Ömer ile aralarında geçen bir diyalogda ise “Ya Ömer! Sen beni canından daha fazla sevmediğin sürece iman etmiş olmazsın!” demiştir.¹⁵⁵

¹⁵³ Tevbe: 9/24.

¹⁵⁴ Buharî, İman, 10.

¹⁵⁵ Buharî, İman ve Nüzür, 161; İbn Kesir, Tefsir, IV, 66, 67; M. Zeki Duman, Beyânu'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri), Fecr Yayınları, Ankara 2008, III, 716.

“Ey mü'minler atalarınızı ve kardeşlerinizi, imana karşı küfrü sevmek istedikleri takdirde evliya ittihaz etmeyiniz -ya'ni başkaları şöyle dursun velileriniz olan babalarınız ve kardeşleriniz bile küfrü sevgili addeder, sevmek ister, imana karşı tercih ve ihtiyar eyler, ısrarlarından vaz geçmeleri ümidi kalmazsa onları da velileriniz tutmayın. Velâyetlerini tanımayın, emr-ü iradelerine tabi' olub da küfre hizmet ve muavenet etmeyin, onları kendinize şefik ve zahîr saymayın, hâsılı karabet hissiyyatını ve atalara, akrabaya ihsan hakkındaki evamiri-i lâhiyyeyi küfürden ve bervechi balâ müşriklerden beraete mani' zannetmeyin ve sizden herkim onlara tevellâ ederse – velâyetleri altına girer, dostluğu kabul eyler, nusret ve istinsarda bulunur, tefvizi umur eder, teberri eylemezse bunlar -bu tevelliyi yapanlar- da o zalimlerden başka bir şey değildirler. -Zira velâyeti ehil ve mevki'inin gayriye koymak haksızlığını irtikâb etmişlerdir. Allah bunlara da hidayet etmez.”¹⁵⁶

Allah için velâ' O'nu sevmek, O'na inanmak, yardımına güvenmek, O'na iman etmekle ve şu üç şeyi üstün tutmakla gerçekleşir: 1. Yüce ve pak olan Allah'ın sevgisi, 2. Peygamberinin sevgisi, 3. O'nun yolunda cihad ve O'nun yoluna davet. Bu üç maddenin üstün olduğu sekiz madde ise şunlardır: 1. Babalarımız, 2. Çocuklarımız, 3. Kardeşlerimiz, 4. Eşlerimiz, 5. Akrabalarımız, 6. Mallarımız, 7. Ticaretimiz, 8. Meskenlerimiz. Özetle, ondan gayrı hiçbir şeyi O'ndan üstün tutmamamız ve O'nu hayatımızdaki her şeyden daha üstün tutmaktır. Aksi takdirde O'nun bize vaadi ceza ve bizimle ilgili hükmü ise fasıklık olur. Allah Teâlâ sayılan sekiz şeyi önceki üç şeye tercih edenleri fasık olarak adlandırmaktadır. Bu durum müminler, âlimler, davetçiler ve diğerleri için en şiddetli tehlikedir. Dahası Allah Teâlâ, babalarını, çocuklarını, kardeşlerini, eşlerini, akrabalarını, kabilesini, ailesini, mallarını, ticaretini ve meskenini Allah'a, O'nun elçisine Allah'ın dinine ve davetine tercih edenleri azabı gözetlemekle tehdit etmektedir.

Bu nedenle bu işin zorunlu nedeni olarak Allah'ın ve O'nun peygamberinin sevgisi zikredildi. İki sevginin her şeyden önce gelmesi zorunlu hale gelmiş ve bunların dışındaki her şey onlara bağlı kılınmıştır. Böylece Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: (De ki: Eğer babalarınız) anneler de onlar gibi, (oğullarınız, kardeşleriniz) nesep bağı veya sosyal bağ ile, (eşleriniz, hısım akrabanız) yani bütün akrabalarınız, (kazandığınız mallar) yani bizzat ellerinizle kazandıklarınız, bunun özellikle zikredilmesinin sebebi bu

¹⁵⁶ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2489.

işin ehlinin onu şiddetle istemesi ve sahibinin, hiçbir çaba sarf etmeden mal sahibi olana oranla, ona aşırı düşkün olmasıdır. (kesada uğramasından korktuğunuz ticaret) yani değer kaybetmesi ve azalmasından korkmanız. Buradaki ticaret kelimesiyle, değer, kap-kaçak, silah, eşya, hububat, ziraat, hayvan vb. bütün ticaret ve kazanç türleri kastedilmektedir. (Hoşlandığınız meskenler) güzelliği, süslemesi, arzularınıza uygunluğu ile. Eğer bütün bu şeyler (size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise) bu durumda sizle fasıklar ve zalimlersiniz. (Artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin) yani başınıza gelecek olan azabı bekleyin, geri dönüşü olmayan azabı. (Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez) yani Allah'a itaatten uzaklaşanlar ve sayılan şeyleri Allah sevgisinin önüne geçirenlerdir.

Bu Ayet-i kerime Allah ve Peygamber sevgisinin ve bunları her şeyden üstün tutmanın vacip olduğuna en büyük delildir. Çünkü bu ayette sayılan sekiz şeyi Allah ve resulünün sevgisinin ve O'nun yolunda cihadından daha sevgili tutanlar ile ilgili şiddetli bir tehdit ve kesin bir azap bildirimi vardır.

Şa'ra'vî bütün bunlara şunu ilave etmektedir: *“Bu ayet-i kerime indiğinde sahabe bunu ciddiyetle değerlendirip hicret ettiler, müşrik babaları ve çocuklarıyla bağlarını kopardılar. Öyle ki bunlardan biri babası veya çocuğuyla karşılaştığında onunla konuşmaz, onu evine almaz, onun evine misafir olmaz, onun için harcamada bulunmazdı. Bu durum şu ayet nazil oluncaya kadar devam etti:*

وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا

“Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin.”¹⁵⁷

“Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Büyüklerimizin saymayan, küçüklerimizi sevmeyen bizden değildir.”¹⁵⁸* Bir başka hadisinde anne ve babanın haklarına saygısızlığı, ‘Allah’a ortak koşmak, haksız yere adam öldürmek, komşunun hanımıyla zina etmek ile birlikte büyük günahların en büyüklerinden saymıştır.¹⁵⁹

Nakledildiğine göre Sa'd İbn Ebi Vakkas İslâm'a girince, annesi buna çok öfkelen-di ve atalarının dinine/şirke geri dönmesi için oğlu ile çetin bir mücadeleye

¹⁵⁷ Lokman: 31/15.

¹⁵⁸ Tirmizî, Birr, 15.

¹⁵⁹ Buharî, Edeb, 6; İman 16; Diyât, 2; Nisa: 4, 6, 7; Ayrıca Anne ve babaya iyiliğin şekli hakkında bkz. En'am: 6/151; İsrâ, 17/23-28.

girişti; amacına ulaşamayınca da oğluna şöyle dedi: Eğer atalarının dinine geri dönmezsen, ölünceye kadar hiçbir şey yiyip içmeyeceğim. Ben ölünce de sana anne katili diyecekler! Onun günlerce aç ve susuz kalması Sa'd'ı endişelendirdi ve Resûlullah'a gelerek endişesini ona arz etti. Bu ayetler, ona ve benzerlerine de cevap niteliğindedir.¹⁶⁰

Anne ve baba gayr-ı müslim diye onlarla ilişki kesilmez; onlarla ilişkiler örfe, yani akliselimin normal karşıladığı, dinin de onayladığı ölçüler dâhilinde sürdürülmelidir. Onlara, anne ve baba olarak saygı gösterilir, ikram edilir, gönülleri hoş edilmeye çalışılır, muhtaç iseler her türlü ihtiyaçları imkân ölçüsünce karşılanır. Onlara itaat ediyorum diye Allah'a isyan edilmez. Zira Allah'a isyan olan yerde kula itaat caiz değildir.¹⁶¹ Kula itaat, ancak ma'ruftadır...

Allah için Velâ' ve berâ' bazen de pak ve münezzeh olan O'nun varlığın sahibi ve kudretiyle onlara hâkim olmasından kaynaklanır:

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

*“Bilmez misin, göklerin ve yerin mülkiyet ve hükümlanlığı yalnızca Allah'ındır? Sizin için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”*¹⁶²

Şu halde O, kullarının velisi ve yardımcısıdır. Bundan dolayıdır ki O, onların menfaatlerini temin etme vazifesini üstlenmiş ve onlara maruz kaldıkları zararları savmada onlara yardım etmektedir. Kulları hakkında hikmeti ve rahmetinin gerektirdiği hükümler koyması O'nun onlar üzerindeki velayetindendir.¹⁶³ Vali, velayet işini üstlenen kişi, bütün işleri yapan kişidir. Allah dışındaki kişiler için kullanıldığında yakın, dost anlamındadır. Veli kelimesinden türemiştir. İşleri yönetmekle sorumlu kişi anlamında da kullanılır.¹⁶⁴ el-Begavî, ayetteki “yardımcı” kelimesini veli kelimesi gibi, aile, akraba ve arkadaş anlamında açıklamıştır.

Taberî ise ayete şöyle mana verir: *“Ey Muhammed! Daha önce sana farz kıldığım fakat daha sonra neshettiğim hükümlerim ve değiştirdiğim farzlarımın yerine*

¹⁶⁰ İbn Kesir, Tefsir, VI, 340.

¹⁶¹ Mümtetine, 60/7-9.

¹⁶² Bakara: 2/107.

¹⁶³ es-Sa'dî Abdurrahman b. Nasır, Teysîru'l-Kerim er-Rahman fî Tefsir-i Kelâmî'l-Mennân (1. Baskı), Müessesetu'r-Risale 1420/2000, I, 61.

¹⁶⁴ el-Begavî, el-Huseyn b. Mes'ud, Me'âlimu't-Tenzil, (4. Baskı) Dâr-u Tîbe li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1417/1997, I, 135.

dilediklerimden senin ve mümin kullarım için acil olarak dünyada veya sonra ahirette daha hayırlı ve faydalı olanları getirmeye kadir olduğumu bilmez misin?”¹⁶⁵

Böylece, Allah Teâlâ’ya ait velâ’ ve berâ’yı menfaat sağlama ve zararları engelleme ile açıklamıştır. Çünkü her türlü eksiklikten münezzeh olan Allah Teâlâ onlara, kendi katında onlara fayda verecek bir dost ve yakının; kendisine engel olacak bir maninin de bulunmadığı şeklinde hitap etmiştir. (Ne bir dost) sözü, size fayda verecek bir yakın ve sizi koruyacak bir koruyucu yoktur, anlamındadır. (Ne de bir yardımcı) size koruyacak bir mani anlamındadır.¹⁶⁶ Tantavî’ye göre farklılık kazanan velâ’ ve berâ’ kelimeleri Allah (cc)’ın sahipliği, büyüklüğü ve kudreti anlamındadır. Onun (Ne bir dost) ifadesini şu sözüyle açıkladığını görmekteyiz: “Allah (cc) büyük küçük bütün varlıkların sahibi olup, dilediği gibi varlıklarında, hallerinde ve işlerinde tasarrufta bulunmakta ve işlerini onların maslahatına uygun olarak yürütmektedir.”¹⁶⁷

İbn Kesir’e göre Allah Teâlâ’ya ait velâ’ ve berâ’ Allah Teâlâ’nın mutlak sahipliğidir. Nitekim o bu konuda şöyle demiştir: “Nasıl ki ortaksız olarak mülk O’na aitse dilediğine hükmetmek te O’na aittir.”¹⁶⁸

Allah Teâlâ’nın şu sözüne gelince;

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ اتِّبَعَتْ أَهْوَاءُ هُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

“Dinlerine uymadıkça yahudiler de hıristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah’ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah’tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”¹⁶⁹

Bu ayetteki “Millet” kelimesinin din anlamı da vardır. O nedenle ayete “Sen onların dinlerine tabi olmadığın sürece...” manasını vermek doğru olurdu. Fakat bu pasajdaki (40-122) ayetlere göre, onların uyulabilecek belli ve sistemli bir dinleri

¹⁶⁵ et-Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezid b. Kesir, *Cami’u’l-Beyân fî Te’vîli’l-Kur’an*, (1. Baskı) Müessesetu’r-Risâle, 1420/2000, c. 2, 484.

¹⁶⁶ İbn Abbas (ona nispet edilmektedir.), *Tenvîru’l-Mikyâs min Tefsiri İbn Abbas*, Daru’l-kütübi’l-İlmiyye, Der.: Mecdüddin el-Firûzâbâdî, 1992 Dimeşk, I, 155.

¹⁶⁷ Tantavî, Muhammed Seyyid, *et-Tefsîru’l-Vesît*, Daru’n-Nahda, Kahire, 1997-1998, I, 242.

¹⁶⁸ İbn Kesir, İsmail b. Ömer b. Kesir, *Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm*, (2. Baskı), 1420/1999, I, 375-379.

¹⁶⁹ Bakara: 2/120.

bulunmamaktadır. Onlar, son derece gerçek dışı, karmaşık, zaman zaman söyledikleri birbiriyle çelişen hezeyanları din olarak yaşamaktaydılar...

Burada “veli”, dost anlamından öte ‘veliyyü’l-emr’, yani kanun önünde şahsın hukukunu savunmakla yükümlü ve sorumlu kişi; koruyucu, haklarını savunucu anlamındadır.”¹⁷⁰

Allah Teâlâ bu ayette Yahudi ve Hristiyanların kendilerine uyması şartıyla Resulullah’tan (s.a.s) razı olacağını açıklamıştır. Bu nedenle, el-Beğavî, es-Sa’dî, et-Taberî, Tantavî, eş-Şa’râvî ve diğer tefsirlerin bu ayet-i kerimenin tefsiriyle ilgili şu sözde ortak görüşte olduklarını görmekteyiz: Hitap, Yahudi ve Hristiyanlardan dost edinmemesi için Hz. Muhammed (s.a.s)’e yöneliktir. *Et-Tefsîru’l-Müeyesser*’deki açıklama şöyledir: Asla senden razı olmayacaklardır. Ne Yahudiler ne Hristiyanlar, sen dinini terk edip onların dinine uymadıkça senden razı olmayacaklar. Ya Muhammed! Onlara de ki: İslam dini tek doğru dindir.

Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah’tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır. İfadesinde her ne kadar hitap özelde Hz. Peygamber (s.a.s)’e yönelik olsa da, dostluk, yakınlık, ibadet, onları dinlemek ya da onlara uymak konularında aslında hitap genelde bütün ümmete yöneliktir.¹⁷¹ *et-Tefsîru’l-Muasır* adlı eserinde ise eş-Şa’râvî, ayetten maksadın Yahudilerin tuzak ve oyunları olduğunu açıklamaktadır. Çünkü onlar Resulullah (s.a.s)’in yanına ona uyacaklarmış gibi hile, tuzak ve aldatmayla giriyorlardı. Fakat Allah onları rezil etti ve peygamberine onların oyun ve tuzaklarını açıkladı. eş-Şa’râvî durumu şöyle izah ediyor: Yahudiler Resulullah (s.a.s)’in yanına kınayarak ve tuzakla giriyorlar ve ona, bize hidayet et! Yani bize kitabımızda var olanı bildir! Ta ki biz sana uyup uymamak yönünde karar vermek için ona bakalım, diyorlardı. Bunu anlamı, Allah Teâlâ’nın Yahudilere Resulullah’a (s.a.s) tuzak kurma yolunu kestiğidir. Ne Yahudi ne de Hristiyanlar senin dinine uyacak değiller, onlar sadece senin onların dinine uymayı istiyorlar; sen onların seninle beraber olmalarını isterken, onlar senin kendileriyle beraber olmanı istiyorlar.¹⁷²

¹⁷⁰ Enfâl: 8/72; Duman, Beyânu’l-Hak, III, 62.

¹⁷¹ Komisyon (Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), *et-Tefsîru’l-Müeyesser*, Mecma’u’l-Melik Fehd li Tibâeti’l-Mushafi’ş-Şerif, Riyad 2009, I, 219.

¹⁷² eş-Şa’râvî, *Tefsîru’ş-Şa’râvî*, I, 56.

İbn Kesir ise şöyle der: Allah Teâlâ Yahudilerin oyun ve tuzağını açıklamadan onlara cevap vererek resulüne hitap etmiştir. Allah Teâlâ'nın (Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur.) ifadesini, Yani Ey Muhammed! De ki! (Allah'ın yolu) yani Allah'ın benimle birlikte gönderdiği yol, kuşatıcı, mükemmel ve dosdoğru dinin kendisidir.¹⁷³

İbn Abbas'a gelince, şöyle açıklamıştır: (Onların arzularına uyacak olursan) yani dinlerine ve kiblelerine uyarsan (Sana gelen ilimden sonra) yani Allah'ın dininin İslam olduğu, kiblesinin de Ka'be olduğu beyanı geldikten sonra (Allah'tan sana) yani Allah'ın azabından (ne bir dost) yani sana fayda verecek bir yakın (ne de bir yardımcı vardır) ne de seni koruyacak bir engel vardır.¹⁷⁴

İbn Abbas dine tabi olmanın anlamını açıkladıktan sonra ayetin tefsirinde sert sözler söylediğini görmekteyiz. Burada söz, kendisinden sonra gelenlerin hakka uymaları ve grubu ne kadar güçlü olusa olsun ve durum ne kadar zor olursa olsun, hakkın muhaliflerine aldırmaması için ve bu sert üslup ile devam etmektedir. Allah'ın Hakk olduğunu bilen kişi inatçıların inkârlarından korkmaz.

Celaleyn tefsirinde ise ayet şöyle tefsir edilmiştir: (Dinlerine uymadıkça yahudiler de hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır.) Yani dinlerine uymadıkça, (Allah'ın yolu) yani İslam, (ancak doğru yoldur.) onun dışındaki yollar sapkındır. (andolsun ki eğer/وَلَّيْنِ) burada kasem lamı kullanılmıştır. (arzularına uyacak olursan) zorunlu olarak seni davet ettikleri şeye, (Sana gelen ilimden sonra) Allah'tan vahiy, (Allah'tan sana ne bir dost) seni koruyacak () seni O'ndan saklayacak.¹⁷⁵

Nesefî, tefsirinde (Allah'tan) seni koruyacak (sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır) ifadeleri de yardımcı anlamında ittifak etmişlerdir.¹⁷⁶ Kurtubî'nin ise şöyle dediğini görmekteyiz: “Onlar barış ve hidayet istiyorlar ve Hz. Peygamber (s.a.s)’e İslam’ı kabul edeceklerine dair söz veriyorlardı. Fakat Allah Teâlâ ona, dinlerine uymadığı sürece onların kendisinden razı olmayacaklarını ona bildirdi ve onlarla cihad etmesini kendisine emretti.”¹⁷⁷

¹⁷³ İbn Kesir, I, 19.

¹⁷⁴ İbn Abbas, Abdullah, *Tefsîru İbn Abbas*, I, 19.

¹⁷⁵ el-Celâleyn, Celaluddin Muhammed b. Ahmed el-Mahallî, Celaluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tefsîru'l-Celâleyn* (1. Baskı), Dâru'l-Hadis, Kahire I, 25; *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 126.

¹⁷⁶ en-Nesefî, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Hafizuddin, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, (thk. Yusuf Ali Bedevî) Dâru'l-Kelimi't-Tayib, Beyrut 1419/1998, I, 126.

¹⁷⁷ Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an / Tefsîru'l-Kurtubî*, (thk. Ahmed el-Berdûnî – İbrahim Etîş) (2. Baskı) 1384/1964, II, 93.

Özetle, bütün müfessirler, Yahudi ve Hristiyanların İslam dinine, İslam Peygamberine iman etmeye ve onun dinine uymaya razı olmayacakları hususunda ittifak etmişlerdir.

Yahudiler ve Hristiyanlar senden asla razı olmayacaklar sözünün anlamı, mutlak olup onların kendi dinleri dışındaki bir dine razı olmayacakları, Allah'ın resulüne uyarak İslam diniyle hidayet bulmaya razı olmayacakları manasını barındırır. Buradaki ayetin anlamı konusunda ilk dönem, sonraki dönemler ve çağdaş müfessirler arasında bir ittifak ve görüş birliği vardır. Buna ilave olarak Allah Teâlâ velâyet ve berâet konusunu kendi zatına tahsis etmiştir.

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

*“Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürürler. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.”*¹⁷⁸

“Kur'an'da islâm, yani Allah'a içtenlikle boyun eğme ve kulluk, aynı zamanda karanlıkların zıddı olan bilgi, iman ve güzel ahlâkın sonucu kazanılmış olan aydınlanmışlığın sembolüdür. Her gerçek kul/mümin, aynı zamanda münevver bir insandır. Bilgisizlik, gaflet, aldanmışlık, şirk, küfür, nifak gibi kötü hasletler insanı doğru yoldan, sonra da insanlıktan uzaklaştıran karanlıkların sembolüdür. Allah, her insanı lütfettiği fitrî din, akıl, peygamber ve vahiy ile cehaletten aydınlığa çıkarmak istemiştir. Allah'ın dışında tanrı sanılan ya da bağlanılan her batıl tanrı ise, insanları aydınlıktan ve doğru yolundan saptırır, dipsiz karanlıklara sürükler... İşte, düşünen insanlar için Allah'ın bir mümine dostluğu ile onların dostlukları arasındaki fark budur.”¹⁷⁹

Beydavî ayetin maksadını sevgi ve diğer bütün işler ile açıklamış ve müminleri tahsis eden (Allah, inananların dostudur) ifadesini, onları seven ve işlerinin kefilisi olarak tefsir etmiştir. Buradaki müminlerden maksat ise imanı artan ve Allah'ın ilminde iman ettiği kesinleşmiş olanlardır.¹⁸⁰ H'azin ve Beğavî Beydâvî'nin sevgi ve diğer işler sözüne ilave olarak şunu söylemektedirler: O onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır,

¹⁷⁸ Bakara: 2/257.

¹⁷⁹ Duman, Beyânu'l-Hak, III, 127.

¹⁸⁰ el-Beydâvî, V, 399.

onların yardımcısı ve destekleyenidir. Yine O bütün işlerinin kefilidir. Her iki müfessir (Allah, inananların dostudur) sözünü, onların yardımcısı olarak açıkladıktan sonra bu ifadenin tefsirinde, onları seven, işlerini idare eden ve onları kimseye bırakmayan görüşünün de ileri sürüldüğünü yine onları karanlıklardan aydınlığa, yani inkârdan imana çıkararak hidayetlerine kefil olduğunun da söylendiğini belirtmişlerdir.¹⁸¹

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ

مُسْتَقِيمٍ

Allah teala şöyle buyuruyor: “*Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.*”¹⁸²

“Dünya hayatında, karanlıkları aydınlatan, insanca yaşamanın şartlarını açıklayan, barış ve esenlik yollarını gösteren; ahirette ise, ebedî azaptan kurtaran bir ışık. Sözgelimi; ona tabi olanlar, vahyin ilâhî ışıklarıyla bilgilenip aydınlanmışlar, gerçekleri görmüşler, hakikatleri kavramışlardır. Artık onlar, Sırat-ı Müstakim üzere emin adımlarla yürümektedirler. Onlar, körü körüne atalarını taklit ederek Allah’tan başkasına kulluk etmiyorlar. Şirkin, azgın ve zâlim liderlerin/tağut sultasına boyun eğmiyorlar. Putların gazabından korkmuyorlar. Allah ile kendileri arasında bir aracıya ihtiyaç duymuyorlar. Kur’an’ın aydınlattığı yolda, ne yaptıklarını, niçin yaptıklarını bilerek insanca ve hakça bir hayat yaşıyorlar.”¹⁸³

Yani O, mümin kullarını küfür ve şüphe karanlıklarından, şeytana ve onun ortaklarına kulluktan Hakkın apaçık, açıklayıcı, kolay ve aydınlık nuruna çıkarır. Çünkü O, kullarının yüce ve münezzeh olan yöneticisidir. Kâfirlerin dostu ise şeytanlardır. Bunun sonucu olarak o onlara içinde bulundukları cahillik ve sapkınlıkları süsler; onları hak yoldan çıkarır da onlar küfre ve iftiraya yönelirler. Sonra Allah Teâlâ şu sözünü onlara ateş ehli olduklarını işaretle bildirir. (İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.)¹⁸⁴

Böylece Allah Teâlâ onların şeytanın tabileri olduğunu açıklamış, ve onları özellikle zikretmiştir. Bu ayete ilişkin tefsirlerden, âlim ve müfessirlerin görüşlerinden

¹⁸¹ el-Hâzin, Ali b. Muhammed b. İbrahim, Lubâbu’t-Te’vîl fi Me’ânî’t-Tenzîl (el-Begavî tefsiriyle birlikte), (tsh. Muhammed Ali Şahin) (1. Baskı), Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1415, I, 191.

¹⁸² Maide: 5/16.

¹⁸³ Duman, Beyânu’l-Hak, III, 653-654.

¹⁸⁴ İbn Kesîr, I, 685; İbn Cizzî, I, 136.

yapılan nakillerle bu ayet konusunda aralarında bir ittifak ve görüş birliği durumu olduğunu görmekteyiz. Bu ayetin tefsirinde ittifaklarını gösteren sözleri, yüce ve münezzeh olan Allah iman edenlerin dostu, yardımcısı ve destekleyicisidir. Bu durumda Allah Teâlâ şu ayetiyle velâyet ve berâeti kendi zatına mahsus hale getirmiştir:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

“Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir. Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla! Bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!”¹⁸⁵

“İsrâiloğulları peygamberlere ve Allah’a karşı isyanlarını artırdıkça Allah da onlara bir ceza olmak üzere helâllerin sınırlarını daraltıp haramların sayısını artırmıştır. O nedenle denilebilir ki onlar güç ve takatlerinin üstünde mükellefiyetler altına sokulup cezalandırılmışlardır.”¹⁸⁶

Allah Teâlâ (Sen bizim mevlâmızsın) sözünde velâ’nın, (Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) sözünde de berâ’in kendi zatına mahsus olduğunu beyan etmiştir. Bunun anlamı şudur: ‘Ey Rabbim! Sen bizim mevlâmızsın, biz kâfirlerden ve onların işlerinden sana sığınırız. Çünkü (Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) ifadesiyle velileri olması yönüyle kâfirlerden Allah’a sığınmaktadırlar. Böylece ayet velâ’ ve berâ’ kavramlarını lafızda olmasa da anlamda birleştirmiştir.

Yüce ve münezzeh olan Allah’ın dua ile bize beyan ettiği ve ‘Sen bizim mevlâmızsın’ sözüyle biten ayette kastedilen şudur: Senden başka duamıza cevap verecek ve bize yardım edecek kimse yoktur. İbn Abbas ‘Sen bizim mevlâmızsın’ sözünü, bize en yakın olan sensin! Şeklinde tefsir etmiştir.¹⁸⁷ Fî Zilâli’l-Kur’an’da ise Kutub, bu sözü çok güzel bir anlatım ve sağlam edebi bir tasavvurla şöyle açıklamıştır: Ayet müminlerin rablerine ilticasıyla, kendilerine yüklediği sorumluluk konusunda ve

¹⁸⁵ Bakara: 2/286.

¹⁸⁶ A’râf: 7/163-166; Duman, Beyânu’l-Hak, III, 148.

¹⁸⁷ İbn Abbas, I, 42.

düşmanlarına karşı O'ndan yardım dileğiyle (Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) bitmektedir.¹⁸⁸

Müfessirler ayetin tefsirinde hem anlayış hem de anlatım yönüyle ihtilafsız bir şekilde, Allah'ın velimiz yani dostumuz olduğu noktasında görüş birliğine varmışlardır. Sözelimi Celâleyn tefsirinde bu söz, 'sen bizim efendimiz ve bütün işlerimizin yöneticisisin!' şeklinde açıklanmıştır.¹⁸⁹ Neseî buna ilave olarak 'sen bizim efendimizsin biz de senin kullarınız ve sen bütün işlerimizin yöneticisisin!'¹⁹⁰

Bu nedenle bütün müfessirler ayetin tefsirinde İbn Abbas'ın açık ve öz açıklamasında ittifak etmiştir. Geçen ayetler ve bu ayetlerin tefsirinden anlaşılan Allah Teâlâ'nın velâ' ve berâ'ı O'nu sevmek ve hiçbir şeyi ona ortak koşmadan O'na inanmak anlamına gelmektedir. Çünkü O, dost, yardımcı, destekleyici ve ihsan edicidir. O bütün duaların mecii, umutların dayanağı, mutlak fayda veren, her türlü iyiliğin faili ve kaynağı ve mutlak kudret sahibi olandır. O, salihlerin ve müminlerin dostu olup onları gözetir ve onlara yardım eder. O'nu ortağı olmadığı gibi O'ndan başka dostumuz, rehberimiz, sığınağımız ve yardımcımız da yoktur. Biz yalnız O'na inanır ve yalnız O'na dayanırız. Sonuç olarak O'na velâyetini kazanmak için O'na ibadet etmek, O'nu sevmek, O'na uymak ve O'na yardım etmek zorunludur. O, zatına ve resulüne itaati pak ve münezzeh olan zatına ibadetle eş tutmuştur. Her ikisine itaati anlatan ayetler ikisine birden itaatin ve ikisine yönelik velâ' ve berâ'ı vacip kılmaktadır.

3.1.2. Resulullah'a Yönelik Velâ ve Berâ

Allah Resulünü sevmek haddizatında Allah Teâlâ'ya yönelik velâ' ve berâ'dır. Resulü sevmek bizzat Mürsili (Allah Teâlâ'yı) sevmektir. O halde sevginin varlığı Allah Teâlâ'ya ve resulüne yönelik velayetin varlığının ispatıdır. Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

¹⁸⁸ Kutub, Seyyid İbrahim Hüseyin, *Fi Zilali Kuran*, (17. Baskı), Darukşuruk, Beyrut, Lübnan 1991, I, 347.

¹⁸⁹ el-Celâleyn, I, 64.

¹⁹⁰ en-Neseî, I, 234.

“De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”¹⁹¹

“Anlaşıyor ki Allah’ı sevmenin nicelik ve niteliği, elçisine tabi olmanın nicelik ve niteliğiyle doğru orantılıdır. Allah’ı seven bir mümin, elbette Allah’ın da kendisini sevmesini, bütün hata ve kusurlarını bağışlamasını arzu edecektir. O hâlde bunun yolu, Allah’ın elçisini iyi tanımak, onu sevmek ve ona tabi olmaktan geçmektedir. Bunu içtenlikle arzu eden mümin, öncelikle Kur’an vasıtasıyla Resûlullah’ı (s.a.v.) bütün yönleriyle iyi tanımalı, onu kendisine örnek edinmeli ve sünnetine tabi olmalıdır. Ancak bunları yapan, Allah’ı gerçekten sevmiş olur.”¹⁹²

Kur’anî bağlamda Peygamber (s.a.s.)’e uyma şartına bağlı olan Allah Teâlâ’nın sevgisi ile ilgili bir soru ile başlayan ayet şunu açıklamaktadır: Allah Teâlâ’yı seven, O’nun resulünü de sever. Çünkü Allah sevgisi peygamberinin sevgisinin bir parçası, peygamberin sevgisi de Allah sevgisinin kendisidir. Sevgi ise sadece soyut bir sözden ibaret değildir. Sevgi ancak itaat şartına bağlı söz ve eylem demektir. Allah Teâlâ kitabında: (bana uyun ki) ifadesiyle şunu açıklamıştır. Sevginin şartı Allah ve resulüne itaat edip uymaktır. Allah sevgisi ise Resulünü sevmek ve ona uyma şartına bağlıdır.

Bu ayetin nüzul sebebi olarak bazıları Hasan El-Basrî’den şöyle rivayet etmişlerdir: Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde bir topluluk ona şöyle demiştir: “Ey Muhammed (s.a.s.) biz rabbimizi severiz.” Bunun üzerine yukarıdaki ayet nazil olmuştur. Yine Muhammed b. İshak’ın İshak’tan, onun da Muhammed b. Ca’fer b. Zübeyr’den şöyle rivayet etmiştir: Bu ayet Necran Hristiyanları hakkında inmiştir. Çünkü onlar dediler ki: Biz Allah’ı sevdiğimizden ve O’na ta’zimden dolayı Mesih’i yüceltir ve ona ibadet ederiz. Bunun üzerine Allah bu ayeti onların sevgi iddiasına bir cevap olarak indirdi.

Zemahşerî’nin dediği gibi kulların Allah’a sevgisi şahsi iradelerinin ve ibadeti sadece O’na has kılmanın ve ibadet isteğinin mecazî ifadesidir. Allah’ın kulları sevmesi ise onlardan razı olması, fiillerini övmesidir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olmaktadır: Ey Muhammed irşad ve beyan suretinde İnsanlara de ki: Eğer iddia ettiğiniz gibi Allah’ı gerçekten seviyorsanız bana uyun. Çünkü sizin bana uymanız Allah’ın

¹⁹¹ Al-i İmrân: 3/31.

¹⁹² Duman, Beyânu’l-Hak, III, 206-207.

sevgisini kazanmaya ve günahlarınızı bağışlamasına ulaştırır. Bu böyledir çünkü Allah sevgisi bir iddiadan ibaret değildir. Böylece Allah Teâlâ, Allah sevgisinin O'nun emirlerine uymakla, yasaklarından sakınmakla ve O'na hakkıyla saygı göstermekle gerçekleşeceğini âlemlere rahmet olarak gönderdiği peygamberinin diliyle bildirmiştir.

Bu nedenle yüksek dini mertebeler dava eden, Muhammedî bir yol üzerinde olmadığı halde Allah sevgisini iddia eden her kişi, Resulullah (s.a.s.)'den rivayet edilen 'Bizim sünnetimize uymayan kişi reddedilir.' sahih hadisinin bir gereği olarak, ilahî ve nebevî yola uyuncaya kadar yalancıdır.¹⁹³ Bu söz Allah Resulünün sözüdür. Ayet-i Kerime ise Hz. Muhammed (s.a.s.)'e uymaya bağlı olan Allah sevgisini açıklamıştır. Allah Teâlâ bu hitabını, tasavvurları ve zanları doğrultusunda Allah sevgisini iddia eden Yahudiler, Hristiyanlar ve Müşriklere yöneltmiştir. Allah Teâlâ bu ayette doğrudan Yahudi, Hristiyan ve müşriklere hitap etmeden peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)'e, onlara hitap etmesini emretmiştir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olmaktadır: "Ey peygamber de ki: Allah'ın sevgisi, zannettiğinizin aksine, bana uymaya bağlıdır." İşte ayetin mefhumundan anlaşılan budur.

Allah Teâlâ, peygamberine itaati yüceltmiş ve kendisine itaat ile birlikte zikretmiştir:

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا

*"Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik."*¹⁹⁴

"Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bana itaat ederse, kesinlikle Allah'a itaat etmiş olur; bana karşı gelen de Allah'a karşı gelmiş olur! Kim, (mümin olan) yöneticisine itaat ederse, kesinlikle bana itaat etmiş olur, ona karşı gelen de bana karşı gelmiş sayılır!"¹⁹⁵

Bu ayet hakiki ve derin anlamıyla Resulullah'a itaati ve ona yönelik velâ'ı gerektirmektedir. Çünkü bu ayet Resulullah'a saygı göstermeyen ve ona iftira atan, onunla ilgili kötü söz söyleyen Münafıklara bir cevaptır. Bu yüzden Müfessirler şöyle açıklamışlardır:

¹⁹³ İbn Kesir, III, 44.

¹⁹⁴ Nisâ:4/80.

¹⁹⁵ Nisâ: 4/59; İbn Kesir, Tefsir, II/319; Duman, Beyânu'l-Hak, III, 332.

“Biz her peygamberi sırf, Allah’ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik.”¹⁹⁶ ayeti nazil olunca Abdullah b. Ubeyy: ‘Muhammed bizim Allah’tan ayrı olarak kendisine itaat etmemizi emretti.’ Dedi. Bunun üzerine (Kim Peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur.) ayeti nazil oldu. Çünkü Resulullah sadece Allah’ın kendisine emrettiğini emreder. (Kim yüz çevirirse) yani Resule itaatten (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.) yani sorumlu olarak. Kim bana itaat ederse muhakkak Allah’a itaat etmiş olur; her kim de bana isyan ederse muhakkak Allah’a itaat etmiş olur.¹⁹⁷

Çünkü Resule yönelik velâ’ ve berâ’ onu sevmek ve ona itaat ile mümkün olur. es-Sa’dî bu ayeti şöyle tefsir etmiştir: Emirleri ve yasaklarında Resulullah’a uyan her kişi (Allah’a itaat etmiş olur.) onun Allah’ın emri, vahyi, bildirmesi ve uygun görmesi dışında emretmemesi nedeniyle böyle olur. Bu ayette resulullah (s.a.s.)’in masumiyetinin ispatı mevcuttur. Çünkü Allah ona itaati mutlak olarak emretmiştir. Bu durumda üç ayrı hakkın oluştuğunu açıklamıştır: Başka hiç kimse için mümkün olmayan Allah Teâlâ’nın hakkı ki bu O’na ibadet, O’na yönelmek ve bunun gereği olan şeyleri yapmaktır. Bir kısmı ise sadece resulullah’a mahsustur ki bu da ona saygı, onu desteklemek ve ona yardım etmektir. Bir kısmı ise Allah ve resulünün müşterek olduğu haktır ki bu da Allah ve resulüne iman etmek, onları sevmek ve onlara itaat etmektir.¹⁹⁸

Resulullah’a yönelik velâ’ ve berâ’ onu dinlemek ve ona uymakla gerçekleşir. Ebû Ca’fer’den şöyle rivayet edilmiştir: Bu Allah’ın peygamberi (s.a.s.)’i gerekçe göstererek kullarına sunduğu bir kurtuluş imkânıdır. Buna göre Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: Ey insanlar sizden kim Muhammed’e itaat ederse ona itaat etmekle bana itaat etmiş olur. O halde onun sözünü dinleyin! Ve onun emrine itaat edin! O size her ne emrederse benim emrimi size bildiriyor; sizi neden sakındırırsa benim yasağımdan sizi sakındırır. O halde sakın sizden biri, Muhammed sadece bizim gibi bir insandır. Bize üstünlük taslıyor, demesin!¹⁹⁹

Şa’ravi ise itaat ile ilgili görüşlerini şu şekilde açıklar: “Allah’a itaat Peygambere itaat demektir. Bunu mantıken izah etmek gerekirse, Peygamberi elçi olarak gönderen ve O’na tebliğ vazifesini veren Allah’tır. Dolayısıyla Peygambere itaat etmek aynı zamanda Allah’a itaat etmek demektir. Nitekim Allah Teâlâ kendisine,

¹⁹⁶ Nisâ: 4/64.

¹⁹⁷ el-Beğavî, II,253.

¹⁹⁸ es-Sa’dî, I,189.

¹⁹⁹ Taberi, VIII, 561; Şaravî,III,1423.

peygamberine ve ulu'l-emre itaat edilmesini emretmiştir. Hatta oluşabilecek ihtilafların çözümü için yine önce kendisine sonra elçisine ve daha sonra da ulu'l-emre müracaat edilmesini isteyerek şöyle buyurmaktadır:

*“Ey iman edenler, Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, artık onu Allah'a ve elçisine döndürün. Şayet Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız. Bu, hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.”*²⁰⁰

Ayet-i Kerime'de Allah'a ve Peygamberine itaat etmenin zorunluluğuna değinilmiştir. Allah Teâlâ, Müslümanlara hitaben kendilerinin velisi olduğunu dolayısıyla kendisine ve Peygamberine itaatte bulunulması gerektiğini buyurmaktadır. İşte bunların tamamı ayetin anlamından da anlaşıldığı gibi Allah'a karşı sadakat ve masumiyet karineleri olacaktır.

"*Minküm*", yani "Sizden olan..." tabiri, Kur'an'ı Kerim'de genellikle "Mümin olan" anlamındadır. Mülkün sahibi Allah'tır. Makro ve mikro evrende her şeyi yaratan, yöneten ve varlığını devam ettiren O'dur.²⁰¹ Peygamberler ve diğer insanlar, özellikle yöneticiler de yüklendikleri görev ve sorumlu tutuldukları emanet çerçevesinde mülkiyet, siyasî güç ve sorumluluk sahibidirler. Mutlak hâkimiyetin Allah'a ait olması, insanın cüz'î ve bölgesel hâkimiyetine mani değildir; aksi hâlde sorumluluğun bir anlamı kalmazdı! Mümin olan yöneticiler, görevlerini Allah'ın Kitab'ı ve elçisinin rehberliği çerçevesinde; en azından onları göz ardı etmeksizin sürdürür, görev ve sorumluluklarının idrâkinde olur ve adaletle yönetirlerse, yönetilenlere de yönetime saygı, emir ve yasaklara itaat şart olur!

Kur'an'a ve Sünnete götürün; meselenizi onlar vasıtasıyla çözün! Kanaatimizce bu öneri, mahkemelere intikal etmemesi gereken küçük ve münferit olaylar hakkındadır. Egoizmin, bencilliğin, hırs ve öfkenin araya girebileceği tartışma ve nizalar, sorunları çözmek yerine daha da alevlendirme kabiliyetine sahiptir. O nedenle, nizaya girmeden meseleyi Kur'an'a ve Sünnete arz etmek hem yöntem bakımından daha iyi hem de hakka ve adalete uygun bir sonuca varılması bakımından en güzel bir davranıştır. (Krş. 4/65) Bu hususta toplum içerisinde sözü dinlenen adâlet, hikmet ve tecrübe sahibi

²⁰⁰ Nisa: 4/59; Şaravî, IV, 2356.

²⁰¹ Bakara: 2/30.

büyüklerin oluşturduğu bir kuruldan da söz edilebilir. Maksat iş büyümeden ve mahkemeye intikal etmeden sorunu halletmektir. Hucurat suresindeki “*Müminlerden iki grup birbiriyle savaşıyor olursa, derhâl aralarını bulun! Şayet onlardan biri diğerine karşı taşkınlık ederse, Allah’ın emrine gelinceye dek siz de onunla savaşın! Sonuçta Allah’ın emrine gelirse, artık aralarını adaletle düzeltin ve adil davranın! Muhakkak ki Allah adil davrananları sever. Müminler, ancak kardeşlerdir; kardeşlerinizin arasını bulun ve Allah’a karşı gelmekten sakının ki size de merhamet edilsin!*” (Hucurat, 49/9, 10) ayeti de bunu söylüyor olabilir...”²⁰²

“Allah, kendisine, Peygamberine ve ulu’l-emre itaat sınırlarını belirlemiştir” ifadesini Ebu Cafer şu şekilde yorumlamıştır: “Allah Teâla, kullarına itaat çerçevesini şöyle belirlemiştir: ‘Ey iman edenler, emirleri ve yasakları hususunda rabbinize karşı itaatkâr davranın. Hz. Muhammed (a.s)’a yapacağınız itaat Allah’a yapılmış gibi sayılacağından Hz. Muhammed (a.s)’a da itaat edin.’”²⁰³

Şaravî, “*Allah’a itaat edin; elçiye itaat edin*”²⁰⁴ Ayetin tefsirinde Allah’a ve Peygamberine itaat şartını Allah’a iman etmeye bağlamaktadır. O, ayetin başında “*Ey iman edenler*” (Nisa 4/59) Hitabının olmasını itaatın ancak iman ile gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Ona göre ayette “*Ey iman edenler*” Yerine Ey insanlar ifadesinin kullanılmaması itaatın iman ile gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır. Yani Allah, kullarının iman ettiği sürece kendisine itaat etmek zorunda olduklarını emretmektedir.²⁰⁵

Şu ayeti kerime Şaravî’nin görüşlerini destekler mahiyettedir: “*De ki: ‘Allah’a ve Peygamber’e itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez*” (Ali İmran 3/32) Şaravî demiştir ki: Rasul bize kendisine itaati emretmedi, fakat bize Allah’a itaati emretti. Bundan dolayı Allah teala da taati tekrar etmedi. Ayet-i kerimde de görüldüğü üzere Allah Tela itaat şartını isyan etmemeye bağlamıştır.

Başka bir yerde de Şaravî görüşlerini şu şekilde serdetmektedir: “Al-i İmran suresinin 32’nci ayetine baktığımızda Allah Teâlâ’nın kendisi ve Peygamberi için itaat emrini ayrı ayrı zikretmediği görülmektedir. Yani “*İtaat edin*” emir kipi hem Allah’a hem de Peygambere itaat emrini kapsamaktadır. Bu da, itaat kime yapılır? sorusuna

²⁰² Duman, Beyânu’l-Hak, III, 323.

²⁰³ Taberî, VIII, 495.

²⁰⁴ Nisa: 4/59.

²⁰⁵ Şaravî, I, 1614.

Allah ve Resulüne cevabını doğurmaktadır. Zira Allah’a ve peygamberine itaat ona imandır. Allah’ ve Peygamber’e muhalefetin küfür ile hükmedileceğini belirterek yukarı da geçen ayetin tefsirinde itaat hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedirler: ‘Allah’a itaat, O’nun emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından alıkonulmak ile olur. Peygamber’e itaat ise O’nun davetine icabet ve sünnetini ihya etmek ile mümkün olabilir. Allah’ın emirlerine muhalefet, Peygamberin davetinden yüz çevirme ise küfür ile hükmedilmektedir.’²⁰⁶

“Allah’a ve Peygambere itaat edin ki size merhamet edilsin.”²⁰⁷ Ayeti Kerimesinde ise merhamet olgusunun itaat emri ile şartlandırıldığı görülmektedir. Şart göz önünde bulundurulduğunda, Allah’a itaat edilip Peygambere itaat edilmemesi merhametten mahrum kalınacağı anlamı ayetin muhtemel anlamlarından bir tanesidir denilebilir. Bu da Allah’ın merhametine mazhar olabilmeyi hem Allah’a hem de Peygambere itaat etmeyi gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda geçen ayetin tefsirinde Kurtubî, “Allah’a itaat edin” ayetin tefsirini farzları yerine getirme hususunda Allah’a itaat edin şeklinde tefsir ederken; “Peygambere itaat edin” ayetini de sünnetleri yerine getirme hususunda Peygambere itaat edin şeklinde tefsir eder. Bazıları da zikredilen ayetin tefsirinde faizin haramlılığı hususunda Allah’a; tebliğ edilen her türlü haram hususunda da Peygambere itaat edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Allah teala sabrettiklerinden dolayı Bedir’de müminlere zafer nimetini hatırlattı. Ve onlara az sayıda olmaları ve savaşıacak aletlerinin azlığına rağmen kendilerini desteklediğini hatırlattı. Onlardan da bu nimetine karşılık şükür olması için itaat istedi.²⁰⁸ İbn Abbas da ayette geçen itaatı faizin haramlılığı ve terki ile tefsir etmiştir.²⁰⁹

“Ey iman edenler! Allah’a Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.”²¹⁰ Birçok Müfessir ve ilim ehline göre Ayeti Kerimede Allah Teâla, Müminleri muhatap görmüş ve onları kendisine, Peygamberlerine ve kitabına iman etmeye davet etmiştir.

²⁰⁶ Şaravî, I,s.931.

²⁰⁷ Ali İmran:3/32.

²⁰⁸ Kurtubî,VI, 19; el-Müntahab, I, 90.

²⁰⁹ İbn Abbas, I, 56.

²¹⁰ Nisa:4/136.

Ancak Nesefi ve Hakkı'ya göre ayette Müminler itaat etmeye davet edilmişlerdir. Bir nevi Müminlere imanlarını ve ibadetlerini sürdürmeleri emredilmiştir.²¹¹

Yukarıda geçen ayetten anlaşılacağı üzere Allah Tela Müminlerden imanlarını sürdürmelerini istediği gibi kendisine ve elçisine karşı başkaldırmamaları hususunda da uyarmaktadır. Çünkü başkaldırma Allah'tan ve Peygamberden uzaklaşmak/teberri etmek demektir.

*“Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve elçisine itaat ederse, onu altından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur. Kim Allah'a ve elçisine isyan eder ve onun sınırlarını aşarsa, onu da içinde ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azab vardır.”*²¹²

Ayeti kerimeden anlaşıldığı gibi Allah Teâlâ itaat sınırlarını belirlemiş, kendisine ve Peygambere karşı başkaldıranları da cehennem ateşiyle cezalandıracağını vaat etmiştir. Buna karşılık emirlerine ve yasaklarına uyanları da cennet ile müjdelemiştir.

*“Allah ve Resûlü bir iş hakkında Hüküm verdikleri zaman, hiçbir Mü'min erkek ve hiçbir Mü'min kadın için kendiışleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır.”*²¹³

Başka bir ayette de Allah Teâlâ başkaldırma cezası ile ilgili şu şekilde buyurmaktadır: *“(Benim görevim,) Yalnızca Allah'tan olanı ve O'nun gönderdiklerini tebliğ etmektir. Kim Allah'a ve O'nun elçisine isyan ederse, içinde ebedi kalıcılar olmak üzere onun için cehennem ateşi vardır.”*²¹⁴

İbn Abbas, Beydavî, İbn Kesir, Zemahşerî ve Nesefî gibi müellifler tefsirlerinin muhtelif yerlerinde isyanın mahiyeti ile alakalı görüşlerini dile getirmişlerdir. Adı geçen müfessirlerin ortak kanaati şu yöndedir: “İsyan, mirasta, paylaşım, yetim haklarında ve yasaklarla ilgili belirlenen sınırları aşmada olur.”²¹⁵

²¹¹ Nesefî, I, 404-405

²¹² Nisa:4/13-14.

²¹³ Ahzab: 33/36.

²¹⁴ Cin:72/23.

²¹⁵ İbn Abbas, I, 66; Beydavî, XV, 361-362; İbn Kesir, III, 302; Keşşaf, I, 487.

*“(Ey Muhammed!) Sana ganimetler hakkında soruyorlar. De ki: "Ganimetler Allah'a ve Resûlüne aittir. O halde, eğer mü'minler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin, Allah ve Rasûlüne itaat edin.”*²¹⁶

Aslında sınırları aşmanın cezası en şiddetli olanıdır. Ve bu ceza cehennemdir. Çünkü haddi aşmak, mirasta hile yapmaya yoksulluk ve fakirliğe neden olan haram lokma yemeye ve fuhşun yayılmasına sebep olan en bariz etkindir. Yine müfessirlerin görüşlerinden anladığımız kadarı ile haddi aşmamak, hakları ve görevleri eda etmek iman etmiş bütün Müslümanlar üzerine farzdır.

İman ile muttasıf olanlar, Allah’a itaat eder ve resulünün emrettiğine razı gelirse onlar Allah’ın rızasına, muhabbetine ve Naîm cennetini kazananlardır. Onlar mutlak hayra ulaşmışlardır.²¹⁷ Bütün bunlar hiç şüphesiz Allah’a itaat ve ondan korkma ile gerçekleşir. Ancak biliyoruz ki itaat gerçek manada iman etmeyi, aynı şekilde kalplerindeki iman ile halis ibadet etmeyi gerektiren sadık imanı gerektirir. İşlerinde Allah ve Resulünün hüküm vermesini istediklerinde -velev ki isteklerine muvafık veya muhalif olsun- onlar işittik ve itaat ettik derler. Yani bizler Allah ve Resulünün hükmünü işittik ve tereddütsüz itaat ettik.²¹⁸ Rabbani velilik Allah’ın emirlerine uyma, şirk ve dalaletten uzak kalmakla gerçekleşir. Hidayetin şartı itaattir. Bundan dolayı Allah’ın emirlerine itaat etmeli ve onun yoluna tabi olmalıyız. Bu meyanda Allah şöyle buyurur; *“Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin” de. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluğu ancak ona ait; size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnızca size aittir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yola erersiniz. Peygamber düşen ancak apaçık bir tebliğdir. Onlara deki: Allah’a ve Rasülü’ne tam bir sadakatle, amellerinizin de göstereceği şekilde itaat edin.”*²¹⁹ Kişinin itaati sağlam itikat ve halis niyet ile zahiri veya batiniidir. Ayetteki tekrarı ise itaatin vucubiyetini gösterir.

Allah bu ayette sadece resulüne itaatin vacip olduğunu ve namaz kılmayı, zekât vermeyi ve sadece kendisine itaat etmeyi emrediyor; Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Resule itaat edin ki size merhamet edilsin. (Nur 24/56) Ayetinde Allah namaz kılmayı, zekât vermeyi ve peygambere itaat ile bitirmiştir. Namazı emrediyor çünkü

²¹⁶ Enfal: 8/1.

²¹⁷ Komisyon, el-Müntehab, Müessesetü’l-Ehram, Mısır 1416/1995, I, 250; Muhammed Muhammed Abdüllatif el-Hatib, Evdahü’t-Tefasir, el-Matbaa’l-Mısriyye, Kahire 1964, I, 431; Sadî, I, 322; Fethü’l-Beyan, V, 185.

²¹⁸ Komisyon, el-Müntehab, I, 527; Sadî, I, 527; Zehrâtü’t-Tefasir, X, 5214; Fethü’l-Beyan, IX, 251.

²¹⁹ Fethü’l-Beyan, IX, 253; el-Mehasin, VII, 402; Komisyon, el-Müntehab, I, 528.

namaz ve zekât imandandır. Zekât Rabbin gazabını söndürür. Namaz, kul ile rabbi arasındaki bağıdır. Bundan dolayı Resule itaat, ancak tam bir bağlılık ve sadık iman ile olur.²²⁰

Allah ayette müminleri zikrediyor ve onları isimleri ile tanıtıyor. Onları kendisine ve resulüne iman edenler olarak anlatıyor; Müminler ancak Allah’a ve Peygamberine inanan, onunla beraber toplumu ilgilendiren bir iş üzerindeyken ondan izin almadan çekip gitmeyen kimselerdir. O halde bazı işlerini görmek için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir (Nur 72/23). Ayetin mefhumundan, mü’minlerin Allah ve Resulüne imanlarının gerçekleşmesi, ancak iman ve taat ile olduğu beyan ediliyor. Çünkü onlar Vela ve Bera’nın gereklilerindendir. *“Sadık müminler Allah’a ve Resulüne iman eden ve onu bir işte tek başına bırakmayanlardır. İşte onlar Allah’a ve Rasûlüne imanda sadık olanlardır. Öyle ki cihat veya herhangi bir iş için toplandıklarında onun izni olmadan oradan ayrılmazlar.”* Vahidi, ayetin Hendek kazıldığında indiğini söyler. Çünkü münafıklar her zaman yaptıkları gibi, izin almadan orayı terk ederlerdi. Bundan dolayı Allah, kendisine ve Resulüne yapılan itaatin makbul ibadetlerden saymıştır. Allah buyuruyor ki; *“Ey iman edenler Allah’a itaat edin, Peygambere itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın. Buna mukabil Allah’a ve Peygambere isyan amelleri batıl kılar.”*²²¹

*“Ey insanlar! Allah’a ve Peygamberine inanasınız, ona yardım edersiniz, ona saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah’ı tespih edersiniz diye peygamberi gönderdik.”*²²² Ayette iman emrinden sonra, peygambere tazimi emreder ve onun zatını tesbihe has kılar. Peygambere saygı, tazim sadece belirli vakitlere hasr edilmemelidir. Bilakis her zaman ve mekânda olmalıdır. Allah’ı tesbihe gelince, Allah zikri güneşin doğumundan önceye ve batışından öncesi ile sınırlamıştır. Allah’ın bundan maksadı zikir ile itaat arasında fark yapmaktır. Çünkü zikir için münasip ve belirli vakitler vardır. Ama itaat için ne zaman ne de mekân vardır. Hatta konuşma ve hitap esnasında, Allah edebi terk etmememizi bize öğretiyor. Çünkü peygamber efendimiz, Yahudilerin, Hristiyanların ve Kureyşlilerin tasvir ettikleri gibi değildir. Onlar onu söylediklerinde

²²⁰ Komisyon, el-Müntehab, I, 530; el-Vahidî, Ali b. Ahmed b. Muhammed, el-Veciz fi tefsiri’l-kitabi’l-Azizi, Daru’l-Kalem-ed-Daru’s-Şamiyye, Dimeşk 1415, I, 722.

²²¹ İbn Abbas, I, 66; Beydavî, II, 64; İbn Kesir, II, 302; el-Keşşaf, I, 487; el-Hazın, I, 353.

²²² el-Hazın, I, 289.

Muhammed, çağırıldıklarında da Ya Muhammed derlerdi. Bunu Peygamberi, Mü'minlerin önünde küçük düşürmek için kullanıyorlardı. Aynı şekilde onunla konuştuklarında seslerini de yükseltiyorlardı. Allah Mü'minleri bunlardan nehy ediyor ve buyuruyor ki; Ey İman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmanın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşuna gider.²²³

3.1.3. Müminlere Olan Velâ ve Berâ

Müminlere olan vela ve beranın hakikati Allah'tan gelen emirlerdir. Çünkü Allah Teala onların velisi ve yardımcısıdır. *“Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler.”*²²⁴

*“Hani sizden iki takım (paniğe kapılarak) çözülmeye yüz tutmuştu. Hâlbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler.”*²²⁵

*“İman edenler ancak, Allah'a ve Peygamberine İnanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.”*²²⁶

Bu sebeple *Fethu'l-Beyân* Tefsiri'nde, Allah Tealanın “Allah onların velisidir.” kavlinin izahında “Yani yardımcısı, koruyucusu ve işlerini muvaffakiyet ve korunmuşlukla üstlenendir.”²²⁷ şeklinde geçmektedir. Zira Allah Teala kullarını korur ve onları hayra muvaffak kılar. Bu da onların Allah'a olan ihlasları sebebiyledir.

Kasımî de “iki taife” (ayeti) ile ilgili olarak şunları eklemiştir: “Allah onları başarı ve koruma ile destekler. Artık müminler bütün işlerinde, yalnız ve yalnız Allah'a tevekkül etsinler, çünkü O onlara yeter.”²²⁸

“Kur'an'da İslâm, yani Allah'a içtenlikle boyun eğme ve kulluk, aynı zamanda karanlıkların zıddı olan bilgi, iman ve güzel ahlâkın sonucu kazanılmış olan aydınlanmışlığın sembolüdür. Her gerçek kul/mümin, aynı zamanda münevver bir

²²³ Komisyon, el-Müntehab, I, 530; el-Vahidî, I, 722.

²²⁴ Enfal:8/2.

²²⁵ Ali İmran:3/122.

²²⁶ Hucurat:49/15.

²²⁷ Gannuci, *Fethü'l-Beyan*, II, 324.

²²⁸ Kasımî, *Mehasinü't-Tevîl*, II, 401.

İnsandır. Bilgisizlik, gaflet, aldanmışlık, şirk, küfür, nifak gibi kötü hasletler insanı doğru yoldan, sonra da insanlıktan uzaklaştıran karanlıkların sembolüdür. Allah, her insanı lütfettiği fitrî din, akıl, peygamber ve vahiy ile cehaletten aydınlığa çıkarmak istemiştir. Allah'ın dışında tanrı sanılan ya da bağlanılan her batıl tanrı ise, İnsanları aydınlıktan ve doğru yolundan saptırır, dipsiz karanlıklara sürükler... İşte, düşünen İnsanlar için Allah'ın bir mümine dostluğu ile onların dostlukları arasındaki fark budur.”²²⁹

Fi Zilal'de ayetin tefsirinde, Rasulullah ve ashabının savaştığı gazveler, savaşta yardımsız bırakılmanın sebebi, Münafıkların yaptığı fitneler, sırları ifşa etmeler, hileler, tuzaklar, aldatmalar ve çirkinlikleri, savaşta ve gazvelerde geri kalmaları, zaferde şayialar yaymalarından bahsetmektedir. Allah subhanehu ve Teala, onların velisi ve yardımcısı olmakla müminlere ayrıcalık/lütufta bulunmuştur. Allah (c.c) şöyle buyurmuştur: “*Hayır! Yalnız Allah yardımcınızdır. O, yardımcılarının en hayırlısıdır.*”²³⁰

Bu ayetle alakalı olarak müfessirlerin ortak sözü, ayetin açık ifadesinden de anlaşıldığı üzere şudur: “Allah Teala Müminlerin eksikliklerini/kusurlarını giderendir.” Bu kavil Müfessirlerin ittifak ve icma ettiği bir husustur. Taberi de bunu şöyle açıklamıştır: Bu ayetin manası, Allah sizin eksikliklerinizi giderendir.²³¹

İbn Kesir de Tefsirinde durumu, itaat ve müminlerin Allah' veli edinmeleri ile izah etmiştir. Burada Allah'ın müminlerin velisi olması, yardımcısı olmasıdır. Ardından da şöyle demiştir: Burada Allah kendisine itaati, kendisini veli edinmeyi, kendisinden yardım istemeyi ve kendisine tevekkülü emretmiştir.²³²

Menar Tefsiri'nde Reşid Rıza, müminlerdeki Allah'a olan vela ve beranın Allah Teala'nın onların işlerini üstlenmesi ve onlara yardım etmesi olarak kaydettikten sonra şöyle der: Size vadetmiş olduğu hususi inayetiyle işlerinizi üstlendiği vakit gerçek veli ve sizi muzaffer kılacak kudret sahibi muhakkak Allah'tır.²³³

Alusi de Allah'ın hakiki veli ve onları zafere ulaştıran olduğunu ve zaferin ondan olduğunu: Allah sizin yardımcınızdır, başkası değil. O halde Mevlanız olan Allah'a itaat edin, diyerek açıklamıştır. Muhabbetullah zaferdir. Senin Allah'a olan muhabbetin

²²⁹ Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 127.

²³⁰ Al-i İmran: 3/150.

²³¹ Taberi, VII, 277. Taberi'ye göre bu kavil, müfessirlerin üzerinde icma ettiği bir husustur.

²³² İbn Kesir, III, 207.

²³³ M. Reşid Rıza, *Menar*, IV, 145.

sebebiyle O seni destekler ve sana yardım eder. Mevla'yı da şöyle tarif eder: Buradaki Mevla, zafer veren ve yardım eden manasındadır. Ve bu lafız sadece zafer ve yardıma delalet etmez, bununla birlikte muhabbet, karşılıklı sevgi ve yakınlığın kemaline de delalet eder. Zafer bu manalar ile beraber gelir. Zira her kimi Allah sever, muhakkak onun yardımcısı olur.

Allah zararlı olanı da fayda vereni de en iyi bilir, bu sebeple onun velimiz ve yardımcımız olmasıyla yetinmemizi bize emretmektedir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: “Allah sizin düşmanlarınızı çok daha iyi bilir. Allah dost olarak yeter, Allah yardımcı olarak yeter.”²³⁴

Sadi ise “Veli olarak Allah kâfidir.” ayetindeki velayetin manasını şöyle açıklar: kullarının hallerini üstlenir, bütün işlerinde onlara ihsanda bulunur ve saadet ve kurtuluşlarını elde edeceği şeyleri onlara müyesser kılar; “Yardımcı olarak Allah kâfidir.” ayetini de şöyle açıklar: düşmanlarına karşı onları muzaffer kılar, onlara karşı sakınmaları gereken hususları açıklar, onlara karşı yardım eder. Dolayısıyla buradaki Allah velayeti hayırların elde edilmesi, yardımı da şerhlerin yok edilmesidir.²³⁵

Bu manayı İbn Abbas'ta da buluruz, nitekim şöyle demiştir: “Veli olarak” yani koruyucu olarak.²³⁶ Beğavi'nin ise onu, Allah subhanehu ve tealadan kullarına kendisinin veli oluşu ile yetinilmesine dair bir emir olarak tefsir ettiğini görürüz. Bu sebeple Zeccac'dan naklen şöyle der: bunun manası, Veli ve yardımcı olarak Allah ile yetinin, demektir.²³⁷

Hazin de, “Allah Veli olarak yeter.” ve “Allah yardımcı olarak yeter.” ayetiyle ilgili Müfessirlerin söz birliği ettiği mananın “1. Yani işlerinizi üstlenen ve yerine getiren olarak yeter. Allah Teala kimin velisi olursa, ona kimse zarar veremez.2. Yani size onlara karşı yardım eder, artık onun velayet ve yardımına güvenin.” olduğunu kaydetmiştir.²³⁸

İşte bu sebeplerle Allah subhanehu ve teala müminler tarafından olan velayı kendisine has kılmıştır. Acizlik ve ihtiyaçlarının karşılanması hallerinde kendisine yönelinmesini istemiştir. Zira müminler de darlık vakitlerinde O'na sığınır. Allah

²³⁴ Nisa: 4/45.

²³⁵ Sadi, I, 180.

²³⁶ İbn Abbas, I, 71.

²³⁷ Beğavi, II, 230.

²³⁸ Hazin, I, 385.

teala onlardan şöyle bahsetmiştir: “İman edip salih ameller işleyenlere gelince, (Allah) onların mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek ve lütfundan onlara daha da fazlasını verecektir. Allah’a kulluk etmekten çekinenlere ve büyüklük taslayanlara gelince; (Allah) onları elem dolu bir azaba uğratacaktır ve onlar kendilerine Allah’tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır.”²³⁹

Taberi ayetin manası hakkında şöyle der: Allah’a kulluk etmekten çekinenler ve büyüklük taslayanlar, Allah kendilerine elim bir azapla azap ettiğinde kendileri için, azabından onları koruyacak kurtaracak bir dost ve başlarına gelen belayı onlardan def edecek bir yardımcı olarak Allah’tan başka kaçacak bir yer bulamazlar.²⁴⁰ İşte bu Halık’ın sıfatıdır ki O Veli ve yardımcıdır, kullarına yardım edendir, sıkıntılarda ve ihtiyaç zamanında onları kurtarandır. Sadi de bu kavilde olarak şöyle demiştir: mahlûkattan kendilerine veli olacak hiç kimseyi bulamazlar ki istediklerini elde edebilsinler, yine kendilerine yardım edecek birini bulamazlar ki korktukları şeyi onlardan def etsin. Merhametlilerin en merhametlisi de onlardan beridir, onları ebedi azaplarına terk etmiştir. Ve Allah Teala onlar için ne hükmetmişse artık onun hükmünü geri çevirecek ve kazasını değiştirecek de yoktur.²⁴¹

Allah Teala taatini kendisine ve Rasulü’ne vela ve beranın gereği kılmıştır. Allah Teala şöyle buyurur: “Kim peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur. Kim yüz çeirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.”²⁴²

“Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana itaat ederse, kesinlikle Allah’a itaat etmiş olur; bana karşı gelen de Allah’a karşı gelmiş olur! Kim, (mümin olan) yöneticisine itaat ederse, kesinlikle bana itaat etmiş olur, ona karşı gelen de bana karşı gelmiş sayılır!”²⁴³

Taberi şöyle diyor: Ey insanlar, sizden kim Muhammed’e itaat ederse, ona itaati ile bana itaat etmiş olur. O halde artık sizler onun sözünü dinleyin ve emrine boyun eğin. Zira o her ne kadar size bir şey emrediyorsa da aslında benim emrimle emrediyor; aynı şekilde size neyi yasak ediyorsa, benim nehyimle yasak ediyordur. Sizden hiç

²³⁹ Nisa: 4/173.

²⁴⁰ Taberi, IX, 427; Beğavi, II, 315; Kattan, I, 370.

²⁴¹ Sadi, I, 216.

²⁴² Nisa: 4/80.

²⁴³ Nisa: 4/59; İbn Kesir, Tefsir, II/319; Duman, *Beyânu’l-Hak*, III, 332.

kimse, biz üstün gelmek isteyerek “Muhammed de bizim gibi bir beşerdir.” demesin!²⁴⁴ Bu sebeple Allah teala, müminlere her hususta peygambere itaati emretmiş. Şöyle buyurmuştur: “Allah’ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah’a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah’ın azabı çetindir.”²⁴⁵

“Allah’ın müminlere yapmış olduğu bu ikazın, yapılan taksime rıza göstermeyen iki sahabî hakkında olduğu söylenmiştir. Rivayete göre, Ensar’dan iki kişi, “*Bütün fedakârlıklar Ensar’a, mallar ise, muhacirlere, öyle mi!...*” diyerek hoşnutsuzluklarını ihsas ettirmişlerdi. Yüce Allah, ‘Resûlüm bu fey’den size neyi vermişse, onu alın; vermediği şey hakkında “Bize niye vermedi?” veya “Neden hep muhacirler arasında taksim ediyor?” şeklinde ileri geri konuşmayın!’ buyurarak, haksız yere elçisine itiraz edilmesini hoş görmemiştir.

Haddizatında Muhacirler, Allah’a ve ahiret gününe imanlarını doğruladıkları ve Allah rızası için dinine ve elçisine yardımcı olup doğru yolda sadakatle yürüdükleri için, böyle bir ayrıcalıklı muameleyi çoktan hak etmişlerdir.!”²⁴⁶

Ayet-i kerime müminlere, peygamberinizin din adına koyduğu kaidelerin alınması, sakınılması gerekenden de sakınılmasını açıklamıştır. Bundan dolayı Şaravî’nin şöyle dediğini görürüz: Peygambere itaat Allah’tan bir emirdir ve peygambere itaat Allah’a itaattir. Bu mantıki bir durumdur, çünkü o bir elçidir; kim elçiye itaat ederse, onun itaati aslında Allah’a olur. Zaten elçi/Rasul de kendisini gönderenden tebliğ yapar. Böylece Allah tealaya taat ile Rasul’e taatin arasını bağladı. Ayetteki, taatin birliğine ve taatte ikisi arasında bir tefrikanın olmamasına olan delalet de zaten budur. Muhammed (s.a.s.) Allah’ın Rasulü’dür ve O’ndan aldığı vahyi tebliğ etmektedir. O’na itaat Allah tealaya itaattir.

Diğer müfessirlere göre de durum böyledir. Onlar da bunu itaat ve Rasul için velâ ve berâ olarak tefsir etmişlerdir. Allah tealanın “Kim peygambere itaat ederse, Allah’a

²⁴⁴ Taberi, VIII, 561.

²⁴⁵ Haşr: 59/7.

²⁴⁶ Duman, *Beyânu ’l-Hak*, III, 377.

itaat etmiş olur.” ayeti hakkında, Allah teala bize Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem’e itaatin kendisine itaat olduğunu söylemiştir. Müslim’in Sahih’inde şöyle bir rivayet gelmiştir: Ebu Hureye’den (r.a.), o da Nebiyyullah sallallahu aleyhi vesellem’den; kendisi şöyle buyurdu: “Kim bana itaat ederse, Allah’a itaat etmiştir. Kim de bana isyan ederse, Allah’a isyan etmiştir. Yine kim emire itaat ederse, bana itaat etmiştir. Kim de emire isyan ederse, bana isyan etmiştir.”

“De ki: “Göklerin ve yerin yaratıcısı olan, beslediği hâlde beslenmeye ihtiyacı olmayan Allah’tan başkasını mı dost edineceğim.” De ki: “Bana, (Allah’a) teslim olanların ilki olmam emredildi ve sakın Allah’a ortak koşanlardan olma (denildi).”²⁴⁷

Ayette, hitabın peygamber Muhammed sallallahu aleyhi vesellem’e olduğunu ifade eder: Ey peygamber, de ki: Ben Allah’tan başkasını ilah ve yardımcı edinmem. O tek başına gökleri ve yeri daha önce hiç olmamışken ilk defa düzenle yaratandır. Allah tealanın “Allah’tan başka bir dost edinmem” kavlinden murad: ancak hiçbir ortağı olmayan Allah’ı dost edinirim, çünkü o “Göklerin ve yerin yaratıcısıdır” yani onları hiçbir misal olmadan yoktan var edendir.

Sadi de şöyle der: ilahî hitab Allah Rasulü Muhammed sallallahu aleyhi vesellem’edir. Burada işleri düzenleme, eşsiz yaratmaya izafe edilmiştir. Şu Allah’a şirk koşanlara de ki: Allah’ı bırakıp da şu aciz mahlûkları mı dost edineyim? Onlar beni sahiplensinler ve bana yardım etsinler? Hayır, ben Allah’tan başka bir dost edinmem, çünkü O, göklerin ve yerin yaratıcısıdır, onları yaratıp işlerini düzenleyendir.²⁴⁸

Kuşeyri, ayette konuşanın halinin, peygamberin hali ile vafedildiğini belirtmiştir: Allah beni güzel velayetiyle ikramlandırdıktan sonra ben ondan başkasını mı dost edinirim? Ve bana inayetinin aydınlığı ulaştıktan sonra ben iki âlemde de başkasına mı bakarım? Bu gerçekten zannen ve takdiren imkânsızdır.²⁴⁹

Nesefi’nin “Veli”nin sıfatlarını, yardımcı ve mabud diye tefsir ettiğini görürüz. İbn Atıyye ise şöyle der: Nebi’den nankörlüğe gelen cevap “Asla!” olmuştur. Taberi’ye

²⁴⁷ Enam, 6/14.

²⁴⁸ Sadi, I, 251.

²⁴⁹ Kuşeyri, Abdulkerim b. Hevazin, *Letaifu’l-İşarat (Tefsiru’l-Kuşeyri)*, Thk. İbrahim el-Bisyuni, el-Hey’el-Misriyye’l-Amme li’l-kitab, Mısır 1339, I, 463; Nesefi, I, 494.

göre, mevzu peygamberle alakalıdır: Onu putlarına tapmaya çağıranlar için, inkâr için bu sözleri söylemesi emrolununca ayet onların bu sözüne cevaben gelmiştir.²⁵⁰

Hazin de şöyle demiştir: Müşrikler Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem'i babalarının dinine çağırınca, Allah teala onların aleyhine cevaben bu ayeti indirmiş ve şöyle demiştir: Ey Muhammed onlara de ki "Allah'tan başkasını mı dost edineceğim?" rab ve mabud, yardımcı ve destekçi olarak. Soru cümlesidir, inkâr manasındadır. Yani Allah'tan başka dost edinmem." demektir. "Göklerin ve yerin yaratıcısı" onları ilk defa ve eşsiz yaratan. "O yedirir ancak yemez." Yani rızıklandırır fakat kendisi rızıklanmaz. Burada Allah kendini mahlûkattan müstağni, mahlûkat ise O'na muhtaç bir Rab, yardımcı, dost ve mabud olarak vafetti.²⁵¹

Müminlerin Allah'a olan velasının vasıflarından biri de şudur: Onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever; itaatkâr, aralarında merhamet ve sevgi ile muamele ederek, karşılıklı hürmet, yardımlaşma ve aralarında Allah için muhabbet ile müminlere kardeş olurlar. Allah teala buyuruyor: *"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."*²⁵²

"Allah'ı sevmek ve Allah tarafından sevilme, bir insan için hem dünyada hem de ahirette erişilebilecek iyiliklerin, güzelliklerin, saadet ve mutlulukların en büyüğü, en yücesi, en âlâsı ve en haşmetlisidir! Ancak bu sevgiye, sevgi denilir ve buna canlar, bin defa olsa da feda edilir. Bilinmelidir ki bu sevgi ancak, nefsini gerektiğince tanıyan ve Allah'ı imkânı ölçüsünce takdir edebilen bilge/ârif müminlerin harcıdır. Bu sevgi, Resûlullahı nefsinden de evlâ bilen, onu kendisine örnek edinen, numune-i imtisal olan ahlâkıyla ahlâklanan ve adım adım izini takip edip dinden büyük bir pay sahibi olmuş er kişilerin/rical kârıdır. (Krş. Âl-i İmran, 3/31) Bu sevgi, cennet ve içindekiler de dâhil, hiçbir karşılık beklemezsiniz, canını Allah yolunda satabilen, ölüm gelene dek imanında

²⁵⁰ İbn Atıyye, Abdülhak b. Ğalib, *el-Muharrer*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, II, 273; Taberi, XI, 282.

²⁵¹ Vahidi, *el-Veciz*, I, 347.

²⁵² Maide: 5/54.

ve davasında sabırla, kararlılıkla cihattan cihada koşabilen gerçek müminlerin hakkıdır. Bu sevgi ancak Yunus misâli;

Cennet cennet dedikleri – Birkaç melek birkaç hûrî...

İsteyene ver anları – Bana seni gerek seni...

Rabia el-Adeviyye misali;

Sen tatlı ol da koy hayat acılarla dolsun,

Sen hoşnut ol da isterse tüm yaratıklar dargın olsun.

Seninle aramız iyi olduktan sonra, âlemlerle bozuk olsa ne çıkar!

Senin sevgin olduktan sonra, gerisi boştur,

Çünkü toprağın üstündeki her şey topraktır...²⁵³ diyebilenlerin işidir. Yine bilinmelidir ki “Allah’ı seveni Allah da sever.” üstelik “Allah bir mümini severse, onu başkalarına da sevdirebilir...”²⁵⁴

Nesefi, Allah tealanın “Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler.” kavlini; Allah onların amellerinden razı olur, onunla onları över, onlar da Allah’a itaat ederler ve O’nun rızasını üstün tutarlar, diye tefsir etmiştir.²⁵⁵

Hazin, muhabbetin veladan kaynaklandığını şöyle ifade etmiştir: Allah tealanın kuluna muhabbeti: onu nimetlendirmesi, taatine muvaffak kılması ve onun için razı olacağı amele yöneltmesi, taatinde en güzel mükâfatı vermesi, onu övmesi ve ondan razı olmasıdır. Kulun Allah azze celle’ye muhabbeti ise: taatine koşması, rızasını arzulaması, onun gazabını ve cezalandırmasını gerektirecek fiilleri yapmaması, Allah katında kendisini yakınlatacak şeylere yanaşmasıdır.²⁵⁶ İşte bu vela ve beradandır. Allah teala kendisine, rasulüne ve müminlere olan velayı tarif etmiş ve müminleri “Sizin dostunuz ancak Allah’tır, Resûlüdür ve Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.”²⁵⁷ diye vasfetmiştir.

²⁵³ Seyyid Kutub, *Fi Zılali’l-Kur’an*, III, 453.

²⁵⁴ Âl-i İmran: 3/31; Meryem: 19/86; Duman, *Beyânü’l-Hak*, III, 760-761.

²⁵⁵ Nesefi, I, 454.

²⁵⁶ Hazin, II, 55.

²⁵⁷ Maide: 5/55.

Allah'ın velayeti iman ve takva ile elde edilir. Takva sahibi her mümin Allah'ın velisidir. Her kim Allah'a dost olursa Rasul'ün de velisi olur. Allah ve Rasulü'nün velisi olduğu kimsenin de elde edeceği dostluk tam olur.²⁵⁸

Denilmiştir ki bu ayetler Ubade b. Samit ve Abdullah b. Selam hakkında nazil olmuştur. Ubade, Yahudilikten teberri ettiğinde “Kim Allah'ı, O'nun peygamberini ve inananları dost edinirse...” ayeti gelmiştir. Ubade şöyle demiştir: “Ben onların ve Yahudilerin velayetinden Allah'a ve Rasulü'ne teberri ettim. Benim Allah ve rasulü'nden başka velim/dostum yoktur.”²⁵⁹

Müminlerin velayeti, Allah subhanehu ve teala ve Rasulü ile kayıtlıdır. “Ey müminler, sizin dostluğunuz ancak Allah'a ve Rasulü'nedir. Size O'ndan başka yardım edecek bir yardımcı yoktur.” Veli (yardımcı), rukü edenler (boyun büklenler), Allah'ı ve Rasulü'nü dost edinenler (o ikisini dost ve yardımcı bilenler) Allah'ın taraftarlarının mukabili şeytanın taraftarlarıdır. Zemahşeri de ne güzel ifade etmiştir: Araplarda esas, Allah'a iman edip putlara tapmayan raki/rukü eden diye isimlendirilir. Kim Allah'ı ve Rasulü'nü ve müminleri dost edinirse, o Allah'ın taraftarlarındandır, Allah'ın taraftarları da zafere erişen ve kurtuluşa erenlerdir. Allah subhanehu ve tealanın Kitabında zikrettiği iki gurup/taraftar vardır. Birincisi: Allah'ın taraftarları; Allah, Rasulü ve müminlerde ifadesini bulan aşırılardan uzak hak ehli. İkincisi: şeytanın taraftarları; şeytanda, ardından gidenlerde, yardımcılarında ve dostlarında ifadesini bulanlar. Onların çağrısı sapıklığa ve batıla saptırmayadır. Müslümanlardan her kim yakın yahut uzak, onların dostluğu ve sözleri altına dâhil olursa onun hükmü, Allah'ın onlar hakkındaki nifak, fık ve zulümden hükmüdür. Bu görüş de tefsirlerden anlaşılan görüştür.²⁶⁰

Bizlere gereken; Allah tealaya, Rasulü'ne, dininin zaferine; Allah ve Rasulü'nün seveceği sadık Müslüman cemaatlere zahir ve batında, genişlik ve darlıkta samimiyettir. Allah'a karşı sadık olmak ve dünyaya çağıranlardan, baskıcı, nifak ehli, İslam dinini kötüleyen sahte gurupların tabiilerinden olmamaktır.

²⁵⁸ Sa'di, I, 236.

²⁵⁹ Beğavi, III, 73,74. Salebi'nin tefsiriyle aynı, bkz., Salebi, I, 755; keza bkz. Şa'ra'vî, I, 2236; Taberi, X, 424.

²⁶⁰ Zemahşeri, Keşşaf, I, 648; keza bkz. Beyzavi, II, 132; Nesefi, I, 456; Kutub, II, 907.

Allah subhanehu ve teala velayeti ve hâkimiyeti her hususta kendisine has kılmıştır. Böylece bütün insanlığa hitaben şöyle buyurmuştur: “*Sonra hepsi, gerçek sahipleri (Mevlâları) Allah’a döndürülürler. İyi bilin ki hüküm yalnız O’nundur. O, hesap görenlerin en çabuğudur.*”²⁶¹

Yani onların gerçek mevlasıdır, mabutlarıdır, onları idare edendir. Onlara sevap veren, ceza veren gerçek ve adaletli velisidir.²⁶²

اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ

“*Rabbinizden size indirilene uyun. Onu bırakıp başka dostlara uymayın. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!*”²⁶³

Bu ayetten maksat Allah’ın hüküme teslim olmak, iltizam etmek, emrine tabi olmaktır.²⁶⁴

Ayette ifade edilen Allah’tan başka dostların (evliya) ise, haramı helâl, helâli haram kılanlar, başka bir görüşe göre ise, putlar ve heykeller olduğu ifade edilmiştir.²⁶⁵

Allah Teala velayeti ve beraati müminlere birbirlerinin dostları olma manasında açıklayarak şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا وَإِنْ اسْتَنْصَرْتُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (72) فَبَيْنَ الْوَلَايَةِ فِي (أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ) وَبَيْنَ الْبِرَاءَةِ فِي (مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ).

“*İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle*

²⁶¹ Enam: 6/62.

²⁶² İbn Abbas, I, 111; Beğavi, III, 152; Beyzavi, , VII, 138-141; Nesefi, I, 511; İbn Kesir, VI, 56; Kuşeyri, I, 480; Celaleyn, I, 172.

²⁶³ Araf: 7/3.

²⁶⁴ İbn Kesir, VI, 357.

²⁶⁵ Matüridi, Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Tevlati Ehli's-Sünne*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005, IV, 356; keza bkz. Semani, Mansur b. Muhammed b. Abdilcebbar, *Tefsiru'l-Kuran*, Daru'l-Vatan, Riyad 1418/1979, II, 164; Beğavi, III, 213; Hazin, II, 180.

aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”²⁶⁶

Allahu Teala muhacir ve Ensar’ın kardeşliğini zikrederek de onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (74) وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek mü'minlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır. Daha sonra iman edip hicret eden ve sizinle birlikte cihad edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabınca, kan akrabaları birbirlerine (varis olmaya) daha layıktırlar. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”²⁶⁷

Bu ayette iki defa geçen velayet kelimesinin ikisi de bir şahsı veya bir aileyi ya da bir toplumu koruma, gözetme ve gıyabında tüm haklarını savunma görev ve yükümlülüğünü yüklenmek anlamındadır²⁶⁸ Buna göre, müminler birbirlerinin yükümlü ve sorumlu velisidirler. Allah Tealâ bu ayetler indiği dönemde Müminler arasındaki velayet hükmünü, hicret şartına bağlamıştır. Bu durumda sadece iman eden ve hicret eden Muhacirlerle onları Medine’ye davet edip kendi yurtlarında yaşama imkânını veren Ensar birbirine karşı velayet göreviyle yükümlüdürler. Velayet hükmünün hicret şartına bağlanması, o günün konjonktürel durumuyla sınırlı olduğu da bilinmelidir!

Maksat şudur: Mümin müminin, kâfir de kâfirin dostu olduğu hâlde siz, bu bilinç ve yükümlülükle velayet görevinizi ifâ etmezseniz veya bu gerçeğe rağmen müminleri bırakıp kâfirleri kendinize veliyyü'l-emr ediniz; onlara sığınır ya da onları himaye etmeye kalkışırsanız, elbette yeryüzünde büyük fitne zuhur eder; egemenlik başkasına geçer, haklarınız çiğnenir, savunma zemini bulamaz, perişan olursunuz!

Anlaşıyor ki hicret etme imkânı olduğu hâlde bir müminin hicret etmeyip Mekke’de müşriklerin arasında müstaz’af durumunda yaşaması ona

²⁶⁶ Enfal: 8/72

²⁶⁷ Enfal: 8/73-75.

²⁶⁸ Bkz. Rağıb, Müfredat, ‘ولاء’ mad.

yakıştırılmamaktadır. Bu demektir ki müminler, imkânları ölçüsünce ve kısa zamanda Mekke'den hicret edip Medine'de toplanarak güç ve kader birliği etmek durumundadırlar.

Birbirlerinin “Din kardeşleri olmaları” sebebiyle müminler, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, birbirlerinin velileridirler; gıyaplarında ve düşmanları karşısında kardeşlerini savunmak ve desteklemekle yükümlüdürler. Allah'ın Kitabına göre velayet hususunda akrabaların öncelik hakları vardır. Yani din bağıyla birlikte kan bağı da varsa; kan bağı olanlar diğerlerinden önce gelirler.”²⁶⁹

Onların bir kısmı bir kısmının dostudur. İmanları ve birbirlerine bağlılıkları tastamam olduğu için bu böyledir.²⁷⁰ Allah Teala Velâ ve Berâ'yı bir manada toplamıştır, şöyle buyurmuştur: “*Muhakkak ki benim velim, Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, Bütün Salihlere Velilik eder.*”²⁷¹ Bazı Alimler : “Velâ ve Berâ'nın özeti olarak, her ikisini kapsayan bir hakimiyet manası olduğunu söylediler. Bu durumda mana O (Allah), Kitabına iman eden ve salih olanların velisidir.

Biz bu ayet-i kerimede Allah c.c'un yüce kudretinin beyanını ve Veliliğinin kapsayıcılığını buluyoruz. Bu durum Kitab'ı indirene has kılınmıştır. Allah'ın c.c salih kullarını seçmesi peygamberleri ve kulları içindir. Hayırlı ve faydalı şeyleri onlara celb eder, zararlı şeyleri onlardan def eder. Onların dünyada korunması O'na aittir.²⁷² Biz Allah'ın c.c salih kullarına dünya ve ahirette yardımcı olması sebebiyle onun kudretinin genişliğine şükrederiz. “*Bana Allah yeter*” O benim işimin sahibidir benim dünya ve Ahirette yardımcımdır.” O Kur'an'ı hak ile bana indiren ve hem dünya hem ahirette salih kullarının yardımcısı olandır.

Allah c.c “berâ”yı Hz. Peygamber'e (s.a.s) şu ayetle bildiriyor: “*Eğer onlar seni yalanlarsa deki: Benim işim bana aittir; sizin işinizde size. Siz benim yaptığımdan uzaksınız; ben de sizin yapmakta olduğunuz şeylerden uzağım.*”²⁷³

Bu âyette şu husus bildirilmektedir: “Allah c.c koruyan ve yardım edendir. O, bütün itaat edip amel edenlerin ve Resul'ü inkâr edip Allah'a iman etmeyenlerin

²⁶⁹ Hucurat: 49/10; Ahzab: 33/5; Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 186-187.

²⁷⁰ Sa'di, I, 327.

²⁷¹ Araf: VII, 196.

²⁷² İbni Abbas, I, 186; Sa'di, I, 312; Beğavi, I, 315.

²⁷³ Yunus:10/41.

amellerinin karşılığını verecektir. Allah iyilerin ve iyi amellerin velisidir, kötülerden ve kötü amellerden ise beridir.²⁷⁴

*“Bilesiniz ki Allah dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyecektir.”*²⁷⁵

Allah c.c dostlarının ona iman edip onu seven, ondan korkan kimseler olduğunu haber veriyor. Onlar görüldüğünde Allah'ı hatıra getiren kimselerdir. Rablerinin kendisinden korkan kimselerin dostu olduğunu açıklıyor. Onlar için dünyada da âhirette de hiçbir korku yoktur.

Ebu Davud'da geçen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: *“Allah'ın kullarından bir topluluk vardır ki bunlar peygamber değildir, şehit de değildir, Kıyamet günü onlara Allah'ın bahşettiği makama, Peygamberler ve şehitler gıpta ederler. Dediler ki: Bize söyleyin kimdir onlar Ey!Allah'ın rasulu?O da buyurdu ki: Onlar aralarında herhangi bir akrabalık bağı veya mal bölüşümü olmaksızın Allah için birbirlerini seven kimselerdir. Allah'a yemin olsun ki onların yüzleri nurdur,onlar nurun üstündedirler. İnsanların korktuğu gün onlar korkmazlar, insanların üzüldüğü gün onlar üzülmezler diye buyurdu ve şu ayeti kerimeyi okudu:“Allah'ın dostları için korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler.”*

Tirmizi'de geçen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: *Rasulullah'ın şöyle dediğini işittim: Allah c.c şöyle buyurdu:“Celalim hakkı için Allah için birbirini seven kimselerin peygamberlerin ve şehitlerin gıpta ettiği nurdan makamları vardır.”*²⁷⁶

Bu kan ve akrabalık bağı olmaksızın Allah için din kardeşliği ve muhabbet demektir. Allah için birbirini sevmek ve kardeş olmak demektir. Bu kardeşlik sebebiyle Allah'ın dini ve kitabına hizmet etmek için yardımlaşmaktır. Onlar, Allah'ın sevgilileri ve seçtikleridir. Samimi kulları arasındaki ibadet tevekkül ve sevgi bakımından en seçkin olanlarıdır. Onlar iman edip Allah'tan korkan kimselerdir.

“Evliya” veli kelimesinin çoğuludur. Bu kelime “vav”, “lam” ve “ya” harflerinden oluşur, bu harflerin hepsi yakınlık manasına delalet eder. Bu mananın Allah'a mekân ve yön bakımından izafe edilmesi mümkün değildir. Ancak kalb Allah'ın marifetinin nuru ile dolarsa ve onu idrak denizinde kaybolursa O'na yakınlaşmak mümkün olur. Bu durumda Allah'a yakınlık meydana gelir ve Allah'ın velilerinden bir

²⁷⁴ Beğavi,IV, 134; Ra'zi, XVII, 256; Ha'zin,II, 455.

²⁷⁵ Yunus:10/62.

²⁷⁶ Ha'zin, II, 450.

veli olur. Bir kimse bu şekilde hareket ederse Allah o kimsenin velisi, yardımcısı ve işlerini idare edeni olur²⁷⁷.

Âlimler derler ki: Biliniz ki Allah için Allah'a iman ve itaat hususunda dostluk edenler Allah'ı sever Allah' da o kimseleri sever. Onlar için dünyanın sıkıntıları karşısında korkmak yoktur, Ahiretteki azabtan da kokmak yoktur, Dünya arzularından kaçındıkları şeyler içinde onlar üzülmecekler çünkü onlar için Allah'ın katında bunardan daha büyük ve bol nimetler vardır.²⁷⁸

*“Velayet yalnızca hak olan Allah'a mahsusudur. Onun mükâfatı daha hayırlıdır, vereceği sonuçta daha hayırlıdır.”*²⁷⁹

*“Allah iman edenlerin dostudur. Onları karanlıktan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tağuttur. O da onları aydınlıktan karanlığa çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kahrılar.”*²⁸⁰

*“Bu Allah'ın inananların yardımcısı olması, inkâr edenlerin ise hiçbir yardımcısı bulunmamasından dolayıdır.”*²⁸¹

Müminler arasındaki muvalat Allah'ın nusretine karşılık sadece ona hamd etmektir, Zorluklar karşısında rabbi olduğunu bilmek, kendisinin de ona itaatkâr olduğunu itiraf etmektir. O sevabın da cezanın da en hayırlısını verendir. Amelleri sadece Allah'a has kılmaktır ki bu sayede akibeti hayırlı ve doğru olsun.

Allah (c.c.) Kâfirler üzerine kahr ve mülk ile velayet eder ki şöyle buyurmaktadır: *“Orada herkes daha önce yaptığı şeyleri yoklayacak, hepsi de gerçek sahipleri olan Allah'a döndürülecekler ve uydurdukları şeyler kendilerinden kaybolup gidecektir.”*²⁸²

Hamza ve Kisai'nin kıraatine göre “Velayet” kelimesinde ki Vav harfi esre ile okunduğu vakitte mülk ve saltanat manasına gelmektedir. Tıpkı şu ayet-i kerimede olduğu gibi: *“O gün onlar ortaya çıkarlar Onların hiçbirşeyi Allah'a gizli kalmaz*

²⁷⁷ Hicazi, Muhammed Mahmud, *et-Tefsirul Vadih*, Daru'l Cil'i Cedid, Beyrut, 1993, II, 75.

²⁷⁸ el-Muntehab, II, 296.

²⁷⁹ Kehf: 18/44.

²⁸⁰ Bakara: 1/257.

²⁸¹ Muhammed: 47/11.

²⁸² Yunus: 10/30.

bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, herşeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.''²⁸³

Yine şu ayette olduğu gibi: *“O gün gerçek hükümranlık Rahman'ındır ve kâfirlere zorlu bir gün olacaktır.*''²⁸⁴

Şu ayet de öyle: *“İşte o gün Hükümranlık Allah'ındır. O, insanların arasında hükmünü verir. Artık iman edip salih ameller işlemiş olanlar naim Cennetlerindedirler.*''²⁸⁵

Geçen Ayet-i Kerimelerden anlıyoruz ki, Velayet ve Nusret Allah'a aittir. Hiç kimse onun izni ve yardımı dairesi dışında kimseye nusret etmeye güç yetiremez.

Ayet-i kerime de *“İşte bu durumda velayet yalnızca hak olan Allah'a mahsustur.”* Buyruluyor.

Beğavi Ayeti kerimede geçen Velaye kelimesini kıyamet gününe has kılar. İmam Hamza ve İmam Kisai Velayet kelimesini vav harfinin esresi ile okumuşlardır. Yani Velayet, saltanat manasındadır. Geri kalan kıraat imamları ise bunu vav harfinin fethası ile okumuşlardır. Bu durumda, Muvalat ve Nusret manasındadır²⁸⁶. Kur'an-ı Kerimde velâ ve berâ kelimelerinin tekrarlarına rastlıyoruz. Hz.İbrahim (a.s) kıssasında olduğu gibi. İbrahim (a.s) Allah'a tevekkül etmesi sebebiyle Allah c.c. onu kavmi, babası ve onların ibadet ettiği putlardan beri kılmıştır: *“Hani İbrahim Babası ve Kavmine şöyle demişti: ‘Şüphesiz ben sizin taptıklarınızdan uzağım.’ Ben Ancak, beni yaratana taparım. Şüphesiz O, beni doğru yola iletecektir.*''²⁸⁷

3.2. KUR'AN-I KERİM'DEKİ ŞEYTAN EHL-İ KİTAB KAFİRLER VE MÜŞRİKLER İÇİN OLAN VELÂ VE BERÂ AYETLERİ

Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala'nın açıkladığı Şeytan, ehli kitap, kafirler ve müşriklere dair olan vela ve beranın anlamı bazı müfessirlerin görüşlerinde açıklanmış ve izah edilmiştir. Şimdi bunları özetle beyan edeceğiz. Müfessirlerin ve âlimlerin bu husustaki açıklamaları şöyledir:

²⁸³ Mu'min: 40/16

²⁸⁴ Furkan: 25/26

²⁸⁵ Hacc: 22/56

²⁸⁶ Beğavi, V, 173.

²⁸⁷ Zuhurf: 43/27-26.

3.2.1. Şeytan İçin Olan Vela ve Bera

Allahu Teâla muhkem kitabında şeytanın kâfirlerin velisi olduğunu açıkladı. Allah Tebareke şöyle buyurdu:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“Allah iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar.”²⁸⁸

Begavi Mukatil'den rivayetle bu ayetteki tağuttan maksatın Kaab b. Eşref, Huyey b. Ahtab gibi dalalet ehlinin reisleridir diye tefsir etmiştir. Tağutun şeytan, putlar, kötü arzular, kâfirler, müşrikler, özetle insanı doğru yoldan uzaklaştıran şeyler olduğu söylenmiştir.²⁸⁹

Tağut kelimesi müzekker müennes tekil ve çoğul olur. Allah Teâla müfred müzekker olarak kullanıp şöyle buyurmuştur:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا. (60)

“(Ey Muhammed!) Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilene inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Tâğût'u tanımamaları kendilerine emrolunduğu halde, onun önünde muhakeme olmak istiyorlar. Şeytan da onları derin bir sapıklığa düşürmek istiyor.”²⁹⁰

Şu ayette ise müennes olarak zikrederek şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادَ (17)

“Tağut'tan, ona kulluk etmekten kaçınan ve içtenlikle Allah'a yönelenler için müjde vardır. O halde kullarımı müjdele!”²⁹¹

Şu ayette ise cem' manasında şöyle buyrulur:

²⁸⁸ Bakara: 2/257.

²⁸⁹ Beğavi, I,315; Zemahşeri, I, 304; Beyzavi, XVI, 500; Komisyon, et-Tefsiru'l-Müeyesser, İşraf: Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî, Riyad tsz., I, 43.

²⁹⁰ Nisa: 4/60.

²⁹¹ Zümer: 39/17.

(İnkâr edenler) yani Allahın ilminde küfürleri sabit olanlar (onların velileri Tağuttur.) Yani şeytanlar ve diğer saptırcılardır ki kâhinler ve şerrin idarecileri gibi hak yolundan saptıranlardır. Cansız putlara hamledilse mana arkadaşlık anlamındaki hakiki muvalat olmaz yahut işin tevellisi olmaz. Aksine kâfirler onları veli edinirler. Yani onlara inanıp onlara teveccüh ederler. Tefsirlerden anladığımıza göre şeytana velâ ve berâ inanç ibadet itaat yahut başka yolla olsun o ittiba ve muvalattır o apaçık bir sapıklık ve elim bir azaptır. Allah Teala şeytanın ortaklarından ve tabilerinden beri olacağını açıkladı. Çünkü Allah Teala Kuran-ı Kerim’de açıkladı ve tembih etti ki şeytanın tuzak aldatma ve yalan vaadleriyle bir metodu vardır, kuruntuları vardır. Allah Teala buyurdu:

يَعِدُّهُمْ وَيُمْنِيهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا²⁹²

“Şeytan onlara (birçok) va'dde bulunur ve onları kuruntulara sürükler. Oysa şeytan, ancak aldatmak için onlara vaadde bulunuyor.”

Yani, şeytanlar dostlarına yalancı vaadlerde bulunurlar. Onlara sevinecekleri şeyleri haber verirler, makam ve riyaset vaat eder. Onlara infak etmemeleri için fakirliği vehmettirir. Bu dünyanın fani olmayacağını umdurur. Böylece halkı rablerinden saptırmaya, Allah’a ibadetten alıkoymaya çalışır. Öldükten sonra dirilmemeyi, azabın olmayacağını telkin eder²⁹³.

Buradaki şeytanlar müminlerle mücadele eden, yiyeceklerden mübah olanlar ve mübah olmayanlar hususunda onlara vesvese veren insan şeytanlar da olabilir. Nitekim bazı müşrikler müminlere şöyle diyordu: Allahın boğazladığını yemiyorsunuz kendi boğazladığınızı yiyorsunuz. Bunu Müslümanlarla cedel olsun diye yapıyorlardı... Şeytan onların nefislerine temenni ettikleri şeyleri atar fakat onun yaptığı bu şey sadece bir vesvesedir.²⁹⁴

Müşriklere mücerred itaat şirkin bir rengidir. Çünkü ibadetin manası mabudunun emrine imtisal etmektir, emrini tutup yasağından kaçmaktır. Allahın emri dışında bir emir aldığı ve o emir seni Allahtan uzaklaştırdığında onunla Allaha ortak koşmuşundur. Şeytana itaat ve dostluktan sonra bu işi meşru görmek şirk ve

²⁹² Nisa: 4/120.

²⁹³ İbn Abbas, I, 80; Kurtubi, V, 376; Şaravî, V, 2653; Komisyon, el-Müeyesser, I, 177.

²⁹⁴ Komisyon, el-Müntehab, I, 130.

sapıklıktır.²⁹⁵ Şüphesiz şeytan dünyadaki tabilerinden ve dostlarından beri olacak onları ahrette rüsva edecek kendisine uydukları için ayıplayacaktır. Allah Teala onlar hakkında şöyle buyurdu:

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

*“İş bitirilince şeytan da diyecek ki: "Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır.”*²⁹⁶

“Size Allah da vaat etti ben de vaat ettim. Allah gerçek olanı ve olacak şeyleri söyledi ve vaadinde doğru çıktı. Ben ise, size boş ve olmayacak şeyleri vaat ettim. Şu anda ben yalancı çıktım! Oysa siz, benim size apaçık bir düşman olduğumu biliyordunuz; size doğru şeyleri vaat etmeyeceğimi de bilmeli değil miydiniz?”²⁹⁷

Ayetin mefumundan anlaşılan: Şeytan teslim olmaz aksine onları çalışır, çağırır, mücadele eder, vesvese verir, hile yapar yalanlar, töhmet nispet eder ve tuzak hazırlar. Bu onun dünya ve ahiretteki tabiatıdır. Ahirette ise onlardan beri olur oysa onlar onun dostları ve yardımcılardı. Kendisini değil de aksine kendi kendilerini ayıplamalarını söyler.

*“Ayette maksat, cinlerin şeytanları/kâfirleri ise, insanın normal şartlarda onları görmesi mümkün değildir; ama onlar her hâlükârda insanı görürler. Yok, asıl maksat insanların şeytanlarıysa, Şeytanlık yönlerini göstermeksizin sizin yanınıza samimî bir dost kimliğiyle sokulurlar demektir.”*²⁹⁸

Çünkü ben sizi cennete değil cehenneme kılavuzladım. Onlardan kendilerini kınamalarını talep eder. Onları azap etmediğine cehennemden de kurtaramayacağına

²⁹⁵ Şaravî, V, 2653.

²⁹⁶ İbrahim: 14/22.

²⁹⁷ Şeytan/İblis ile ona uyanların ateşteki çekişmeleri hak. bkz. A'raf, 7/38, 39; Ahzab, 33/66-68; Sebe, 34/31-33; Duman, *Beyânu'l-Hak*, II,473.

²⁹⁸ Duman, *Beyânu'l-Hak*, I, 337.

ikna eder, kendi halinde onlar gibi olduğunu söyler. Aksine cehennem içinde bile onları aldatır ve yalan söyler. Bu onların kâfir ve imansız olduklarından dolayıdır. Kendi etbaini ve yardımcılarını kendisine ittiba edip itaat etmeleriyle ayıplar. O anda içlerinden Rabbani bir nida şöyle seslenir: Zalimler için can yakan bir azap vardır. Onları cehenneme sevkeder. İşte bu görüş tefsirlerin mefumundan ayetin siyakından elde ettiğimiz görüştür. Denilmiştir ki şeytan ashabından yardımcılarından dostlarından onları zorlamadığı halde itaat etmeleri Allahı bırakıp onu veli edinmeleri sebebiyle beri olmuştur. Bundan dolayı şeytan onların kendisine itaat ettiğini kendisinininde hem onlardan hem de itaatlerinden beri olduğunu ispat etmiştir. Bunun için şöyle dedi: “Beni değil kendinizi ayıplayınız.” yani önünüzde Alahın emri vardı. Sizi sağlam delillerle beraber Hakka davet etti.

Yine önünüzde benim burhansız ve delilsiz davetim vardı. Sizin üzerinizde hafif vesvesemin dışında caydırıcı gücüm yoktu. Buna rağmen siz bana itaat edip Rabbinize asi oldunuz. Böylece şeytan onlardan beri olacak onları töhmet altında bırakacak. Bu ona itaat etmeleri ve uymaları sebebiyledir. Fakat Allah Teâla şeytanın ve avanesinin ahirette azab-ı elime düşeceğini açıklayarak ona itaat yoktur beyanında bulundu. Şeytan haber veriyor ki kendi kanaatına göre ona ittiba edenler olacak. Allah Teâla da şeytanın bu zannının doğru olduğunu açıklıyor. Gelecekte şeytana uyanlar olacağını bildiriyor. Allah bundan muhafaza eylesin.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَ تَهُمَا مِنْ
حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

“Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz Şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışıdır.”²⁹⁹

(وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُوْمِنُ
بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيزٌ

“Şeytan onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı. İnananlardan bir grup dışında hepsi ona uydular. Oysa şeytanın onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu. Ancak ahirete

²⁹⁹ Araf: 7/17.

inananları, onun hakkında şüphe içinde bulunanlardan ayırt edelim diye (ona bu fırsatı verdik). Senin Rabbin her şey üzerinde hakiki bir koruyucudur.”³⁰⁰

*“İblis demişti ki: ‘Şu benden üstün tuttuğuna da bak! Eğer bana kıyamet gününe kadar mühlet verirsen yemin ederim ki çok azı hariç, Âdem’in neslini kesinlikle kendime bağlayacağım...’ Nitekim öyle oldu ve ne yazık ki İblis iddiasında haklı çıktı...”*³⁰¹

İşte şeytani zannın, burada manasının gerçekleştiğini buluyoruz (Ona tabii oldular). Ona itaat onun için velâ ve berâ manasındadır. Ayetin mefumundan anlaşılan görüş budur.³⁰²

Şeytan beşer evladına musallat olucudur. Bütün insanlara musallattır. Bu takdirde ayet ona uyan herkese umumi olur. Allah Telanın hikmeti şeytanın âdemoğluna musallat olacağı ve vesvese vereceğini gerektirmiştir. صدق nın şedddeli olarak okunması, şeytanın onlar aleyhine zannını gerçekleştirdiğini, yahut onu doğru bulduğu manasını ifade eder. Şeddesiz olunca “Onları değiştirdi, yani zannında doğru oldu.” Manasına gelir³⁰³ Bu gerçekleştirdiği zannın biri şudur:

*“Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmazın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.”*³⁰⁴

İkinci zannı ise şudur: “Elbette onları saptıracağım ve elbette onlara kuruntu vereceğim.” Allahın düşmanı gaybı bilerek değil, kendindeki zanla bunu söyledi. Ve ona ittiba hususunda bu gerçek oldu.³⁰⁵

Beşer ona ittiba ettiğinde bu zan meydana gelir. Ahirette ise, onları cehenneme atar ve beri olur. Orada şeytan kendisini veli edinen uyan itaat eden ve yardım edenden beridir. Şeytan dünyada ve ahirette onları rüsva eder. Dünyada onları müşrik ve sapık yaparak ölünceye kadar imansız eder ve öyle bırakır. Kıyamet gününde de kendisine itaat ettiklerinden onu veli seçtiklerinden dolayı onları fezahete uğratıp rüsva eder. Geçen

³⁰⁰ Sebe: 34/20-21.

³⁰¹ İsrâ: 17/62; A’raf: 7/17; Duman, *Beyânu’l-Hak*, II, 193.

³⁰² Kasımi, VIII, 142.

³⁰³ Nesefi, III, 60; Sadi, I, 677.

³⁰⁴ Araf: 7/17.

³⁰⁵ Taberi, XII, 388.

ifadelerden anlaşıldığı gibi şeytana velâ ve berâ ona itaat etmek ona sevgi beslemek onun yaptığını benimsemekle olur. Ayetler ve tefsirler onun tuzağını hilesini yalanını küfrünü insanlığa kötülüğünü açıklamıştır. Geçmiş ayetlerin ve tefsirlerin mefumundan çıkan budur.

3.3. EHL-İ KİTABIN VELÂ VE BERÂSİ

Allah Teâla şeytana vela ve berayı onun küfrünü hilesini tabii olanlarına düşmanlığını açıkladığı gibi, ehli kitabın hilesini tuzağını Allah ve rasulüne iman eden herkese de düşmanlığını açıklamıştır. Allah Teâla yahudilerin iç yüzünü ve yalancı delillerini ortaya koymuştur. Batıl iddialarını açıklamıştır. Allahu Teâla şöyle buyurdu:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتْ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتْ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ
كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

*"Yahudiler,"Hristiyanlar bir temel üzerinde değiller" dediler. Hristiyanlar da, "Yahudiler bir temel üzerinde değiller" dediler. Oysa hepsi Kitab'ı okuyorlar.(Kitab'ı) bilmeyenler de tıpkı bunların söyledikleri gibi demişti. Artık onların aralarında uyuşamadıkları davada, hükmü Allah verecektir."*³⁰⁶

Her iki grup da aynı soydan (Yakub/İsrail) gelmelerine ve bölünmeden önce birbirini haber veren ve tasdik eden semâvî kitapların muhatapları olmalarına rağmen, ne gariptir ki birbirlerinin dinlerini reddetmektedirler; Yahudiler, Hristiyanların dinlerini beğenmiyor ve gerçek dışı olduğunu iddia ediyor, Hristiyanlar da Yahudilerinkini. Oysa her iki kesim de Tevrat ve İncil'den söz etmektedirler.³⁰⁷

Yahudi ve Hristiyanların söyledikleriyle, Ehl-i Kitap olmayan Müşrik Arapların söyledikleri birbirine bu kadar benzediğine göre, demek ki bunlar, Ehl-i Kitap olmalarına rağmen, kitaptan uzaklaşmış ve kitapsızların durumuna düşmüşlerdir."³⁰⁸

Yahudiler ve Hristiyanlar ehli kitap olmalarına rağmen ehli kitap değilmiş gibi birbirlerine söverler. Çünkü onlar Rabbani metoda muhalif olmuşlardır. Her birisi diğer grubu yalanlar. Allah ve rasulüne itaat etmezler. Onların misali dinsiz ve peygambersizler gibidir. Onlar bu şirk ve sapıklık üzerindeyken onlara nasıl velâ ve

³⁰⁶ Bakara: 2/113.

³⁰⁷ Âl-i İmran: 3/20; Yasin, 36/6; Cuma: 62/2.

³⁰⁸ Cuma: 62/5; Duman, Beyânu'l-Hak, III,60.

berâ yapılır.³⁰⁹ Düşmanlar birbirinden beri olur. Dostlar birbiriyle dostlaşırlar ³¹⁰ Ehli kitabın; islam dinine, Allah resulüne ve müminlere karşı düşmanlığından ötürü Allah bunların bu düşmanlıklarını Kur'an'da ifşa etmiştir. Ehli Kitap, Allah Rasülü (s.a.v) kendi dinlerine tabi olmadığı müddetçe razı olmayacaklardır.

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ اتِّبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

“Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: “Allah'ın yolu asıl doğru yoldur.” Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah'tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı vardır.”³¹¹

Müfessirler bu ayetin Necran Hristiyanlarından bahsettiğini söylemişlerdir. *“Peygamberden razı olmayanlar Medine Yahudileri ve Necran Hristiyanlarıdır. Onların dinlerine ve kiblelerine tabi olmadıkça senden razı olmaları söz konusu değildir. De ki Ey Muhammed! Doğru yol Allah'ın dini olan İslam'dır. Kibletullah ise Ka'be'dir. Allah'ın azabından seni koruyacak bir koruyucu ve sana faydası olacak bir yardımcı yoktur.”³¹²* Bu ayetin Hz. Peygamber'i Ehl-i Kitab'ın İslam'ı kabul etmemelerinden ötürü aşırı üzüntü içinde olmasından dolayı teselli etmek için geldiğini söylemişlerdir. Onlar: “ Biz ona nasıl tabi olalım? O bizim dinimizden değildir.” dediklerinde yüce Allah onlara cevaben “doğru yol Allah'ın hak yolu olan İslam'dır. Onların iddia ettikleri değil” demiştir. Çağdaş müfessirler bu mevzuda ilk dönem müfessirlerinden faydalanmışlardır. Örneğin Şaravi İbni Abbas'tan şu nakilde bulunmuştur: “Onlar Hz. Peygamber'den ona tabi olmak için mühlet istemişler ve sulh talep etmişlerdir. Bunun üzerine bu ayet inmiş ve onların sulhtan sonra tabi olmayacaklarını, bahaneler ürettiklerini, onlara tabi olmadıkça tabi olmalarının mümkün olmadığını belirtmiştir.³¹³

İbni Abbas bir başka açıklamasında: “Önceleri Mescid-i Aksa'ya doğru olan kible Kâbe yönüne değiştirilince Necran Hristiyanları ve Medine Yahudilerinin İslam'ı kabul etmekten kaçındıklarını, onların asla iman etmeyecekleri ve Müslümanları kendi

³⁰⁹ İbn Abbas, I, 16.

³¹⁰ Kuşeyri, I, 115; Nesefti, I, 121.

³¹¹ Bakara: 2/120.

³¹² İbni Abbas, I, 17.

³¹³ Beydavi, VI, 189-194; Nesefti, I, 125.

dinlerine döndürme ümidi beslediklerini belirtmiştir.³¹⁴ Ehl-i kitaptan Hristiyanları Meryem oğlu İsa'yı ilah kabul edip Allah'ı bırakıp ona kulluk ettiklerini ve dolayısıyla küfür içinde olduklarını görüyoruz.

Yüce Allah :

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Andolsun, “Allah, Meryemoğlu Mesih'dir”, diyenler kesinlikle kâfir oldular.

De ki: “Şâyet Allah, Meryemoğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümranlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.”³¹⁵ buyurmuştur.

Yine yüce Allah onların şirk ve küfürlerini tekit için şöyle buyurmuştur.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

Andolsun, “Allah, Meryem oğlu Mesih'tir” diyenler kesinlikle kafir oldu. Oysa Mesih şöyle demişti: “Ey İsrailoğulları! Yalnız, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.”³¹⁶

Hristiyan ve Yahudiler Tevrat ve incilin hükümlerini korkularından ve kıskançlıklarından açıklamamışlar, özellikle recm ayetini ve Hz. Muhammed'in vasıflarını gizlemişlerdir. ancak Hz. Peygamberin bunları daha sonra açığa çıkardığını vurgulamıştır.³¹⁷ Böylece Yahudi ve Hristiyanların görüşlerinin söz fiil ve davetlerinin batıl olduğunu ve onların şirk içinde olduklarını ayet-i kerimede de belirtildiği gibi sapıttıklarını görüyoruz.

Saadi'nin ifadesyle, Kur'an Hristiyanlara Adem (as)'ın anasız babasız doğuşunun bir mucize olduğunu ve Allah'ın kudretini anlamaları için Hz. İsa'yla kıyaslamaları gerektiğini belirtip demiştir ki: Meryem oğlu İsa'yı tanrı kabul edenleri

³¹⁴ Hazin, c,1, 74; Şaravî, I, 563; İbn Abbas, I, 17.

³¹⁵ Maide: 5/17

³¹⁶ Maide: 5/72

³¹⁷ Hazin, II, 42.

nasıl dost edinebilirsiniz ki? Kuşkusuz onların görüşleri batıldır. Zira Âdem ve Havva da anasız babasız oluşmuştur. Ancak kimse onların ilah olduklarını ileri sürmemektedir. Onlar burhansız konuştuklarını hevalarına uyduklarını belirtmiş ve yüce Allah'ın onlara şöyle delil getirdiğini vurgulamıştır:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Andolsun, “Allah, Meryem oğlu Mesih'dir”, diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: “Şâyet Allah, Meryem oğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümrânlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.”³¹⁸

Yüce Allah Yahudi ve Hristiyanların gerçek yüzünü bu ayetle ortaya çıkarmış, onların akıllarının kasır, delillerinin batıl olduğunu beyan etmiştir. Zira en büyük yaratılış Âdem'in topraktan Havva'nın da Âdem'den yaratılmasıdır. Bütün insanlar da Âdem'den yaratılmıştır.

Kuran-i Kerim; Yahudi ve Hristiyanların birbirlerinin dostu olduklarını, aralarında yardımlaşıklarını dinde birbirlerini referans olduklarını belirtip onların dost edinilmemesi gerektiğini zira onların zalim olduklarını bildirmiştir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

*“Ey inananlar! Yahudi ve hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse kuşkusuz o da onlardandır. Şüphesiz Allah zalimler topluluğunu doğruya iletmez”.*³¹⁹

Yüce Allah müminleri Yahudi ve Hristiyanlara karşı onların durumlarını açıklayarak irşat etmiş ve onların dost edinilmemeleri gerektiğini belirtmiştir. Zira onlar birbirlerinin dostudurlar. Yani kendi aralarında tek yumruk gibi olup müminlerin düşmanıdırlar. Onlar müminlerin zarar görmesine üzülmezler bilakis sapmaları için

³¹⁸ Maide: 5/17; Sa'di, I, 226.

³¹⁹ Maide: 5/51.

ellerinden geleni yaparlar. Ve ancak kendileri gibi olanlarla dostluk kurarlar. Kim onları dost edinirse onlardan olur.³²⁰

Ve bu Kur'an hükümleri hususi değil, umumidir. Çünkü Kur'an içinde barındırdığı “*emir, nehiy, Hüküm ve şeriat*” hakikatleri bütün zaman ve mekan için salâhiyetlidir. Hitap ve nasları herşeyi kapsayıp ve şamil gelmektedir. Buradaki hükümden murat ise; Ehli Kitab'ın Allah'a (c.c) iman, Allah Resulü'ne ve davetine ittiba etmemeleridir. Ehli Kitabın akidesi hakkında bu kesin ve net hüküm, Ehli kitabın Allah ve rasulunun dine ittiba etmediklerinden dolayıdır. Bu hitapta yahudi ve hristiyanlara ittiba etmekten son derece sakınlılması gerektiğine dair büyük bir nehy vardır.³²¹

Hristiyan ve yahudilerin Allah resuluna kurdukları tuzaklar Kur'an da ifşa edilmiş ve durumları beyan edilmiştir:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

“(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfu çok büyüktür.”³²²

Ehl-i Kitab'tan olanlar bilmiyorlardı ki Allah Resulü'nü (s.av.) muhafaza eden ve bütün işlerinin mudebbir ve sorumlusu bizahitihi Allah'dır c.c. Fakat Allah Resulü'nün tek gayesi ve maksadı onları islam dinine çağırmak, onları dine yakınlaştırmak, bununla mevladan sevap ve ecr kesb etmektir. Fakat bunlar; kirli, kararmış kalplerinde gizledikleri düşmanlık, kin, kötülük ve intikam duygusundan dolayı, Allah Resulü'ne hile yapıp tuzak kuruyorlardı. Böyle olunca da Allah c.c bunların durumunu ifşa ve izhar edip, Allah Resulü'nü onların tuzaklarından uzak tuttu. Yahudiler tarih boyunca bu nevi hiyanetler içinde oldular. Onlar aldatmaları, ihanetleri, sadakatsizlikleri, vefasızlık ve sözlerinde durmamaları ile bilinirler ve buna binaen Mevla Teâla, bizlere tembih ve ikazlarda bulunmuştur:

³²⁰ Sa'dı, X, 235; Şa'ravi, V, 3195; Kurtubi, VI, 217.

³²¹ Sa'dı, I, 64, el-Müntehab, I, 191.

³²² Nisâ:4 /113.

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ.

*Kitap ehlinde bir grup sizi sapıtılabilmeyi çok arzu etti. Oysa sadece kendilerini sapıtıyorlar, fakat farkına varmıyorlar.*³²³

Allah c.c bizlere yahudilerin fırsatçı ve hilekâr olup Allah Resulü'nü ve ashabını hak yolundan saptırıp kendilerine tabii olmaları istedikleri beyan etmiştir. Hakikat ise, sapkınlıklarının kendi aleyhlerine dönerek kendilerini helak etmesidir:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ (70) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَتَّبِعُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey Kitap ehli! (Gerçeğe) şahit olduğunuz halde, niçin Allah'ın âyetlerini inkar ediyorsunuz? Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batılla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?”

Yani sizin kitabınızda Muhammed'in (s.a.v) sıfatları ve vasıfları mevcuttur. O halde niçin hakkı batıl ile karıştırıyorsunuz.³²⁴

Onlar, kat'i delillerle doğruyu bilmelerine rağmen Allah Resulü'nün sıfatlarını gizleyip kitaplarındaki asli olan hükümleri doğru manalardan uzak bir şekilde tevil ve tahrif ediyorlardı.

Allah c.c bizlere, ehli kitabın Allah Resulü'ne iman etmeyeceklerine ve ondan razı olmayacaklarını beyan etmiş, Ehli Kitab'ın hakikatini, düşmanlığını, maksadını ifşa ve izhar etmiştir:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ (قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ).

*De ki: “Ey Kitap Ehli! Allah yaptıklarınızı görüp dururken Allah'ın âyetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?” De ki: "Ey Kitap Ehli! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri ve çelişkili göstermeğe yeltenerek inananları Allah'ın yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.”*³²⁵

Bu ayeti kerimeden anlaşıldığına göre burada iki hüküm vardır.

Birincisi: Kur'an ayetlerini inkâr etmelerinden ötürü Ehl-i Kitab'ın küffar oluşu,

³²³ Ali İmran: 3 /69.

³²⁴ İbn-i Abbas,I, 63;el-Müntehab, I, 365; Taberi, X, 503.

³²⁵ Ali İmran: 3/98-99.

İkincisi: Ehl-i Kitab'ın Allahın dininden yüz çevirip, hak dinle savaş içerisinde olmalarından ötürü kâfir olmaları ile hüküm edilmiştir.

Allah teala bu ayette; Resulullah'a bu ehli kitap kendi küfür, dalalet, sapkınlıklara daim oldukları müddetçe onları azarlamalarını emretmiş ve şöyle demiştir; *"Ey Muhammed onlara söyle ki; Ehli kitap: sizin küfrü benimsemenizin hiç bir vechi yoktur. Ve allah c.c sizin amellerinize mutalip olup amellerinize göre karşılığını bulacağınıza rağmen Muhammed (s.a.v) sıdkı ve nübüvveti üzerine delalet eden Allah tarafından gelen bu kadar delil ve dalaletleri hangi sebepten dolayı inkâr ediyorsunuz. Ehli Kitap! nasıl oluyor da Allah resulüne iman eden ve Allah yolunda hakkı benimsemiş ve inanmışlara engel olup alıkoyuyorsunuz."*³²⁶.

Burada hüküm, ehli kitabın haktan yüz çevirmiş, küfre girmiş, ve inkar etmiş olmalarıdır.

Belki de en büyük günah; Ehl-i Kitabın, hak ve hakikatı bilmelerine rağmen kendi sapıklık ve delaletlerinde boğulmuş olmalarıdır. Allah Teâla münezzel olan semavi kitaplarda son Peygamber Muhammed (s.a.v) müjdesini vermiş ve Ehli Kitap bunları değiştirerek bozmuştur. Ehl-i Kitap bunları inkâr ettiği ve batılda ısrar ettikleri için Allah c.c bunları ifşa edip hakiki yüzlerini ortaya çıkarmıştır:

وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنْ الْهُدَى هُدَى اللَّهِ أَنْ يُؤْتَى أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنْ الْفَضْلُ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

*"Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın" (dediler). De ki: "Şüphesiz hidayet, Allah'ın hidayetidir. Birine, size verilenin benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getireceklerindenötürü mü (böyle söylüyorsunuz)?" De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir."*³²⁷

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ).

³²⁶ İbni Abbas, I, .67, el-Müntehab, I, 102.

³²⁷ Ali İmran: 3/73.

*Ey inananlar! Yahudi ve hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse kuşkusuz o da onlardandır. Şüphesiz Allah zalimler topluluğunu doğruya iletmez.*³²⁸

(لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قِسِيّينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ) (82).

*(Ey Muhammed!) İman edenlere düşmanlık etmede İnsanların en şiddetlisinin kesinlikle Yahudiler ile Allah'a ortak koşanlar olduğunu görürsün. Yine onların iman edenlere sevgi bakımından en yakınının da "Biz hristiyanlarız" diyenler olduğunu mutlaka görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar.*³²⁹

(يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ).

*“Ey kitap ehli! Peygamberlerin arası kesildiği bir sırada "Bize ne müjdeleyici bir Peygamber geldi, ne de bir uyarıcı" demeyesiniz diye, işte size (hakikatı) açıklayan elçimiz (Muhammed) geldi. (Evet,) size bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.”*³³⁰

Allah Teâla Resulullah efendimize Ehl-i Kitab'ın kendisine, Müminlere ve İslam dinine karşı olduklarını ifade etmiş ve bunların ekserisinin fasık olduğuna hükmetmiştir;

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ إِنَّا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ.

*De ki: “Ey Kitap Ehli! Sadece Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilmiş olan (ilahi kitap)lara inandığımızdan ve çoğunuzun da fasıklar olmasından ötürü bizden hoşlanmıyorsunuz.”*³³¹

Onlar kendileri doğru yoldan saptıkları gibi başkalarını da saptırmışlardır. Yüce Allah buyurdu ki:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكُذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmez misin? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler.”

³²⁸ Maide: 5/51.

³²⁹ Maide:5 /82.

³³⁰ Maide:5 /19.

³³¹ Maide: 5/59.

Allah Teala Mü'minlere hitaben şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (1) إِنْ يَتَّقُواكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ (2) لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (3)

“Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a inandınız diye Resûlü ve sizi yurduunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktysanız (böyle yapmayın). Onlara gizlice sevgi besliyorsunuz, Oysa ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuz da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa mutlaka doğru yoldan sapmıştır Şâyet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlar ve inkâr etmenizi arzu ederler. Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir”.³³²

Bu ayet hakkında, Hatib İbni Ebi Beltaa kıssası zikredilerek müşrik ve diğer ehli küfre sevgi duymanın nehyedildiği, böyle bir durumun imana zarar vereceği belirtilmiştir. Bunun düşmana karşı dikkatli olma ilkesine ters düşeceği de açıktır. Bu durum, Allah'a, Resulüne ve mü'minlere velâ, şeytana ve ehli küfre berâ gösterme ilkesine aykırıdır. Bu yaklaşımın şeytanın ve onun avanesinin peşinden gitmek olduğu ve sonucunun cehennem olacağı bildirilmiştir.³³³

Hiz. Hatib, Hicret'ten önce Müslüman oldu. Medine'ye hicret etti. Müşriklerle yapılan ilk savaş olan Bedir Harbi'ne katıldı. Büyük kahramanlıklar gösterdi. İlahî iltifata mazhar oldu. Uhud Savaşı'nda da büyük kahramanlık örnekleri sergiledi. Bir ara “Resûlullah öldürüldü!” diye bir ses duydu. Hemen Peygamberimizi aramaya koyuldu. Niha yet onu buldu. Peygamberimizin mübarek yüzü yaralanmıştı. “Kim yaptı bunu?” diye sordu. Resûlullah (a.s.m.) “Utbe bin Ebî Vakkas.” buyurdu. Hiz. Hatib, ne tarafa gittiğini sordu. Peygamberimizin işareti üzerine de onun gittiği tarafa yöneldi. Sonunda yetişip

³³² Mümtahine: 60 /1-3

³³³ Beğavi, VIII, 93; Sa'di, I, 854; el-Müntehab, I, 819; Hazin, VI, 273.

yakaladı. Başını kesti ve Resûlullah'a getirdi. Peygamberimiz bu kahraman sahabisini takdir etti: "Allah senden razı olsun, Allah senden razı olsun!" diyerek duada bulundu.

Hendek, Rıdvan Biati, Hudeybiye Anlaşması'nda da bulunan Hatib (r.a.), Peygamberimizle birlikte bütün önemli savaşlara katıldı.

Hz. Hatib, Peygamberimize büyük bir sevgiyle bağlıydı. Onun uğrunda yapmayacağı fedakârlık yoktu. Her emrine kayıtsız olarak itaat ederdi. Resûlullah'ın yapılmasını istediği bir hizmete herkesten evvel o talip olurdu.

Hicret'in 7. yılıydı... Peygamberimiz birçok hükümdara elçiler gönderip onları İslam'a davet etmişti. Mısır hükümdarı Mukavkıs'a da bir elçi göndermek istiyordu. Bir mektup yazdı. Sonra da sahabilere hitaben, "Ey insanlar, sevabını Allah'tan almak üzere bu mektubu Mısır hükümdarına hanginiz götürür?" buyurdu.

Hatib bin Ebî Beltea da oradaydı. Hemen ayağa kalktı. "Yâ Resûlallah, ben götürürüm!" dedi. Peygamberimiz, Hz. Hatib'in, davetine hemen icabet etmesine çok memnun oldu. Ona şöyle duada bulundu:

"Ey Hatib, Allah bu vazifeyi sana mübarek kılsın!"

Hz. Hatib mektubu aldı, Peygamberimizle ve sahabilerle vedalaştıktan sonra evine geldi. Hazırlığını tamamladı, ailesiyle vedalaştı, vakit geçirmeden de yola çıktı.

Hatib (r.a.) güzel konuşan, meselesini iyi anlatan bir sahabe ve ayrıca iyi bir şairdi. Şimdi bu kabiliyetini, bir hükümdarı İslamiyet'e davet ederken kullanacaktı. Yol boyunca neler anlatabileceğini, nasıl hareket edeceğini düşündü.

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mısır'a vardı. Fakat Mukavkıs'ı bulamadı. İskenderiye'ye gitti. Fazla bekletilmeden hükümdarın huzuruna çıktı. Hükümdar mektubu açtı, okutturdu. Mektupta şunlar yazıyordu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den Kıptîlerin büyüğü Mukavkıs'a.

"Selam, hidayete uyan ve doğru yolda olanlara olsun. Seni İslam'a davet ediyorum. Müslüman ol ki, selameti bulasın, Allah'ın iki kat mükâfatına nail olasın. Eğer davetimi kabul etmezsen Kıptîlerin günahı senin boynuna olsun! 'De ki: Ey Kitap Ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin:

Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab edinmeyelim! Eğer onlar yüz çevirirlerse, siz de deyin ki: Şahit olun, biz Müslümanlarız..." (Âl-i İmrân Sûresi, 64.)

Mektubun okunması tamamlanınca Mukavkıs, Hz. Hatib'e bazı sorular sordu. Bunlardan bir tanesi şöyleydi:

"O gerçekten peygamberse, kendisini öz yurdundan çıkarıp başka bir yere sığınmak zorunda bırakan kavmine neden beddua etmedi?"

Hz. Hatib'in bu suale cevabı susturucuydu. Şöyle dedi:

"Sen Hz. İsa'nın peygamber olduğunu kabul ediyorsun değil mi? O gerçek bir peygamber olduğuna göre, kavmi kendisini asmak istediği zaman, Allah onu semaya kaldırıp yükselteceğine, kavminin helak edilmesi için Allah'a dua etseydi olmaz mıydı?"

Mukavkıs bu cevap karşısında Hz. Hatib'i takdir etmekten kendini alamadı. "Sen bir hakîmsin, yerli yerinde konuşuyorsun. Hakîm ve yerli yerinde konuşan birinin de yanından geliyorsun." dedi. Sonra da suallerine devam etti:

"Muhammed insanları nelere davet ediyor?"

"Yalnız Allah'a ibadet etmeye, beş vakit namaz kılmaya, Ramazan ayında oruç tutmaya, haccetmeye, verilen sözü yerine getirmeye, ölmüş hayvan eti ve kan yememeye davet ediyor."

"Onun şekil ve şemalini bana tarif et."

Hz. Hatib, Peygamberimizin fizikî yapısını biraz tarif etti. Sözünü tamamladığında Mukavkıs, "Anlatmadığın bazı şeyler kaldı. Onun gözlerinde birazcık kırmızılık, sırtında peygamberlik mührü var. Kendisi merkebe biner, harmani giyer. Onu amcası ve amcaoğulları korur." dedi. Hz. Hatib, "Evet, bunlar da onun sıfatlarıdır." deyince sözlerine şöyle devam etti:

"Ben İsa'dan sonra bir peygamber daha gönderileceğini biliyordum. Fakat onun Şam'dan çıkacağını sanıyordum! Çünkü daha önceki peygamberler hep oradan çıkmıştı. Bununla beraber, Son Peygamber'in sertlik, darlık ve yoksulluk ülkesi olan

Arabistan'dan çıkacağını, kitaplarda okumuştum. Bizim vasfını Allah'ın Kitabında yazılı bulduğumuz Son Peygamber'in gönderilme vakti, tam bu zamandır.

“Biz onun vasfını, ‘İki kız kardeşi bir nikâh altında birleştirmez. Hediye kabul eder, sadakayı kabul etmez, fakirlerle oturup kalkar.’ diye de kitaplarda yazılı bulmuştuk. Evet, o Peygamber, ülkelere hâkim olacak. Kendisinden sonra arkadaşları buralara kadar gelip fethedecekler. Bunları biliyorum. Fakat ona uymak hususunda halk beni dinlemez! Saltanatımdan ayrılmayı da göze alamam, bu hususta çok cimriyimdir! Ben halkıma bundan ne bir kelime bahsederim, ne de bu konuşmamı bildiririm.”

Hiz. Hatib, Mukavkıs'ın hakikatleri bildiğini, buna rağmen saltanatının elinden çıkacağından korkup iman etmeye yanaşmadığını görünce üzüldü. Son olarak Mukavkıs'a son derece tesirli bazı tavsiyelerde bulundu: “Senden önce geçenlerden birisi bu topraklarda kendisinin büyük rab olduğunu iddia etmiş ve ‘Ben sizin yüce rabbinizim!’ diye bağırıyordu. Cenâb-ı Hak o firavunu dünya ve ahiret azabıyla yakalayıp cezalandırdı. Sen başkalarından ibret al, fakat kendin başkalarına ibret olma!” Daha birçok şey söyledi. Fakat Mukavkıs'ı ikna edemedi. Çünkü onun gözünü saltanat hırsı bürümüşü.

Mukavkıs, orada kaldığı müddetçe Hiz. Hatib'e ikramda bulundu. Güzel bir şekilde onu ağırladı. Peygamberimize hitaben de bir mektup yazdı. Bir hayli de hediye gönderdi. Gönderdiği hediyeler arasında, Peygamber Efendimizin hanımlarından olma şerefine ermiş bulunan Hiz. Mariye de bulunmaktaydı.

Uzun bir yolculuktan sonra Hiz. Hatib, Medine'ye ulaştı. Hediyeleri Peygamberimize takdim etti. Mukavkıs ile aralarında geçen konuşmaları nakletti. Peygamberimiz, Mukavkıs hakkında, “Kötü adam! Saltanatına kıyamadı. Esirgediği saltanatı kendisine kalmayacak!” buyurdu.

Hiz. Hatib, bu kadar güzel hizmetlerinin yanında Hicret'in 10. yılında büyük bir hata yapmıştı. Şöyle ki: Peygamberimiz (a.s.m.), Mekke'nin fethi için büyük bir ordu hazırlıyordu. Fakat seferin nereye yapılacağını gizli tutuyordu. Hatib'in (r.a.) Mekke'de yakınları vardı. Onlara olan şefkat ve merhameti sebebiyle, Peygamberimizin gizli tuttuğu sefer haberini bir mektup yazarak Mekke'ye ulaştırdı. Fakat Peygamberimiz vahiy yoluyla bunu haber aldı. Hemen Hiz. Ali ve Zübeyr bin Avvam'ı (r.a.) yanına çağırdı ve “Acele hareket ediniz. Falan yere vardığınızda, orada yanında bir mektup

bulunan, hayvan üzerine binmiş bir kadın bulacaksınız. Mektubu ondan alınız ve bana getiriniz.” diye emretti.

Bu sahabiler denileni yaptılar, mektubu alıp Resûlullah’a getirdiler. Bunun üzerine sahabiler, “Yâ Resûlallah, Hatib, Allah ve Resûl’üne hâinlik etmiştir!” diyerek cezalandırılmasını istediler. Hattâ öldürülmesini teklif edenler dahi oldu... Peygamberimiz, Hz. Hatib’i yanına çağırttı. Mektubu gösterdi ve “Bunu tanıdın mı?” diye sordu. Hatib (r.a.), “Evet, tanıdım.” deyince, Resûlullah (a.s.m.) bu işi niçin yaptığını sordu. Hatib şu cevabı verdi:

“Yâ Resûlallah, bu hususta hakkımda hüküm vermekte acele etme! Ben Kureyşli değilim. Onların arasına başka yerden geldim. Şu anda çoluk çocuğum onların arasında bulunuyor. Diğer sahabilerin Mekke’de ailelerini ve mallarını koruyacak akrabası var, benim ise yoktur. Ben bunu, onlara bir iyilik yapayım, kendilerini minnet altında bırakayım da orada bulunan ev halkımı korusunlar diye yaptım! Yoksa bunu dinimden döndüğüm, Müslüman olduktan sonra küfre saptığım için yapmış değilim... Yâ Resûlallah, vallahi ben Allah’a ve Resûlüne iman ettim ve dinimi de asla değiştirmedim! Ben Müslüman olduğum günden beri Allah hakkında hiçbir şüpheye düşmedim. Müşriklerden ayrıldığım günden beri kendilerine de hiçbir sevgi beslemedim. Ben iyi biliyorum ki, Cenâb-ı Hak’ın onlara vereceği azaba karşı benim mektubum kendilerine hiçbir fayda sağlamayacak, gelecek azaptan onları kurtarmayacak”

Peygamberimiz onu dinledikten sonra Ashâbına, “O size doğru söyledi. Bunun hakkında hayırdan başka bir şey söylemeyiniz.” buyurdu. Öldürmek isteyenlere karşı da, “O, Bedir Harbi’nde bulunmuştur. Bedir Savaşı’nda bulunmuş birini nasıl öldürürsün? Ne biliyorsun? Belki de Allah, Bedir Savaşı’na katılanlara, ‘Siz istediğinizi yapınız. Ben sizi bağışladım.’ uyurmuştur...” dedi.

Hemen sonra da bununla ilgili âyet-i kerime nazil oldu. Cenâb-ı Hak da, Hz. Hatib’in mümin olduğuna ve ihanet etmediğine şahitlik ediyordu.

Artık sahabilerin Hz. Hatib’e karşı hiçbir kötü zanları kalmadı. Eserlerinde bu hadiseye yer veren âlimler de bunu onu suçlamak için değil, Allah’a ve Resûlüne olan bağlılığını göstermek maksadıyla naklettiler.

Hiz. Hatib, Hiz. Ebû Bekir devrinde de Mısır'a elçi olarak gönderildi. Mukavkıs'la bir anlaşma imzaladı. Hiz. Ömer devrinde Mısır'ın fethine kadar bu anlaşma maddeleri geçerli oldu.

Hatib (r.a.), Hicret'in 30. yılında Hiz. Osman'ın hilafeti devrinde Medine'de vefat etti. Cenaze namazını Hiz. Osman kıldırdı.³³⁴

Mü'minler ise birbirlerinin dostu ve din kardeşidirler. Dini yakınlık, soy ve kan yakınlığından daha güçlüdür. Mü'minlerin birbirleri aralarında yardımlaşması Allah'ın emri gereğidir. Zira yüce Allah aralarında yardımlaşmayı emretmiş küfür ehliyle dostluğu yasaklamıştır. Allah'a, Resulüne ve mü'minlere velanın kapsamında, itaat, sevgi, yardımlaşma ve dayanışma vardır. Şeytan'a, Ehli Kitab'a ve Müşriklere, velâ ve berâ ayetlerin kapsamında anlatılmış, onların her iki cihanda rezil olacakları belirtilmiştir. Zira şeytan onları aldatıp amelleriyle baş başa bırakacaktır. Müşrikler ve ehli kitap şeytanın takipçileri, askerleri ve yardımcılarıdır. Şeytan onlara amellerini süslü göstermiş, hak yolda önlerine engel koymuştur. Onlar da yanlış yolda giderken iyi bir şey yaptıklarını sanmışlardır. Yüce Allah Ehl-i Kitab'ın saptığını başkalarını da dosdoğru yoldan saptırdığını onların müslümanlara düşmanca hileler yaptıklarını beyan etmiştir.

Ayet-i kerimeden Allah'a ve Resulü'ne inananların, yahudi ve hristiyanları dost edinmemesi gerektiğini anlıyoruz. Zira dini farklılık ibadet, itaat, tabi olmak konusunda etkili bir yere sahiptir. O bakımdan gayrimüslimlerle ilişkilerde özellikle dini konularda dikkat edilmesi gerekir. Çünkü ehli kitap zat-i ilahiye şirk koşmuş Allah'ı bırakıp beşere kulluk etmiştir. Yüce Allah şu sözle onların şirk içerisinde olduklarını belirtmiştir:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Andolsun, "Allah için üçüncüsüdür" diyenler kâfir oldu. Hâlbuki bir tek ilahtan başka hiçbir ilah yoktur. Eğer dediklerinden vazgeçmezlerse andolsun onlardan inkâr edenlere elbette elem dolu bir azap dokunacaktır.³³⁵

Zira Allah tektir ve bütün kainatın Rabbi'dir. Ayeti kerimede, onların bu sözlerine karşılık eğer bundan vazgeçmezlerse ve bu yalan ve iftiraya devam ederlerse

³³⁴ fi Zilali'l-Kur'an, XIV, 410-417.

³³⁵ Maide: 5/73.

azapla tehdit eddikleri belirtilmiştir. Baba, oğul ve kutsal ruh olarak bilinen bu hristiyan akidesi şirk ve ilhaddır.³³⁶

Bunun için Allah ve Resülü şirk ehlerinden onlarla ahitleşenlerden beridir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurur:

(وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ) .

*Hacc-ı ekber gününde, Allah ve Resûlünden bütün insanlara bir bildiridir: Allah ve Resûlü, Allah'a ortak koşanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Ama yüz çevirirseniz, şunu iyi bilin ki, siz Allah'ı âciz bırakabilecek değilsiniz.*³³⁷

Bu onlarla sözleşme yapılmayacağına dair bir hükümdür. Tefsirlerde bu ayetler onları dost edinmeyi nehyettiği ifade edilmiştir. Bugün müşrikler ve kâfirler arasındaki samimi ilişkiye şahit oluyoruz. İnançlarının uygun olarak çalışmaktadırlar. Düşmanlarını parça parça etmekte aralarında savaş çıkartmakta başarılı olmuşlardır. Müslümanlar ise kendi aralarında husumet içerisinde olup birbirlerine düşmanlık edip durmaktadırlar. Kendi aralarında kin ve düşmanlık içerisinde olup suçsuz yere birbirlerini kınamaktadırlar. Dahası aralarında herhangi bir dayanışma ve muhabbet söz konusu değildir. Din kardeşlerine intikam beslemekte olmaları esef verici bir durumdur.³³⁸

Ayrıca Müslümanlar birbirlerine karşı sevgi muhabbet, rahmet ve yardımlaşma duygusu beslememektedirler. Oysa Hz. Peygamber ashabına karşı merhametli ve bir takım hatalarına karşı toleransıydı.

Eğer Yahudi ve Hristiyanların Müslümanlara karşı nasıl yardımlaşma içinde olduklarına bakarsak aralarında silah, bilgi marifet ve ihtiyaç duydukları konularda yardım sağladıklarını görürüz.

Müslümanlar bir zamanlar üzerinde bulundukları kardeşlikten ne kadar da uzaklaştılar. Doğrusu Müslümanlar bugün Yahudi ve Hristiyanlar arasında görülen dayanışmasının küçük bir örneğini dahi gösteremiyorlar. Kalplerinde çok az ilim ehline şefkat taşıyorlar ve onları çok az örnek alıyorlar.

³³⁶ İbni Abbas, I, 128; Taberi, X, 481.

³³⁷ Tevbe: 9/3.

³³⁸ Nesefî, I, 663, Beğavi, II, 317.

Günümüzde dünyanın her tarafından Müslümanlar zulüm içerisinde evsiz barksız bir halde savaşlarla uğraşmaktadır. Durumları acınası bir durumdur. Dahası Müslümanlar yurtlarında öldürülmekte, evleri yıkılmakta ailelerini kaybetmektedirler. Bütün bunların sebebi fikri ayrılıklar ve mezhepçilik olgusudur. Müslümanlar yabancı ülkelerde yaşarken dahi kendi aralarında adavet içerisindeyler. Nerede yardımlaşma nerede kardeşlik nerede Hz. Peygamber'in şefkat ve merhametinin örnek alınması?

3.2.3. Müşrikler ve Kâfirler İçin Velâ ve Berâ

Allah (c.c.) Kendisinin ve Peygamberinin müşriklerden bera ettiğini onlara karşı herhangi bir sözünün olmadığını ayet-i kerimelerde açıkça anlatmıştır.

بِرَاءَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

*“Allah ve Resûlü’nden, kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ültimatodur”.*³³⁹

Bu ayet-i kerime en net anlatıcı, kapsayıcı, kesin ve genel bir şekilde müşriklere karşı ne bir sözün ne de bir zimmetin olmadığını ve olamayacağını bizlere anlatmıştır. Ayrıca,

Burada, Peygamber efendimizin müşriklerle yapmış olduğu barış anlaşmalarından vazgeçmesinin Allah tarafından bir emir olduğunu görmekteyiz ve Allah (c.c) Bu anlaşmalardan bera etmiştir, çünkü onlar bu anlaşmaları ve sözlerini sürekli bozuyorlardı ve müminleri arkadan vuruyorlardı. Nitekim başka bir ayet-i kerimede kâfirlerin sadece birbirlerini seveceklerini ve saadece birbirine sadakat göstereceklerini belirtmiştir:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ

*“İnkâr edenler de birbirlerinin velileridir. Eğer siz bunların gereğini yapmazsanız yeryüzünde bir karışıklık ve büyük bir bozulma olur.”*³⁴⁰

Kâfirlerin sadece birbirlerine sadakat gösterecekleri başka ayetlerde de açıkça belirtilmiştir. Ayrıca Peygamber efendimizin zamanında, Yahudiler münafıklar ve Müşrikler müslümanları ve İslamiyeti yok etmek için birleşmişlerdir.³⁴¹

³³⁹ Tevbe: 1/9.

³⁴⁰ Enfal: 8/73.

Kâfirlerin birbirlerine karşı sürekli sadakat gösterdiği asırlar boyu gördüğümüz şeydir. Müslümanlar bu özelliği birbirlerine karşı gösterme başarısını özellikle son dönemlerde gösterememiştir. Günümüz Müslümanların din ve akideleri bir olmasına rağmen ne yazık ki hala anlaşmazlıklar devam etmektedir.³⁴²

Allah c.c kâfirlerin birbirlerine sadakatli olduğunu ve müminlerin onlara karşı sadakat göstermemelerini özellikle savaş dönemlerinde yasaklamıştır. Bu nedenle kâfirlere karşı sadakat göstermek Peygamberlere bile yasaklanmıştır. Örneğin İbrahim peygamber babasından teberri edip onunla ilişkilerini kesmiştir:

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ

لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

“İbrahim'in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz İbrahim, çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi.” Şirk ehlinde bera etmek en yakın akrabalara karşı bile mutlaka gerçekleşmelidir. Çünkü bu Kur'an-ı Kerim'de bize emredilmiştir. Ayrıca birçok müfessir şöyle demiştir: Allah c.c. Müslümanların kâfirler için istiğfar etmelerini yasaklamıştır ve aynı şekilde Hz. İbrahim babası için bir zaman istiğfar dilemesinin ardından Allah c.c. istiğfar etmemesini emretmiştir. Ve bu konuda Allah c.c. çok açık bir şekilde kâfirler için ondan mağfiret dilemememizi istemiştir.³⁴³

Bu ayet-i kerimede, küfür ve şirk ehlinde kesinlikle uzak durmamız gerektiği ve hazreti İbrahim Peygamberi örnek almamız belirtilmiştir.³⁴⁴

Müfessirler Hz. İbrahim'in babası için af dilemesinin nedeninin onun iman edebileceğini düşünmesi olduğunu belirtmektedirler. Fakat Hz. İbrahim babasının hiçbir şekilde iman etmeyeceğini bilmesinden sonra ondan vazgeçti ve teberri etti. Onun için artık af dilemiyordu. Muhakkak ki Allah'ın (c.c.) kâfirler için mağfiret dilemeyi yasaklamasında bir hikmet vardır. Çünkü Allah (c.c.) Kâfirlerin şirkini, inkârını sadakat ve imanlarının yalan olduğunu peygamberine bildiriyor:

³⁴¹ Kasimi, V, 335.

³⁴² Sa'di, 1, 327; el-Müntehab, 1, 256.

³⁴³ Ebu Zehra, 7, 3460.

³⁴⁴ İbni Abbas, I, 215. El-Müntehab, I, 280; Beğavi, IV, 101; Kuşeyri, II, 69; Taberi, XIV, 521.

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَنتُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ)

De ki: "Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah benimle sizin aranızda şahittir. İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve eriştiği herkesi uyarayım diye vahyolundu. Gerçekten siz mi Allah ile beraber başka ilahlar olduğuna şahitlik ediyorsunuz?" De ki: "Ben şahitlik etmem. O, ancak tek bir ilahtır ve şüphesiz ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım." Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırırlar. Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar.³⁴⁵

Beğavi ve İbni Cevzi'nin tefsirine göre Allah Peygamber Efendimize müşriklere şöyle demesini istemiş: *Eğer siz Allah'tan başka ilah var diyorsanız, ki ben demiyorum çünkü o tek ilahtır, herşeyi yaratmıştır. Ve herşey onun emrindedir ve ben sizin taptiğimiz putlardan kendimi teberri ediyorum.*³⁴⁶

Allah onların gazaba uğrayanlara sadakat göstermekle hak yolundan saptıklarını ve bunların ve kendileri gibi münafıkların yalandan yemin ettiklerini bizlere belirtmektedir:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكُذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmez misin? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler."³⁴⁷

Tefsirlerde bu ayetin münafıklara özel olduğu belirtiliyor. Sa'di ise münafıkların halinin ne kadar kötü olduğunu yahudi ve hristiyanlara sadakat gösterdiklerini Allah'ın c.c. Onlardan razı olmadığını ve onların ne kâfir ne de mümin olmadıklarını anlattığını savunmaktadır.

Onlar sırat-ı müstekimden uzaktır:

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (6) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ .

³⁴⁵ En'âm: 6/19-20.

³⁴⁶ Beğavi, III, 133; el-Müntehab I, 174; İbni Cevzi, I, 265.

³⁴⁷ Mücâdele: 58/14.

*Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarinkine ve sapıklarinkine değil.*³⁴⁸

Doğru yolda olmayanlar şirk ehlinde dirler. Allah'ın gazabına uğrayanları ise ehl-i kitap tırlar. Çünkü onlar doğru yolu bulmuş ve ona tabi olmamışlar ve Allah onlara lanet etmiştir. Allah c.c onları söylediklerinin tersini yapmakla suçlamıştır.³⁴⁹

Allah c.c. Müminlerin kâfir ve düşmanlarını dost edinmelerini yasaklamıştır:

... *إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمُودَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (1) إِنْ يَتَّقُواكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ (2) لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ*

Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz, hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a inandınız diye Resûlü ve sizi yurdunuzdan çıkardılar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktıysanız (böyle yapmayın). Onlara gizlice sevgi besliyorsunuz. Oysa ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa mutlaka doğru yoldan sapmıştır. Şâyet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlar ve inkar etmenizi arzu ederler. Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”³⁵⁰

Allah c.c Bizlere ey iman edenler diye hitap etmektedir, bu nedenle iman gereği olan iman edenlere sadakat, kafirlerden nefret ve uzak durmamız gerekiyor. Çünkü Allah'ın c.c düşmanı iman edenlerin de düşmanıdır.³⁵¹ Bu deyim in özeti Beğavi tarafından şöyle belirlenmiştir: *Onlarla olan sevgi ve muhabbet bağınızdan dolayı peygamberinizin sırlarını ifşa ediyorsunuz.*³⁵²

Peygamber efendimize sadakat göstermenin Allah'a karşı sadakat göstermeye bağlı olduğunu ve iman edenlerin birbirine sadık olduğunu anlamamız gerekir. Din akrabalığının kan akrabalığından daha güçlü olduğunu ve müminlerin Allah'ın emirlerini yerine getirmek için yardımlaşmaları gerektiği belirtilmiştir.

³⁴⁸ Fatiha: 1/6-7.

³⁴⁹ Sa'di, I, 847; Hatib, I, 2; Kasimi, 9, 177.

³⁵⁰ Müntehine:60/1-3.

³⁵¹ Sa'di I, 854; el-Müntehab, I, 819, Hazin, IV, 279.

³⁵² Beğavi, VIII, 93.

Allah Teâla kendisi için olan vela ve beranın her iki dünyayla bağlantılı olduğunu beyan etmiştir. Adavet inkâr ve mülhidlik üzerine kurulmuş vehimsel ve yalancı vela ve beraya karşı dikkatli olmak gerekir. Çünkü bu durum apaçık bir dalalet ve hüsrandır. Doğrusu Allah’a onun resulüne ve müminlere olan velâ ve berâ apaçıktır. Tıpkı Kuran’da ve sünnette açıklandığı gibi, aynı zamanda ahabın ve tabiunun beyanları da bunu göstermektedir. Velâ ve berâ sadece Allah ve Resulü’ne olan kısmıyla sınırlı kalmayıp şeytana ve ehl-i kitap müntesiplerine olanı da açıklanmıştır. Bu rabbani bir kaynak olan Kuran-ı Kerim’de tespit edilmiştir. Mütefekkirler yüce Allah’ın hükümlerini en zorlu düşmanlara dahi zulüm ve zorlama olmadan benimsettiğini anlatmışlardır. Haddi zatında bu hükümler nurani, mantiki olup Adil-i Mutlak, herşeye gücü yeten merhametli, yüce Allah’ın beyanlarıdır.

SONUÇ

Hayatın dinî ve dünyevî iki yarısına baktığımızda; İslam toplumundaki fetvaların çokluğu ve fikrî farklılaşma, dindeki hata ve taşkınlıkların artması, fırkalar, cemaatler vb. şekilde İslam dini içerisinde yeni bir dinin ortaya çıkışı, aynı şekilde ardından gidilen ve çökücü bir meyille “din” adı altındaki korkutucu ayrışmalar hepimizin malumudur. Bütün bunlardan daha büyüğü ise, her biri istikamet ve doğru yol üzere olduklarını iddia eden fırkalar ve mezhepler arasında öldürmenin yayılması, yine aralarında tekfirin baş göstermesi, gayrı dinî ırkçılık sebebi ile dinden dönmelerin artmasıdır. Problemin ciddiliği ve İslamî halin düşüşü, araştırmacıyı bu konularda araştırmaya sevk etmektedir. İşte biz de bu çalışmamızda, bu meseledeki bütün görüşleri toplamaya, fikirler arasını bulmaya ve taassuptan ve meylden uzak, doğru bilgiyi araştırmaya özen gösterdik. Bunda da, bu görüş ve fikirlerin Kur'an-ı Kerim'deki asıllarını ve doğru noktaya nasıl döndürülebileceğini inceledik. Ve Kur'an'a sımsıkı tutunarak, dinimizde problem oluşturan bu aşırı görüşlerden uzak kalmaya çalıştık.

Bu gayeyle Kitabullah'a sığındık ve ilgili ayetler ve bunların tefsirleriyle; vela ve beranın hükmü, sebepleri ve kısımlarını izaha çalıştık. Ta ki Kur'an-ı Kerim ve Şeriat'ta meselenin hükmü iyice anlaşılсын ve meselenin hükmünü kaynağından ve aslından öğrenmiş olalım. Bu minvalde öncelikle Allah'a, Rasulü'ne ve müminlere; ardından da Şeytan'a, ehl-i kitaba, kâfirlere ve müşriklere karşı olan velâ ve berâ ile ilgili ayet-i kerimleri bir araya getirdik. Ve içerisinde vela ve beradan bahseden tefsirlerden hareketle meseleyi açıkladık ve izah ettik. Sonrasında ise içerisinde Allah'a, Rasulü'ne ve müminlere; ehl-i kitaba, kâfirlere ve müşriklere karşı olan vela ve beraya dair hükümler yer alan ayetleri tespit ettik. Ardından da bunlarda yer alan emir, nehiy, men', sakındırma vb. ilahî ahkâmı ortaya koyduk.

Vela ve beranın hükmü ile alakalı ayetlerin izahında görüldü ki âlemlerin Rabbi'nin sözünde zuhur eden nehiy, emir, tenbih, ayıplama, açıklama, hakikatin ortaya çıkışı, mükâfat veya ceza ile neticelenme olarak beliren bu hakikatler, her yönden kolaylık ve selametle geçmektedir. En güzel yanı da kolaylıkla ve derli toplu biçimde; yaralayıcı ve men edici şekilde olmayarak bir hidayet kaynağı olmasıdır.

Hiç şüphe yok ki bu araştırma araştırmacıların önüne, girmiş olduğumuz yolun tamamlanmasının yolunu açacak ve vela ve beraya dair ilahî hakikatin iyice anlaşılması ve açıklanmasına ve bizzat Kur'an-ı Kerim'den hüküm çıkarmaya dönüşü sağlayacaktır. Çünkü bugün sorun evvela; fakih ve müfessirlerden bazılarının Kur'an'ı kendi yönelişi, fikri, meyilleri, mezhebî yahut gurupsal veyahut cemaatsel bağlılıklarına göre tefsir etmesi ve hevasına uyarak ayetlerdeki ilahî mana, maksat ve mefhumu unutmaları sebebiyle büyük taassupta olmalarındadır.

Vela ve beranın mefhumu ve hükmü şu ayet-i celilede zikrolunmuştur: **“Allah, göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali, tıpkı içinde lamba bulunan bir kandile benzer. O lamba bir cam fanus/cam sırça içindedir. Cam fanus ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır. Bu lamba ne doğuya ne de batıya mensup olmayan mübarek bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Nur üstüne nurdur/pırıl pırıldır. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah -gerçeği anlamaları için- insanlara misâller verir. Allah her şeyi bilir.”**³⁵³

Allah'a hamd olsun ki çalışmamızı tamamladık. Gayesini ve ileriye dönük geniş yönlerini açıkladık. Araştırmamız, vela ve beranın hükmü ve dinî taassub sebebiyle Müslümanların mevcut problemlerinin çözümünde ve güncel araştırmalarda bir yöntem olarak alınmak hususunda dinî ufuklar açacaktır. Ve ümit ediyoruz ki çalışmamız inşallah cemaatler arasındaki düşmanlık, ayrışma gibi kopuklukların çözümüne katkı; mezhepler arasındaki tekfir, sapıklık suçlamaları gibi menfi davranışların terkine bir davet olacaktır. Yine guruplaşma fitnesine bir veda; Müslümanlar arasındaki safların birleşmesi; ayrışma, taassub ve bir fırkaya yahut bir cemaate bağlılık sebebiyle zuhur eden çatışmaların terkine bir vesile olacaktır.

Allah Teâla'dan bu çalışmayla, ümmet-i Muhammed'i faydalandırmasını, ümmetin izzetini Allah'ın ve Rasûlü'nün velasına döndürmesini; müminleri de kendisinin ve Rasûlü'nün hükmüne döndürmesini ve ilahî rızasına muhalif olan her şeyden berî kılmasını arzu ediyorum. Şeytan'dan ve ehl-i kitaptan, kâfirlerden ve müşriklerden Şeytan'ın dostluğu, arkadaşlığı, takipçiliğinde olanlardan bizleri uzak kılsın. Allah'tan, bizlerden razı olmasını ve bu gayretimizi ahirette bizim için bir şahit

³⁵³ Nûr: 24/35.

ve şefaatçi kılmasını ve bizi cennetine koymasını dileriz. O bizim velimizdir ve ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır. “Allah bize yeter ve o ne güzel vekildir.” “O’na tevekkül ettik, O’na yöneldik.” “Muhakkak ki ben benim ve sizin Rabbiniz Allah’a dayandım.” “Her kim Allah’a tevekkül ederse, O ona yeter.” “Muhakkak ki Allah emrini neticelendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.” “Bütün işler O’na döner.” “Bundan önce de bundan sonra da hüküm Allah’ındır.” “Duamızın sonu: Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a olsun.”

KAYNAKÇA

- Abdullah b. Abdülmuhsin, *et-Tefsirü'l-Müyyesser*, (2. Baskı), Suudi Arabistan 1430/2009.
- Abdullah İbn Abbas, *Tenvirü'l-Mikbas min Tefsir İbn Abbas*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1412/1992.
- Abdusselam b. Bercis b. Nasır, *Tedvinul Akidetul Selefi Cuhud Eimmetul İslam*, (1. baskı), Daru s-Selef, Suudi Arabistan 1998.
- Ahmed b. Hanbel, *el-Kamüsü'l-Mühit, Müessesetür'Risale*, (8. Baskı), (Muhammed Naim el-Ârkesusî), 1426/2005.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (2. Baskı), el-Mektetu'l-İslamî, Kahire, 1995.
- Ahmed Selame el-Kalyubî ve Ahmed el-Barlesî Umeyre, *Haşiyeta Kalyubî ve Umeyre*, Darü'l-Fikr, 1415/1995.
- Âlanî, Abdulkadir b. Hüveyş es-Seyyid Mahmud Ali Gazî, *Beyanü'l-Meanî*, Dimeşk 1382/1965.
- Ali b. Naki el-Ulyanî, *Akidetü'l-İmami'l-Ezherî*, Darü'l-Vatan, el-Mağrib 1418/1997.
- Âlusî, Şihabuddin Mahmud İbn Abdillâh el-Hüseynî, *Ruhu'l-Mea'nî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Sebi'l-Mesanî*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Beğavî, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud, *Meâlimü't-Tenzil*, (Thk: Muhammed Abdullah en-Nemir), Darü Taybe, Suudi Arabistan 1417/1997.
- Behnesavî, el-Müsteşar Salim el-Behnesavi, *es-Sünnet'ül-Müftera Aleyha*, (4.Baskı), Dar'ül-Vefa, Kuveyt 1992.
- Beydavî, Nasiruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazî, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Tevil*, (Thk: Muhammed Abdurrahman el-Meraşlî), Darü İhyai't-Turasi'l-Ârabî, Beyrut 1418.
- Buhari, Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihul Buahari*, (1.Baskı), (Tahkik: Muhammed b. Züheyr b. Nasır en-Nasır), İhyau Trasil-Arabî, Beyrut 2001.
- Bursevi, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyan*, Darü'l-Fikr, Beyrut tsz.

- Celaleyn, Callüddin Muhammed b. Ahmed el-Mahallî, Calalüddin Abdurrahman b. Ebibekir es-Suyutî, *Tefsirü'l-Celaleyn*, (I-X), Darü'l-Hadis, Kahire 1427/2006.
- Celaleyn, Cemaleddin Abdurrahman B. Ebubekr es-Suyuti, *El İtkan Fi Ulumul Kuran*, Merkezü d-Dirasatul Kur'aniyye, Riyad 2005.
- Cevziyye, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüp b. Kayyim, *Zadu'l Mead fi Hude Hayr'il-İbad* (tahkik el-Arnayut) *Müesseset'ür-Risale*, Beyrut tsz.
- Duman, M. Zeki, *Beyânu'l-Hak (Kur'an-ı Kerîm'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, Fecr Yayınları, Ankara 2008.
- Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsfehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ' es-Se'ade*, Mısır.
- Ebu Zehra, Muhammed, *Fikri'l-Arabî*, Riyad 1987.
- Ferahidî, Ebu Abdurrahman el-Halil b. Ahmed b. Âmr b. Temim, *el-Âyn*, (Thk: el-Mahzumî ve's-Samiriyy), Mektebetü'l-Hilal, Darü Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- Firuzâbâdî, Muhammed b. Yakub Menduddin, *el-Kâmusu'l-Muhît*, (I-VII), (thk. Muhammed Nuaym el-'Arkasûsî) (1. Baskı) Müessesetu'r-Risâle, 1426/2005.
- Gaznevî, Muhammed b. Abdullah el-Îcî eş-Şîrâzî, *Câmi'u'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'an*, (thk. Abdulhamid Hindâvî) (1. Baskı), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- Hâtim b. 'Ârif b. Nâsır eş-Şerîf, *el-Velâ' ve'l-Berâ' Beyne'l-Ğuluvvi ve'l-Cefâ'* Dâru'n-Neşr, Mekke 2009.
- Hatib, Muhammed Abdullatif, *Evdahü't-Tefasir*, el-Matbaa'l-Mısriyye, Kahire 1964.
- Hazin, Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim b. Ömer eş-Şeyhî Ebu'l-Hasan, *Lübabü't-Tevîl fi Meani't-Tenzil*, (Tsh: Muhammed Ali Şahin), Darül Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Hicazî, Muhammed Mahmud, *et-Tefsirü'l-Vadîh*, (10. Baskı), Beyrut 1413.
- İbn Abdilberr, el-Hafız Ebi Ömer Yusuf el-Endülüsî, *el-İntika fi Fedaili'l-Eimmeti's-Selase el-Fukaha Malik b. Enes ve's-Şafî ve Ebu Hanife*, Mektebetü'l-Matbuati'l-İslamiyye, Halep 1417.

- İbn Aşur, Ahmed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tahir et-Tunusî, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, (I-XXX), ed-Darü't-Tunusiyye, Tunus 1984.
- İbn Âtiyye, Ebu Mahmud Ebu'l-Hakk b. Ğalib b. Abdirrahman b. Temam el-Endülüsî el-Meharibî, *el-Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Âziz*, (Thk: Abdusselam Abduşşafi Muhammed), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1422.
- İbn Hişam, Abdulmelik b. Hişam, *Essiyerul Nebeviyye*, Darul Kitabi'l-Arabi, Lübnan, Beyrut 1990.
- İbn Huzeyme, İmamul Eimme Ebu Bekir Muhammed b. İshak b. Hüzeyme el-Nisaburi, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zami), el-Mektebul İslami, Beyrut Tsz.
- İbn Kayyim el-Cevzî, Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb b. Sa'd Şemsuddîn, *el-Cevâbu'l-Kâfi limen Se'ele 'ani'd-Dâ'i ve'd-Devâ'i*, (1. Baskı) Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1997.
- İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebubekir b. Eyyûb, *I'lamü'l-Mu'avvukin an Rabbi'l-Âlemin*, Darü İbni'l-Cevziyy, (Thk: Hasen Al Selman Ebu Ubeyde), Riyad 1423.
- İbn Kesir, İsmail b. Ömer el-Karşî ed-Dimeşkî Ebu'l-Fida Umaduddin, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, (2. Baskı), (Thk: Hisan Abdulmennan), Darü İbn Kesir, Beyrut 1431/2010.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, (thk. Muhammed Huseyn Şemsuddin), (1. Baskı), (I-VII.) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiye, Beyrut 1998.
- İbn Manzûr, Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab* (I-XV) (3. Baskı) Dâr-u Sâdır, Beyrut 1993, III, .
- İbn Recep el-Hanbelî, *Câmi'u'l-'Ulumi ve'l-Hikem*, (3. Baskı), Mustafa el-Bânî el-Halebî, Mısır 1382. 1962.
- İbn Seyde, *el-Muhkim ve'l-Muhiti'l-Azam*, (Thk: Abdulhamid Hendavi), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1421/2001.
- İbn Teymiyye, Ebû'l-'Abbas Takiyyuddin Ahmed b. Abdusselam el-Harrânî, *el-İhticâc bi'l-Kader*, (thk. Muhammed Nasiruddin el-Elbânî) (5. Baskı), el-Mektebu'l-İslamî, Beyrut 1393/1986.

- İbn Teymiye, Takiyyuddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abd'ul-Halim b. Teymiye El-Harrani, *Kitab'ul-Fetava*, Mecmeulmelik Fehd litibaat'il-Mushaf'ış-Şerif, Suudi Arabistan 1995.
- İyad Fevzi Tefvik Hamdan, *Ahkamü's-Şeria Beyne't-Ta'lil ve't-Taabud*, Camiatü's-Sudan, Sudan 1997.
- Kalemunî, Muhammed Raşit b. Ali Rıza b. Muhammed Şemsuddin b. Muhammed b. Bahaidin b. Molla Ali, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Hakim*, Mısır 1990.
- Kannucî, Ebu Tîb Muhammed Sıddık Han b. Hasan b. Ali b. Lütfillah el-Buharî, *Fethü'l-Beyan fi Makasidi'l-Kur'an*, (Thk: Abdullah b. İbrahim el-Ensarî), el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 1412/1992.
- Karşî, Abdulkadir b. Muhammed b. Muhammed Nasrullah b. Salim b. Ebi'l-Vefa Muhyuddin Ebu Muhammed, *el-Cevahirü'l-Müdiyye fi Tabakati'l-Hanefiyye*, (2. Baskı), (Thk: Abdülfettah Muhammed), Darü Hicr, Suud 1413/1993.
- Kasimî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed Said el-Hellakî, *Mehasinü't-Tevil*, (Thk: Muhammed Basel Uyun es-Sevd), Darü Kütübi'l-İlimiyye, Beyrut 1418.
- Kattan, İbrahim, *Teysirü't-Tefsir*, Mektebetül Vehbe, Mısır 2000.
- Komisyon, *el-Mucemü'l-Vasit*, Mektebetü's-Şüruki'd-Devliyye, Mısır 2004.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr b. Ferh el-Ensarî Şemsuddin, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an (Tefsirü'l-Kurtubî)*, (Thk: Ahmed el-Berdunî ve İbrahim Edfiş), Darü Kütübi'l-Mısriyye, Kahire 1384/1964.
- Kuşeyrî, Abdulkerim b. Havazin b. Abdilmelik, *Tefsirü'l-Kuşayrî*, 3. Baskı, (Thk: Abdullatif Hasan Abdurrahman), Mısır tsz.
- Kutub, Seyyid, *fi Zilali'l-Kur'an*, (7. Baskı), Darü's-Şuruk, Beyrut 1412.
- Kutub, Muhammed İbrahim, *Mealim Fi Tariki Seyyid Kutub*, Daru eş Sark, Mısır 1979.
- Kutub, Muhammed, *Menhecu't-Terbiye'l-İslamiye*, Daru's-Şuruk, (16. Baskı), Kahire 2002Maturidî,
- Mazharî, Muhammed Senaullah, *et-Tefsirü'l-Mazherî*, (Thk: Gülamü Nebiyi't-Tunusî), Mektebetü'r-Rüşdiyye, Pakistan 1412.

- Medânî, Muhammed İbrahim el-Medânî, *el-Hubbu Fillah Yeştemilu Ala Ehkâmin ve Fevaide Muhimmetin fî'l-Velâî ve'l-Berâî*, Dâru'l-Îman, tsz.
- Muhammed b. Muhammed b. Mahmud Ebu Mansur, *Tevilatü Ehli's-Sünne*, (Thk: Mecdî Baslum), Darü Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005.
- Muhammed Nu'aym Yasin, *Kitâbu'l-Îmân -Erkânuhu, Hakikatuhu, Nevâkiduhu-*, Cem'iyet-u 'Ummâli'l-Metâbi', Ürdün tsz.
- Muhammed Said el-Kahtânî, *el-Velâ' ve'l-Berâ' fî'l-İslam*, (1. Baskı) Dâr-u Tîbet-I Mekke el-Mükerreme, Riyâd 1402/1982.
- Mustafa b. Muhammed b. Mustafa, *Usûl ve Tarih'l-Firak'l-İslâmiyyeti*, Mektebetu Sîydu'l-Fevaid, 2003.
- Müslim, Müslim b. Haccac El Kuşeyri El Neyseburi, *Sahihi Müslim*, (6. Baskı), Muhakkık, Abdul Azim Abdul Kavi ve Zekiyeddin el Munziri, Mektebul İslami, Beyrut Lübnan, 1978.
- Necmuddin, Süleyman b. Abdilkaviyy b. Abdilkerim et-Tufî, *Şerhu Muhtasari'r-Ravza*, (Thk: Abdullah b. Abdilmuhsin), 1407/1987.
- Neseffî, Ebu'l-Berekat Abdullah b. Ahmet b. Mahmut, *Medarikü't-Tenzil ve Hakaikü't-Tevîl*, Darü'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1419/1998.
- Nisaburî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmet b. Muhammed b. Ali el-Vahidî, *el-Veciz fî Tefsiri'l-Kitabi'l-Âziz*, (Thk: Safvan Adnan Davudî), Darü'l-Kalem, Beyrut 1415.
- Nursî, Bediüzzaman Said, *Lem'alar, (On Birinci Lem'a)*.
- Razî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. El-Hasan b. El-Hüseyin et-Teymî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, (12. Baskı), Darü İhyai't-Turasi'l-Ârabî, Beyrut 1420.
- Sa'dî, Abdurrahman b. es-Sa'dî, *el-Fetâvâ es-Sa'diyye*, Mektebetu'l-Me'ârif, Riyâd, 1982.
- Sadî, er-Rahman b. Nasır, *Tefsirü'l-Kerimi'r-Rahman fî Tefsiri'l-Kelami'l-Mennan*, Müessesetü'r-Risale, 1420.
- Sema'nî, Mansur b. Muhammed b. Abdilcebbar, *Tefsirü'l-Kur'an*, (Thk: Yaser b. İbrahim ve Ğanim b. Abbas b. Ğanim), Müessesetü'l-Vatan, Riyad 1418/1997.

- Sema'ni, Süleyman bin Sem'an. *İrşad üt-Talib*, (1.Baskı) Menar, Mısır 1921.
- Şehate, İbrahim Mansur, *Usulü'l-Fıkhi'l-İslamî*, Darü'n-Nehdeti'l-Ârabiyye, Mısır tsz.
- Şenkitî, Muhammed el-Emin b. Muemmed el-Muhtar b. Abdilkadir, *Edvaü'l-Beyan fi İdahi'l-Kur'an bi'l-Kur'an*, Darü'l-Fiker, Beyrut 1415/1995.
- Şerif, Hatem b. Arif b. Nasır, *el-Vela Ve'l-Bera beyne'l-Ğullü ve'l-Cefa fi Davi'l-Kitab ve's-Sünne*, Camiatü'l-Ümmü'l-Kura tsz.
- Şevkanî, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdilllah, *Fethü'l-Kadir*, Darü İbn Kesir, Beyrut 1414.
- Şeyh Nasır b. Ali Âid Hasan, *Âkidetü Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa fi's-Sahabeti'l-Kiram Radiyallah Anhüm*, (3. Baskı), Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1421/2000.
- Taberî, Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesri b. Ğalib Ebu Cafer, *Camii'l-Beyan fi Tevili'l-Kur'an*, (Thk: Ahmed Muhammed Şair), Müessesetü'r-Risale, 1420/2000.
- Tantavî, Muhammed Seyyit, *et-Tefsiri'l-Vesit li'l-Kur'ani'l-Kerim*, Darü Nehde, Kahire 1998.
- Tuveycerî, Hamûd b. Abdullah, *Tuhfetu'l-İhvan Bima Cae fi'l-Muvalati ve'l-Muâdâti ve'l-Hubbi ve'l-Buğdi ve'l-Hicran*, Mektebetu'l-İrşad, 2008.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, (Kom.: Ali Bulaç ve ark.) Akçağ Yay., Ankara 1995.
- Zamehşerî, Ebu'l-Kasim Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *el-Keşşaf an Hakaik Ğavamid*, (3. Baskı), Darü'l-Kitabi'l-Ârabî, Beyrut 1407.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Rafeq Hamood Naji QASEM
Doğum Yeri ve Tarihi	Yemen/Aden 1978
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Aden Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Aden Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Bildiği Yabancı Diller	Türkçe, Arapça, İngilizce, Savahlice
Bilimsel Faliyetler	Yayınlanmış dört kitap İlmi Düşünce Yöntemleri, Ayrılmaz İki Yüz Korku ve Cehalet, İlahi Sevgi, Eflatun Cumhuriyeti
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Dhamar Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümü, Medrese-i Ömer (Özel) Müdür Yardımcılığı, Yemen Vakıflar Müdürlüğünde İmam Hatiplik
İletişim	
E-Posta Adresi	rafeq.qasem@gmail.com
Tarih	14.03.2016